ମନ୍ଥନ

ଲେଖକ

ପ୍ରଫେସର ଡଃ କାହ୍ନୁଚରଣ ମିଶ୍ର

ଉତ୍ସର୍ଗ

ପ୍ରଫେସର ଡଃ କାହ୍ନୁଚରଣ ମିଶ୍ର

ଜନ୍ମ : ୧ ଜାନୁୟାରୀ, ୧୯୨୨
ଦେହାନ୍ତ : ୫ ଡିସେମ୍ବର, ୨୦୦୧

ପ୍ରଫେସର ଡଃ କାହ୍ନୁଚରଣ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ - ତାଙ୍କ ହାତ ଲେଖା "ମନ୍ଥନ" ସଂକଳନଟି ଭକ୍ତିପୂତ ଅର୍ଘ୍ୟ ରୂପେ ଅର୍ପଣ କଲି । ସ୍ୱର୍ଗ ରାଜ୍ୟରେ ରହି ତାଙ୍କ ହାତ ଲେଖାଟିର ପ୍ରକାଶନ ଦେଖି ପାରୁଥିବେ ନିଶ୍ଚୟ । ପରିବାର ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ଧାରା ଝରିଆସୁ - ଏତିକି ମୋର ବିନମ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଶ୍ରୀମତୀ ପ୍ରିୟମ୍ବଦା ମିଶ୍ର

ମନ୍ଥନ - (ଉପନ୍ୟାସ)

ଲେଖକ :
ପ୍ରଫେସର ଡଃ କାହ୍ନୁଚରଣ ମିଶ୍ର

ପ୍ରକାଶିକା :
ଶ୍ରୀମତୀ ପ୍ରିୟମ୍ବଦା ମିଶ୍ର
ପ୍ଲଟ ନଂ : ୨୧୩୦/୪୧୫୮
ବିବେକାନନ୍ଦ ମାର୍ଗ, ଭୁବନେଶ୍ୱର
ଫୋନ୍ : (୦୬୭୪) ୨୪୩୧୧୫୩

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ :
୫ ଡିସେମ୍ବର , ୨୦୦୪
ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ପରିଷଦ

ମୁଦ୍ରଣ :
ବିବରଣୀ ପ୍ରକାଶନୀ
ଟଙ୍କପାଣି ରୋଡ୍, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧୪

ମୂଲ୍ୟ : ଟ. ୨୦/-

ଅଭିମତ

ପ୍ରଫେସର ଡକ୍ଟର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାହ୍ନୁଚରଣ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଜନ୍ମ ପଛାମୁଣ୍ଡାଇ ଠାରୁ ଦୁଇମାଇଲ୍ ତଳକୁ ବକ୍ତାରପୁର ଗ୍ରାମରେ ଜାନୁଆରୀ ତା ୧ ରିଖ ୧୯୨୨ ମସିହାରେ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ପଣ୍ଡିତ ବଳରାମ ମିଶ୍ର । ମାତାଙ୍କ ନାମ ଦୁର୍ଗାବତୀ ଅଟେ । ତାଙ୍କର ଇଷ୍ଟଦେବୀ ଦୁର୍ଗାଠାକୁରାଣୀ । କାହ୍ନୁଚରଣଙ୍କ ଘର ବହୁକୁଟୁମ୍ବି ପରିବାର । ତାଙ୍କର ଜେଜେବାପା କଳିକତାରେ ବଡ଼ ଖ୍ୟାତନାମା ଜ୍ୟୋତିଷ ଥିଲେ । ବାଲ୍ୟ ଜୀବନରେ ବହୁତ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସହି କଳିକତାରେ ରାସ୍ତାଲାଇଟ୍‌ରେ ସେ ପାଠ ପଢ଼ିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ କାହ୍ନୁଚରଣଙ୍କୁ ବୟସ ୩୦ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସେ ଏ ନିଜ ଜୀବନର କାହାଣୀ ରୂପରେ ଆଧାରିତ ଏ ବହିଟିକୁ ଛପାଇବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଅସୁବିଧା ହେତୁ ସେ ଛପାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ରିଟାୟାର୍ଡ ପରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଶା ସଂସ୍କୃତି ପରିଷଦ ଗଠନ କଲେ । ସେଥିରେ ସେ ସର୍ବଦା ବ୍ୟସ୍ତ ରହନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ସେମିନାର କରନ୍ତି ବହୁ ଆଡମ୍ବରରେ । ଏହିପରି ନାନା ଜଞ୍ଜାଳରେ ତାହା ଛପା ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

୨୦୦୧ ଡିସେମ୍ବର ୫ରେ ତାଙ୍କର ଦେହ ତ୍ୟାଗ ପରେ ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଲା ସେ ଖାତାକଥା । ବହୁତ ଖୋଜି ଖୋଜି ନିରାଶ ହୋଇଯାଏ । କିନ୍ତୁ ମୋ ମନରେ ଥାଏ ପାଇଲେ ନିଜେ ମୁଁ ଲେଖି ଛପାଇବି ?... କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଦିନେ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ଗୋଟେ ବ୍ୟାଗ ଖୋଲିଲି ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ସେହି ଖାତାଟି ଅଛି । ମୁଁ ଆନନ୍ଦରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇପଡ଼ିଲି ।

କାହ୍ନୁଚରଣଙ୍କର ବିଗତ ୫୦ ବର୍ଷ ତଳର ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ସେ ଗଲାପରେ ହାତକୁ ନେଲି । ତାକୁ ଟିକେ ଖୋଲି ଦେଖିଲି । ମୂଳରୁ ୧୨ ପୃଷ୍ଠା ନାହିଁ । ଖାତାର ସବୁପୃଷ୍ଠା ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇଯାଇଛି । ମୁଁ ସାହସ କରି ତାକୁ ଜେରକ୍ସ କରି ପଢ଼ିଲି । ପ୍ରାୟ ୨୨୪ ପୃଷ୍ଠା ।... ମୁଁ କେମିତି ଆରମ୍ଭ କରିବି ଚିନ୍ତାରେ ପଡ଼ି ବୁଝିପାରିଲି ନାହିଁ । ରାତିରେ ଶୋଇବା ବେଳେ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଡାକେ । ଭଉଣୀ ସ୍ନେହଲତାର ଉତ୍ସାହରେ ଏହା ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିଛି ।

କାହ୍ନୁଚରଣ ତାଙ୍କ ପିଲାଦିନ କଥା କହନ୍ତି ମୋ ଆଗରେ । କେମିତି ମାମୁଁ ଘରେ ରହିଥିଲେ । ପାଠ ମନେ ରହୁନଥିଲା ବୋଲି ତାଙ୍କ ଅଜା ଜ୍ୟୋତିଷ ତାଙ୍କ ଜିଭରେ ସରସ୍ୱତୀ ମହାମନ୍ତ୍ର ସିକୁଡାଙ୍ଗରେ ଲେଖି ଦେଇଥିଲେ । ସେହି ଦିନୁ ତାଙ୍କର ପାଠ ମନେ ରହିଲା । ସେଯାକୁ ଆଧାର କରି ସେ ଖାତାକୁ ଦେଖି ମୁଁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ଏହି ଉପନ୍ୟାସ ମନ୍ଥନ ଭିତରେ ହିଁ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ଚରିତ୍ର ଭରି ରହିଛି ।

କାହ୍ନୁଚରଣ ପିଲାବେଳଠାରୁ ପାଠ ପଢ଼ିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁକଷ୍ଟ ସହି ସେ ମଣିଷ ହୋଇଥିଲେ । ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଘର ପାଇଁ ବହୁତ କଷ୍ଟ ସହିଛନ୍ତି । ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ ହାଇସ୍କୁଲ କରି ସେ ସ୍କୁଲରେ କିଛିଦିନ ଶିକ୍ଷକତା କରିବା ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିଛନ୍ତି । ବନ୍ୟାରେ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାବୁଲି ରିଲିଫ୍ କାମ କରିଛନ୍ତି । କଲିକତାରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୈଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିଥିଲେ । ଏହିପରି ବିଷୟବସ୍ତୁଟି ନେଇ ସେ

ଉପନ୍ୟାସଟି ଲେଖିଛନ୍ତି । ଜୀବନୀ ଭଳିଆ ନ ଲେଖି ଉପନ୍ୟାସ ଭଳିଆ ଲେଖିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରି ଏ ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ପ୍ରକାଶ କରିଛି । ଅବଶିଷ୍ଟ ଲେଖା ଶେଷ ଭାଗ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ କ୍ଷମା ଚାହୁଁଛି ।

କଥାରେ ଅଛି

କେହି ରହି ନାହିଁ ରହିବ ନାହିଁଟି
ଭବରଙ୍ଗେ ଭୂମିତଳେ
ସର୍ବେ ନିଜ ନିଜ ଅଭିନୟ ସାରି
ବାହୁଡ଼ିବେ କାଳ ବେଳେ ।

ମୃତ୍ୟୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କେହି ରହିନାହିଁ । ଏ ଶରୀର କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ମଣିଷର ସଦ୍‌ଗୁଣ ସଦାଚାରରେ ଆତ୍ମା ତୃପ୍ତି । ସମାଜରେ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ହେଲେ - ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ମଣିଷର ଧର୍ମ । ହେଲେ କାହ୍ନୁଚରଣଙ୍କର ସେ ଆଶା ନଥିଲା ପାଇବାକୁ । ସେ ଦବାକୁ ଚାହିଁ ବସିଥାନ୍ତି । ଏପରିକି ଦୁଃଖୀ, ରଙ୍କି ରିକ୍ସାବାଲା ସହିତେ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଦରକାର ଟଙ୍କା ପଇସା ସେ ଦିଅନ୍ତି । କିଏ ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିଲେ କାହାକୁ ନିରାଶ କରି ଫେରାନ୍ତି ନାହିଁ ?

ପଟାମୁଣ୍ଡାଇ ହାଇସ୍କୁଲରେ ସେ ପଠନ କରିଥିଲେ ଏବଂ କିଛିଦିନ କ୍ଲାସ କରି ପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇଥିଲେ । ବାତ୍ୟା ବନ୍ୟା ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗାଁ ଗଣ୍ଡାବୁଲି ରିଲିଫ ବଣ୍ଟନ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଗାଁ ତାଙ୍କର ଅତିପ୍ରିୟ ? ବହୁତ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ପଢ଼ିବାକୁ । ବିଧବା ବିବାହ ପ୍ରଚଳନ ଓ ବାଲ୍ୟ ବିବାହ ବନ୍ଦ ପାଇଁ ସେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଧନ ନ ଥିଲା, ମନ ବହୁତ ଉଚ୍ଚରେ । ଯେତେବେଳେ ରେଭେନ୍ସା ହଷ୍ଟେଲରେ

ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍ ଥିଲେ କାହ୍ନୁଚରଣ । ହଷ୍ଟେଲ କଲେଜ ପିଅନଠାରୁ ଚାକର ପୁଝାରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହଖରାପ ହେଲେ ଡାକ୍ତରଖାନା ନେଇ ଦେଖାଇ ଔଷଧପତ୍ର ଦବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ସେ କହନ୍ତି ଆମେ କାହାକୁ ଧନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଯିବା । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପୁଅଝିଅ ପରି ଭଲପାଆନ୍ତି । ସେ ଆଜି ଆମ ଗହଣରେ ନାହାନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଅଜଣା ରାଇଜକୁ ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଆଦେଶ ତାଙ୍କୁ ବହନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ ? ଦୁନିଆଁରେ ସବୁ ଅନିତ୍ୟ । କେବଳ ସ୍ମୃତି ବଞ୍ଚିରହେ ଚିରଦିନ । ରହିଯାଏ କେଇପଦ ଭଲ କଥା । ଭଲ ବ୍ୟବହାର, ତ୍ୟାଗ ଓ ପରୋପକାର । ସେ ଛାତ୍ର ବତ୍ସଳ, ଶାନ୍ତ, ଶିଷ୍ଟ । ମୁହଁରେ ସର୍ବଦା ନିର୍ମଳ ହସ । କାହ୍ନୁଚରଣ ଏ ଗୁଣାବଳୀରେ ସେ ଏକ ସ୍ମୃତି ? ମନ୍ଥନ ଉପନ୍ୟାସଟିର ପ୍ରକାଶନ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆଶିର୍ବାଦ କାମନା କରୁଛି । ଉପରେ ଥାଇ ତାଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତୁ - ସେମାନେ ତାଙ୍କର ସଂସ୍ଥାଟିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଲେ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମା ଶାନ୍ତି ପାଇବ ? ଏହି ଅମର ଆତ୍ମାର ଭଗବତ୍‌ପ୍ରାପ୍ତି ହେଉ ଏହାହିଁ ମୋର ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ

ଶ୍ରୀମତୀ ପ୍ରିୟମ୍ବଦା ମିଶ୍ର

ଗାଁ ଭିତରେ ମହାପାତ୍ରେ

କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାରୁ ପନ୍ଦର ମାଇଲ୍ ଦୂରରେ ବସନ୍ତପୁର ବୋଲି ଛୋଟିଆ ଗାଁଟିଏ। ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସନାତନ ମହାପାତ୍ର। ତାଙ୍କର ଚାରିପୁଅ । ଜ୍ୟେଷ୍ଟ ପୁତ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ର ଜଣେ ଜଣାଶୁଣା ସଂସ୍କୃତ ଶିକ୍ଷକ। ସେ ଶିକ୍ଷା ଦାନ କରି ଅନେକ ଗରିବ ପିଲାଙ୍କୁ ପାଖରେ ରଖି ଶିକ୍ଷାଦାନ ଦେଇଥିଲେ ତାଙ୍କର ତିନିଭାଇ ମଧ୍ୟରୁ ବିଶ୍ୱନାଥ ମହାପାତ୍ର କଲିକତାରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଇଂରାଜୀ କମ୍ପାନୀରେ ଚାକିରୀ କରିଥିଲେ। ତୃତୀୟ ପୁତ୍ର ଲୋକନାଥ ମହାପାତ୍ର ଡାକ୍ତର ଥିଲେ, ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ବେଶ୍ ନାଁ କରିଥିଲେ। ସବାସାନ ପୁଅ ହରିହର ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କଲେ। ସେତେବେଳେ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ବିବାହ କରୁଥିଲେ। ମହାପାତ୍ର ସାନପୁଅକୁ ବିବାହ କରିବାର ବର୍ଷକ ପରେ ପୁଅ ଚାଲିଗଲା। ବୋହୂଟି ନଅ ଦଶ ବର୍ଷର ଝିଅ। ବାଲ୍ୟ ବିଧବା ବୋହୂଟିକୁ ଦେଖିଲେ ମହାପାତ୍ର ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ନ୍ତି ଦୁଃଖରେ।

...ସନାତନ ମହାପାତ୍ର କଲିକତାରେ ରହନ୍ତି । ସେ ବଡ଼ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶିବଭକ୍ତ। ତାଙ୍କୁ କଲିକତାରେ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି। ମହାପାତ୍ରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଘରକୁ ଆସନ୍ତି ଲୁଗାପଟା ଯାବତୀୟ ଜିନିଷ ନେଇ। ନଚେତ୍ କିଏ ଗାଁକୁ ଆସିଲେ, ତା ହାତରେ ଜିନିଷ ପତ୍ର ପଠାନ୍ତି। ସନାତନ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ମନଦୁଃଖଥାଏ ବଡ଼ ନାତି ରଘୁ ପାଇଁ। ସେ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ। କାହାକୁ ମାନେନି। ପଢ଼ିବାକୁ ଯାଏନି।? ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ରେ ବାଡ଼େଇଲେ ପୁଅକୁ, ସନାତନ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଚମ୍ପାଦେବୀ ନାତିକୁ କୋଳକୁ ନେଇ ଆସନ୍ତି ଏବଂ ପୁଅ ବୋହୂଙ୍କୁ ଗାଳି ଦଅନ୍ତି। ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁଅ ନାଁ ପ୍ରସାଦ। ପ୍ରସାଦ ସବୁବେଳେ ମାମୁଁ ଘରେ ଥାଏ। ପିଲାଦିନୁ ଅଜା, ମାମୁଁ, ମାଇଁ ପ୍ରସାଦକୁ ବହୁତ ଭଲ ପାଆନ୍ତି। ସନାତନ ମହାପାତ୍ର ଗାଁକୁ ଆସିଲେ, ନାତିକି ନ ଦେଖିଲେ, ପୁଅ ଉପରେ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ କହନ୍ତି - ରଘୁକୁ ଗେଲ ବସର କରି ମୂର୍ଖ କଲୁ। ପ୍ରସାଦକୁ ମଧ୍ୟ ମୂର୍ଖ କରିବୁ? ଖବର ଦିଅ ତା ମାମୁଁ ଘରକୁ

ପ୍ରସାଦକୁ ଆଣି ଚଞ୍ଚଳ ଛାଡ଼ି ଦେଇଯାଆନ୍ତୁ । ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ ବାପାଙ୍କ ରାଗ ଦେଖି ଶ୍ୱଶୁର ଘରକୁ ଲୋକପଠାଇ ପ୍ରସାଦକୁ ନେଇ ଆସିଲେ ।... ସନାତନ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରସାଦର ନାଁ ଲେଖାଇ ଦେଲେ ତାଙ୍କ ଗାଁର ଦୁଇ ମାଇଲ୍ ଦୂରେ ଗୋଟେ ସ୍କୁଲରେ । ସେଠାରେ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ଲେଖାଯୋଖାରେ ଭଉଣୀଟିଏ ଥିଲା । ତାଙ୍କରି ଘରେ ରଖିଲେ, ପ୍ରସାଦକୁ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ । ପ୍ରସାଦ ଦେଖିବାକୁ ଗୋରା ସୁନ୍ଦର ବହୁତ ବୁଦ୍ଧିମାନ । ପଢ଼େ ଭଲ, ସମୟ ସମୟରେ ଘର ପାଠ ମନେ ରହେନି ସେଥିପାଇଁ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼େ । ଭଲ ମନ୍ଦ ରଜ ପୂଜା ଛୁଟିହେଲେ ପ୍ରସାଦ ମାମୁଁ ଘରକୁ ଖବର ଦିଏ ଯିବା ପାଇଁ । ମାମୁଁ ଆସି ନେଇ ଯାଆନ୍ତି । ଛୁଟି ସରିଲେ ଅଜା କି ମାମୁଁ ଛାଡ଼ି ଦେଇଯାଆନ୍ତି ଘରେ ?

ପ୍ରସାଦ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଯାଇଥାଏ ମାମୁଁ ଘରକୁ... ସନାତନ ମହାପାତ୍ର, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ରଜରେ ଗାଁକୁ ଆସନ୍ତି । ଦଶ ପନ୍ଦର ଦିନ ରହି ଘରେ କଲିକତା ଫେରିଯାନ୍ତି । ପ୍ରସାଦର ଅଜା ଶୁଣିଲେ ମହାପାତ୍ର କଲିକତାରୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ସେ ନାତିକି ଧରି ଆସିଲେ ଗାଁରେ ଛାଡ଼ିବା ପାଇଁ । ଖରାଦିନ ସେତେବେଳେ ଗାଁରେ ଯାନବାହାନର ସୁବିଧା ନଥାଏ । ଲୋକେ ଚାଲି କରି ଆସନ୍ତି । ବାଟରେ ପ୍ରସାଦ କହିଲା, ଅଜା, ଗୋଟେ କଥା କହିବି ? ମୋତେ ଓହ୍ଲେଇ ଦିଅ ମୁଁ ଏକା ଯିବି ? ଅଜା ନାତିକୁ ଓହ୍ଲେଇ ଦେଲେ ।

ପ୍ରସାଦ କହିଲା ଅଜା ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା – କିରେ ପୁଣି କ'ଣ ? ଅଜା ମୋର ପାଠ ଜମା ମନେରହୁନି ? ଆରେ, ମୋତେ ଗାଁରେ କହିଲୁ ନି ? ହଉ ଠିଆ ହୋ ? ଅଜା ସିକୁ ଡାଙ୍ଗ ଖଣ୍ଡେ ଭାଙ୍ଗି ଆଣି ପ୍ରସାଦକୁ କହିଲେ ଜିଭ ଦେଖା । ପ୍ରସାଦ ଜିଭ ଦେଖାଇଲା । ଅଜା ସରସ୍ୱତୀ ମହାମନ୍ତ୍ର ସିକୁ ଡାଙ୍ଗରେ ତା ଜିଭରେ ଲେଖିଦେଲେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ପ୍ରସାଦର ପାଠ ମନେ ରହିଲା । ପ୍ରସାଦ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀରେ ବୃତ୍ତି ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଭଲ ନମ୍ବର ରଖି ପାସ୍ କରି ବୃତ୍ତି ପାଇଲା । ସନାତନ ମହାପାତ୍ର ନାତି ପରୀକ୍ଷାରେ ବୃତ୍ତି ପାଇଛି ଶୁଣି ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ ଏବଂ ସେ ମନରେ ଭାବିଲେ ମାଇନର ସରିଲେ ପ୍ରସାଦକୁ

ଆଣି ମୋ ପାଖରେ ରଖି ପଢ଼ାଇବି ? ଅନ୍ତତଃ ଘର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ଯୋଗ୍ୟ ହେଉ ?

ଏହିପରି ବର୍ଷେ ଅତିବାହିତ ହୋଇଗଲା । ପ୍ରସାଦ ଷଷ୍ଠରେ ପାସ୍ କରି ସପ୍ତମ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇଥାଏ । ସ୍କୁଲରେ ଷ୍ଟ୍ରାଇକ୍ ହୋଇ ବହୁତ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଚାଲିଥାଏ । ପ୍ରସାଦ ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ଷ୍ଟ୍ରାଇକ୍ କରି ଦୁଇଦିନ ଘରକୁ ନ ଆସିବାରୁ ଘରେ ସମସ୍ତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ପ୍ରସାଦର କକେଇ ଲୋକନାଥ ବାବୁ ପୁତୁରାକୁ କଲିକତା ନେଇକରି ଗଲେ ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ସନାତନ ମହାପାତ୍ର । ମହାପାତ୍ର ସକାଳୁ ଗଙ୍ଗାରୁ ଗାଧୋଇ ଆସି ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି । ଲୋକନାଥ ବାବୁ ପୁତୁରାକୁ ନେଇ ବାପାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ମହାପାତ୍ରେ ପୁଅକୁ ନାତିକି ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ – କିରେ ତୁ ପ୍ରସାଦକୁ ନେଇ କୁଆଡ଼େ ଆସିଛୁ ? ଲୋକନାଥ ବାବୁ ବାପାଙ୍କୁ ସବୁକଥା କହିଲେ । ଆପଣ ତ କହିଥିଲେ ସପ୍ତମ ପରେ ପ୍ରସାଦ କଲିକତାରେ ରହି ଆପଣଙ୍କ ପାଖେ ପଢ଼ିବ । ସନାତନ ମହାପାତ୍ରେ ନାତିକୁ ପୁଅକୁ ଦେଖି ଖୁସି ହୋଇ କହିଲେ, ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ କରି ଖିଆପିଆ କର । ଚାରିଟା ବେଳକୁ ବିଶ୍ୱନାଥ ଘରକୁ ଯିବା, ସେଠି ଯାହା କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ।

ଚାରିଟା ବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲେ । ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଭଗବତୀ ଦେବୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । କହିଲେ ବାପା – ଲୋକନାଥ କ'ଣ ପ୍ରସାଦକୁ ନେଇ କରି ଆସିଛି ? ସନାତନ ମହାପାତ୍ର – ଗାଁ ପାଖରେ ଯେଉଁ ସ୍କୁଲ ସବୁବେଳେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଉଚ ନମ୍ବର ରଖି ପାସ୍‌କଲା ସପ୍ତମ । ଏଠାରେ ମାଟ୍ରିକ୍ ପଢୁ ? ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ – ହଉ ପଢୁ ? ଲୋକନାଥବାବୁ ପ୍ରସାକୁ ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ପାଖରେ ଛାଡ଼ି ଗାଁକୁ ଫେରିଲେ । କକେଇ ଖୁଡ଼ିଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରସାଦ ରହିଲା ପଢ଼ିବା ପାଇଁ । ସନାତନ ମହାପାତ୍ର କେଉଁ ହାଇସ୍କୁଲରେ ନାତିର ନାଁ ଲେଖାଇବେ ଚିନ୍ତାରେ ପଡ଼ିଲେ । ସେଠାରେ ଓଡ଼ିଆ ସ୍କୁଲ ନାହିଁ । ବଙ୍ଗଳା ସ୍କୁଲ । କଣ କରିବେ ସେ ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସନାତନ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ପରମାନନ୍ଦ ମିଶ୍ରଙ୍କ କଥା ମନେପଡ଼ିଲା । ସେ ଦୁଇଜଣ ବହୁତ ସାଙ୍ଗ ପରମାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର ବଡ଼

ଜ୍ୟୋତିଷ। ବଙ୍ଗଳାରେ ତାଙ୍କ ନାଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ। ବଙ୍ଗାଳିମାନେ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ମାନନ୍ତି ଏବଂ ଖାତିରି କରନ୍ତି । ତା' ଆରଦିନ ମହାପାତ୍ରେ ନାତିକି ଧରି ପରମାନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ। ମିଶ୍ରେ - କଣ, ନାତିକି ଧରି କୁଆଡ଼େ ଆସିଲ ? ମହାପାତ୍ରେ କହିଲେ। ମହାପାତ୍ରେ ମନ ଦୁଃଖରେ - ନାତିକି ଧରି ତୁମ ପାଖକୁ ଆସିଛି। ହଉ କ'ଣ କୁହ ? ମୋ ନାତି ଗାଁରେ ସପ୍ତମ ପାସ୍ କଲା। ଗାଁ ସ୍କୁଲରେ ସବୁବେଳେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ତାକୁ ନେଇ ଆସିଛି ମୋ ପାଖରେ ରହି ପଢ଼ିବ ମାଟ୍ରିକ। ପୁଅ ବୋହୂ ମଧ ଏଠି ଅଛନ୍ତି ପଢ଼ିବାକୁ ସୁବିଧା ହେବ। ତୁମେ ଟିକେ ସାହାଯ୍ୟ ନ କଲେ ହବନି ? ପରମାନନ୍ଦ ବାବୁ - ହଉ କାଲିକି ନାତିକୁ ନେଇ କରି ଆସ, ସାଙ୍ଗ ହୋଇକରି ଯିବା ଯାହା ଗୋଟେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ?

ସନାତନ ବାବୁ, ପରମାନନ୍ଦ ବାବୁ ବହୁତ ସାଙ୍ଗ। ତା ଆର ଦିନ ସନାତନ ମହାପାତ୍ର ନାତିକି ଧରି ପରମାନନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଲେ। ଦୁଇ ସାଙ୍ଗ ପ୍ରସାଦକୁ ନେଇ ବୁଝାବୁଝି କରି ବଙ୍ଗଳା ହାଇସ୍କୁଲରେ ନାଁ ଲେଖାଇ ଦେଲେ। ପ୍ରସାଦ କକେଇ ଖୁଡ଼ିଙ୍କ ପାଖରେ ରହି ପଢ଼ିଲା।

ସନାତନ ମହାପାତ୍ର ନାତିକି ବହୁତ ଭଲ ପାଆନ୍ତି। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ପୁଅ ଘରକୁ ଆସନ୍ତି ନାତିକୁ ଦେଖିବାକୁ। କିଛି ମିଠା ନେଇ ଆସନ୍ତି ନାତି ପାଇଁ। ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଭଗବତୀ ଦେବୀ ସର୍ବଦା ରୋଗଣା, ଚିଡ଼ିଚିଡ଼ା ପିଲାପିଲି କିଛି ନାହିଁ।

କିଛିଦିନ ଗଲାପରେ ଭଗବତୀ ଦେବୀ ପ୍ରସାଦକୁ ଅବେଳରେ ଅସମୟରେ କାମ କରବାକୁ କହନ୍ତି। ସେ ଯଦି କଲା ଭଲ, ନ କଲେ ଭତ୍ସନା କରି ଗାଳି ଦିଅନ୍ତି। ପ୍ରସାଦ କୁଆଡ଼କୁ ଯାଇଥିଲେ, ଆସିବା ଡେରି ହେଲେ ତା'ର ଖୁଡ଼ି କାହିଁକି ଡେରିରେ ଆସିଲୁ ତାଙ୍କୁ କୈଫତ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ। ଭଗବତୀ ଦେବୀ ପ୍ରସାଦର ସୁବିଧା, ଅସୁବିଧା କିଛି ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ। ଟିକେ କଥାରେ ସେ କହନ୍ତି ତୋ କକେଇ ଆସନ୍ତୁ, ତୋ କଥା ବିଚାର ହବ ? ଏ ବିଚାରରେ ନ୍ୟାୟ ନଥାଏ। ବିଶ୍ୱନାଥ

ବାବୁ ଆସିଲେ, ଭଗବତୀ ଦେବୀ ପୁତୁରା ନାଁରେ ସତମିଛ ଲଗାଇ କହନ୍ତି। ସେ ନ୍ୟାୟରେ ନ୍ୟାୟ ନଥାଏ। ଥାଏ ସମର୍ଥନ। ପ୍ରସାଦ କକେଇ ଖୁଡ଼ିଙ୍କର ବିଚାର ଶୁଣି ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିଥାଏ।

ସେ ଛାତ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ ପଢ଼ି ସବୁ କାମ କରେ। ହାଟକୁ ଯାଏ, ବଜାର କରେ, ବାସନମାଜେ, ରାନ୍ଧେ, ଟିଉସନ୍ କରେ। ତାକୁ ଟିକେ ସମୟ ମିଳିଲେ ଯାଏ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ। ସେଥିପାଇଁ ସେ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରେ ନାହିଁ। ପ୍ରସାଦ ରାତିରେ ଶୋଇବାକୁ ଗଲାବେଳେ ନାନା ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତାରେ ସେ ବିଚଳିତ ହୁଏ। ମାନସିକ ଦ୍ୱନ୍ଦ ଅର୍ନ୍ତଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରେ ପଡ଼ି ସେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼େ। ସାଙ୍ଗ ସାଥିମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କୁଆଡ଼କୁ ଗଲେ ଭଲ ଦିନମାନଙ୍କରେ, ଟିକିଏ କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଲେ କଳହ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପଡ଼େ। ଖୁଡ଼ିଙ୍କର କଟୁ ସମାଲୋଚନା, ତା'ର ସରଳ ପ୍ରାଣକୁ କଷ୍ଟ ଲାଗେ। ସ୍କୁଲରୁ ଆସିବା ମାତ୍ରେ ଖେଳ ପଡ଼ିଆକୁ ଯିବାକୁ ତାର ମନ ଅସ୍ଥିର ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା, ଖୁଡ଼ିଙ୍କର ଭୟରେ ପ୍ରସାଦ ନ ଯାଇ ନିରବରେ ବସାରେ ବସିରହେ।

ସେ ଯେତେବେଳେ ଚିନ୍ତାକରେ ମୋ ଭଳି ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଲାଏ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଖାଇ ପିଇ ବୁଲୁଛନ୍ତି ମଇଦାନରେ ଖେଳୁଛନ୍ତି, ଅଥଚ ମୁଁ ବସାରେ ବସି ରହିଛି ସେତେବେଳେ ସେ ବ୍ୟଥିତ ହୁଏ। ମନକୁ ନାନା ପ୍ରକାର ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ସୁଦ୍ଧା କେଉଁଥିରେ ମନବୁଝେ ନାହିଁ। ସେ ଚିନ୍ତାରେ ଆଉ ଏହିପରି ତୁଚ୍ଛ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ ଭାବରେ ପଢ଼ିପାରିବି ନାହିଁ। ଖୁଡ଼ିଙ୍କର ଲୋକ ଦେଖାଣିଆ କରୁଣା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ସେ ଆଉ ବେଶୀ ଦୂର ଗତି କରି ପାରିବ ନାହିଁ। ତାର ଏପରି ଦୂରଅବସ୍ଥା ଦେଖି ସନାତନ ମହାପାତ୍ର ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ ନ କରନ୍ତି ତା ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ପୁତ୍ର ଏବଂ ପୁତ୍ରବଧୂକୁ ସ୍ନେହବଶତ କିଛି କହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ।

ପ୍ରସାଦ ଏହିପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଗୋଟାଏ ସମାଧାନ ଆଣିବାକୁ କେତେବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ସୁଦ୍ଧା ଅକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି। କେତେବାର ସେ ସ୍ଥିର କରିଛି, ଖୁଡ଼ିଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବି ନାହିଁ। ଖୁଡ଼ି ଯାହା

କହିବେ ତାହା କରିବି । ସେ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ନଦାତା ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ କଥା ମାନିନେବି । ମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ସେସବୁ ପାଶୋରି ଯାଏ । ତା'ର ଅନ୍ତର ଆତ୍ମା ଯେପରି କହେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ । ସେ ନ କରି ରହିପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ଜାଣେ ଯେ ଅନ୍ୟାୟ ଯିଏ କରେ ସେ ଯେପରି ନିନ୍ଦନୀୟ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପ୍ରସାଦ ଅତ୍ୟାଚାର ଅନ୍ୟାଚାର ବଢ଼ିବା ଦେଖି ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲା । ବିଶେଷତଃ ଖାଇବା ପିଇବାରେ । ଦିନେ ଖୁଡ଼ିଙ୍କ ପାଖରେ ବଜାରରୁ ଜିନିଷତକ ଆଣି ଦେଇ କହିଲା, ଖୁଡ଼ି ବରାବର ମୁଁ ଏପରି ବଜାର ଗଲେ ପଢ଼ିବାକୁ ସମୟ ପାଇବି କେଉଁଠି ? ଭଗବତୀ ଦେବୀ କହିଲେ, ତା ମୁଁ କିପରି କହିବି ? ତୁ କଣ ଖାଲି ଏଠାରେ ରହି ପଢ଼ିବୁ । ତୋ ଲାଗି କଣ ମୁଁ ଚାକର ରଖିବି ? ପ୍ରସାଦ – ଆପଣ ତ ମୋ ଲାଗି ପଢ଼ା ଖର୍ଚ୍ଚ ଦଉ ନାହାନ୍ତି । ବାପା, କକେଇ ଉଭୟେ ମୋ ପଢ଼ା ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛନ୍ତି । ଭଗବତୀ ଦେବୀ କହିଲେ ତୋର ଏତେ ସାହସ ହେଲାଣି । ଆଚ୍ଛା ଆସନ୍ତୁ ତୋର କକେଇ ଆଜି ତାଙ୍କ ଆଗରେ କହୁଛି ? ପ୍ରସାଦ – ଆପଣ କହିପାରନ୍ତି ମାତ୍ର ମୁଁ ତ କିଛି ଅନ୍ୟାୟ କହି ନାହିଁ । ସେଦିନ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ ଅଫିସରୁ ଖୁବ୍ ବିଳମ୍ବରେ ଆସିଲେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।

ଖାଇ ସାରିଲା ପରେ ଭଗବତୀ ଦେବୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଗରେ ସମସ୍ତ କଥା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଅସଲ କଥାକୁ ବିକୃତ କରି ଅତିରଞ୍ଜିତ କରି କହିଲାବେଳେ, ପ୍ରସାଦ ଆପତ୍ତି କଲା । ତେଣୁ ତା'ର କକେଇ ତା ଉପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, ତୁ ଯା, ତୋ ଯୋଗୁ ମୋର ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂସାରଟିରେ ବଡ଼ ଅଶାନ୍ତି ଆସୁଛି । ମୁଁ ଅଫିସରୁ ଆସି ଟିକିଏ ଆନନ୍ଦରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବି ନିଁ ଏ ସବୁ କଥା ଶୁଣିବି । ମୋତେ ଆଉ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ତୁ ଏ ଅଶାନ୍ତିରୁ ତ୍ରାହି ପାଇବୁ । ପ୍ରସାଦ ଏପରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇବା ମାତ୍ରେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କକେଇଙ୍କୁ କହିଲା, ମୋର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ । ଖୁଡ଼ି ମୋ ଉପରେ ସବୁବେଳେ ବିରକ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି – ସର୍ବଦା ଏପରି ହେଲେ ମୋ ଭଳି ଗୋଟିଏ ପିଲା କିପରି ଚଳିବ ? କୁହନ୍ତୁ ? ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ମୁଁ ଯେପରି ଏ ଘରେ ନ

ରୁହେଁ। ତେଣୁ ସେ ମୋତେ ଭଲ ଭାବରେ ନ କହି ଏପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି। ଯାହା ଫଳରେ ମୁଁ ଏଠାରୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ବାଧ ହେବି। ଆପଣ ସମସ୍ତ କଥା ଭଲଭାବରେ ବୁଝନ୍ତୁ। ମୁଁ ଯଦି ଆପଣଙ୍କର ନିଜ ପୁଅ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତାହେଲେ ଆପଣ କଣ କରନ୍ତେ ? ଖୁଡ଼ି ବା କାହିଁକି ମୋତେ ଏପରି କଟୁକଥା କହି ମୋ ମନରେ ବ୍ୟଥା ଦିଅନ୍ତେ। ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କହିଲେ, ବେଶ, କଥା ତୋର ଯଦି ସେ ନିଜ ମା ହୋଇଥାନ୍ତା, ତୁ ବା କଣ କରନ୍ତୁ ? ସେ ତ ବରାବର ରୁଗ୍ଣା, ଧର ତୋ ମା ଯଦି ରୁଗ୍ଣା ହୋଇଥାନ୍ତା, ତୋ ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତା ତୁ କଣ କରନ୍ତୁ। ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଏପରି ତର୍କ କରନ୍ତୁ। ପ୍ରସାଦ - ମା ଯେତେ ରୁଗ୍ଣା ହେଲେବି ସେ ଏପରି ତୁଚ୍ଛ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ ଭାବରେ ପୁଅକୁ କହିବ ନାହିଁ। କହିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ସ୍ନେହ କରୁଣାର ସ୍ପର୍ଶ ଥିବ। ସେ ନିଜେ ଜନ୍ମ କରିଛି। ସେ କଣ ତା ପୁଅ ପ୍ରତି ଏପରି ବ୍ୟବହାର କରିବ।

ଭଗବତୀ ଦେବୀ ହଠାତ୍ ରାଗିଯାଇ କହିଲେ, ମୁଁ ଖାଲି ତୋ ପ୍ରତି ଖରାପ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି, ତୁଟା ଭାରି ଭଲ, ସତିଆ। ତୁ ଆଉ ମୋ ପ୍ରତି କିଛି ଖରାପ ବ୍ୟବହାର କରୁନାହୁଁ। ପ୍ରସାଦ କହିଲା ଆପଣ ନିଜକୁ ପଚାରନ୍ତୁ ମୁଁ ଅନ୍ୟାୟକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଏ ନାହିଁ। ବିଶ୍ୱନାଥବାବୁ କ'ଣ କରିବେ କିଛି ସ୍ଥିର କରି ନପାରି ଶେଷରେ ପ୍ରସାଦକୁ କହିଲେ ବସାରେ ରହିବାକୁ। ମାତ୍ର ପ୍ରସାଦ ଅଯଥା ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଅଶାନ୍ତି ଆଣିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରି ସମସ୍ତ ଦୋଷ ସେ ନିଜ ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରି ସେହିଦିନ ବସାରୁ ବାହାରି ଆସିଲା। ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଥରେ ପ୍ରସାଦ ଆଜି ଚାଲିଛି। ଆସିବାବେଳେ ପିତାମହଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ ହେଲା ନାହିଁ ଭାବି ସେ ବଡ଼ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଲା। ଭାବିଲା, କୁଆଡ଼କୁ ନ ଯାଇ ସେ ତା'ର ପିତାମହଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇସବୁ କଥା କହିବ ? ପିତାମହ ସେତେବେଳକୁ ଥାଆନ୍ତି ଗୟାରେ। ହାବଡ଼ା ଷ୍ଟେସନ ଅଭିମୁଖେ ପ୍ରସାଦ ଯାତ୍ରା କଲା ?

+++

ସାରା ପଥ ସେ ଚିନ୍ତା କରୁଛି। କାହିଁକି ଏ ଜଗତରେ ଧନୀ ଦରିଦ୍ରର ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି। ସେ ଜଣେ ଗରିବର ସନ୍ତାନ ବୋଲି ସମାଜର କୌଣସି ସୁବିଧା ପାଉନାହିଁ। ପଢ଼ାଶୁଣା କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ। ସ୍ପୃହା ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅଭାବବଶତଃ କେତେ କଷ୍ଟ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡୁଛି। ସମାଜ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତା'ର ବିଦ୍ରୋହ ଉଠିଲା। ହାବଡ଼ା ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚି' ସେ ଦେଖିଲା ତା'ର ପିତାମହ ଗୟାରୁ ଫେରୁଛନ୍ତି। ହଠାତ୍ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ପ୍ରସାଦ, ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଯାଇ ଠିଆହେଲା। ବୃଦ୍ଧ ସନାତନ ପ୍ରସାଦର ମୁହଁ ଶୁଖିଯାଇଛି ଦେଖି ପଚାରିଲେ କିରେ, ଆଜି କିଛି ଖାଇନାହୁଁ କି ? ଷ୍ଟେସନକୁ ତୁ କାହିଁକି ଆସିଛୁ ? ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ପ୍ରସାଦର ଚକ୍ଷୁ ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା। ସେ କହିଲା, ବାପା ମୁଁ ଆଉ ବସାରେ ରହିବି ନାହିଁ। ମୁଁ ଆଜି ନିଜେ ବାହାରି ଆସିଛି। ମହାପାତ୍ରେ ପ୍ରସାଦର ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ବ୍ୟଥିତ ହେଲେ ଏବଂ ତାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ନିଜ ପୁତ୍ରଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ। ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ ପିତା ଏବଂ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରସାଦକୁ ଦେଖି ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ। ପଚାରିଲେ ବାପା ଦେଖନ୍ତୁ ପ୍ରସାଦକୁ ମୁଁ ଅନେକ ବୁଝାଇଲି ବସାରେ ରହିବାକୁ କହିଲେ ମଧ ସେ, ନିଜେ ରହିବାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କଲା ବସାରୁ ବାହାରିଗଲା।

ଜୀବନରେ ମଣିଷ ହବାକୁ ହେଲେ କେତେ କଷ୍ଟ କରିବାକୁ ହୁଏ। ସନାତନ ମହାପାତ୍ର ପୁଅ ଉପରେ ରାଗାନ୍ୱିତ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାକୁ କିଛି ନ କହି ବୋହୂକୁ ଡାକି କହିଲେ, ନିଅ, ମା ପ୍ରସାଦକୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଅ ? ପିଲାଲୋକ ତା କଥାରେ ତୁମେ ରାଗିଲେ ଏପରି ଚଳିବ ? ବୃଦ୍ଧ ସନାତନ ପ୍ରସାଦକୁ ତାଙ୍କ ନିଜ ପାଖରେ ନେଇ ରଖିବାକୁ ମନରେ ସ୍ଥିର କଲେ ସୁଦ୍ଧା କାଳେ ପୁତ୍ରର ମନରେ କଷ୍ଟ ହୋଇପାରେ ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ପ୍ରସାଦକୁ ପୁତ୍ର ବସାରେ ଛାଡ଼ିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ। ଭଗବତୀ ଦେବୀ ଆଉ କିଛି ନ କହି ଟିକେ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ପ୍ରସାଦକୁ ଡାକି ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ। ପ୍ରସାଦ ପୁଣି ସେହି ବସାରେ ରହିବାକୁ ମନସ୍ଥ କଲା। ମହାପାତ୍ର ସେଦିନ ପୁଅ ପାଖରେ ରହି ତା' ପରଦିନ କାଳିଘାଟ ଚାଲିଗଲେ। ପ୍ରସାଦ ସେହି ବସାରେ କଷ୍ଟେ ମଷ୍ଟେ ରହି ମାଟ୍ରିକ୍ୟୁଲେସନ ସେକେଣ୍ଡ ଡିଭିଜନରେ ପାସ୍ କଲା।

ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ ନମ୍ବର ନ ରଖିଥିବାରୁ ଘରେ ଅନ୍ୟମାନେ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କଲେ। ପରୀକ୍ଷା ପରେ ପ୍ରସାଦ ଗାଁକୁ ଆସିଲା। ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚି ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ବୁଝିବାକୁ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କଥା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା। ସେମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ସେ ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ହେଲା। ସହରରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ରହିବା ସେ ଦେଖୁଛି। ମାତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ନାନା କଷ୍ଟ ସହ୍ୟକରି ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ତୁଣ୍ଡରେ ମାରି ଖରାବର୍ଷା ଖାଇ, ନାନା ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରି ମହାମାରି, କଲେରା, ବସନ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗରେ ଓ ମାରାତ୍ମକ ରୋଗରେ ପଡ଼ି ସମାଜକୁ ନାନା ଦିଗରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସକାଶେ ସମାଜ କଣ କରୁଛି। ନା ସରକାର କଣ କରୁଛି। ଯେଉଁ ସରକାର ବା ଯେଉଁ ସମାଜ ସର୍ବ ଶ୍ରେଣୀରେ ନରନାରୀ ବିଶେଷତଃ ଚାଷୀ ମୂଲିଆ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ୱଚ୍ଛଳତା ନଆଣେ ସେହି ସମାଜର ଆଦର୍ଶ କଣ ? ଏହିପରି ନାନା ଭାବରେ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଉଠେ ତା'ର ମନ। ପ୍ରସାଦ ଯେତେଦିନ ଗ୍ରାମରେ ରହେ ସେତେଦିନ ପ୍ରତ୍ୟହ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ବିକ୍ଷିପ୍ତ କରେ। ସେମାନଙ୍କୁ ସମାଜରେ ବିପ୍ଳବ ଆଣିବାକୁ କହେ।

ଆଉ କେତେକ ଲୋକ ପ୍ରସାଦ କଥାରେ ଅଶ୍ରୁ ସ୍ଥାପନା କରନ୍ତି। ଆଉ କେତେକ ତା କଥାରେ ପ୍ରଶୟ ସ୍ଥାପନା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ବାସ୍ତବିକ ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ଧକାରରେ ବାସ କରିଥାନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ କରେ। ହଠାତ୍ ସେମାନେ ସେହି ଆଲୋକ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଦ୍ୱିଧା କରିଥାନ୍ତି। ତଥାପି ପ୍ରସାଦ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ। ତା'ର ବିଶ୍ୱାସ ଦେଇ କହିଲେ ସାଧାରଣ ଏହି ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଏ। ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜାଗରଣ ଆସିଲେ, ପ୍ରକୃତରେ ଦେଶରେ ଜାଗରଣ ଆସିବ ନାହିଁ। ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ଆହ୍ୱାନରେ ଏମାନେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ଦେଶର ଅଭୂତ ପୂର୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଦାପି ଆସିବ

ନାହିଁ। ଦେଶର ସୃଷ୍ଟି ଦେଶର ସରସତା ସର୍ବପରି ଦେଶ ଓ ଜାତିର ଭବିଷ୍ୟତ ଏହିମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି।

+++

ଦୀର୍ଘ ତିନିମାସ ପରେ ପ୍ରସାଦ ପୁନରାୟ କଲିକତା ଆସିଲା ଆଇ.ଏ. ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କଲା। ଯଦିଓ ସେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିଲା ଯେ ଆଉ ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ ପରୀକ୍ଷା ପରେ କକେଇ ଖୁଡ଼ିଙ୍କ ପାଖରେ ପୂର୍ବପରି ଲାଞ୍ଛିତ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିବେଶରେ ରହି ପାଠପଢ଼ିବ ନାହିଁ। ଆଜି ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ଗୋଟାଏ ଆଶା ତାକୁ ବିକଶିତ କଲା। ତା'ର ଖୁଡ଼ି ତାକୁ ଦେଖି ତୁଚ୍ଛ କରି କହିଲେ, କିରେ ପ୍ରସାଦ ତୁ ପରା କେତେ ଚାତର କରି କହୁଥିଲୁ ଆଉ ଏଠାରେ ପଢ଼ିବୁ ନାହିଁ। ଆମେ ତୋତେ କେତେ କଷ୍ଟ ଦେଉଛୁ ବୋଲି ଚାରିଆଡ଼େ ହୁରି ପଡ଼ିଛି। ପୁଣି କାହିଁକି ଆସିଲୁ? ତୋତେ ଆମେ ଆଉ ପଢ଼ାଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ। ପଇସାକୁ ପଇସା ସାରିବୁ ପୁଣି ଦୁର୍ନାମ ଅର୍ଜିବୁ ଏ କଦାପି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ।...

ପ୍ରସାଦ – ହଁ ଦୁନିଆରେ ଏମିତି ବହୁତ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ଟଙ୍କା ପଇସା ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି ଅଥଚ ସୁନାମ ଭାଗ୍ୟରେ ଆସେ ନାହିଁ, ତା'ର କାରଣ ସେମାନଙ୍କ ମନ ସ୍ୱଚ୍ଛ ନୁହଁ। ଭାଗବତରେ ଅଛି – ମନର ମୂଳେ ଏ ଜଗତ।...

... ଭଗବତୀ ଦେବୀ କହିଲେ ରଖ୍ ତୋର ଭାଗବତ। ଆମର ମନ ସ୍ୱଚ୍ଛ ନୁହେଁ। ତୋର ମନ ସ୍ୱଚ୍ଛ। ଖୁଡ଼ିଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବାଦାନୁବାଦ କରି ପ୍ରସାଦ କହିଲା ଆପଣ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଆପଣ ତ ମୋ ଲାଗି ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁନାହାନ୍ତି। କକେଇ ମୋ ଲାଗି କରୁଛନ୍ତି। ସେ ଯଦି ନାହିଁ କରିବେ ତେବେ ମୁଁ ଏଠାରୁ ଚାଲିଯିବି। କିଛି ନ ହେଲେ ଟିଉସନ୍ କରି ପଢ଼ିବି। ଭଗବତୀ ଦେବୀ – ହଁ ସେଇଆ କର। ଟିଉସନ୍ କରି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ରହି ପଢ଼ାପଢ଼ି କର। ଆମେ ତୋତେ ଆଉ ରଖି ପାରିବୁ ନାହିଁ। କେତେ ନିନ୍ଦା ଅପମାନ କିଏ ସହ୍ୟ କରିବ ?... ଏହି କଥା ପ୍ରସାଦ ମୁଣ୍ଡରେ ଯେପରି ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା। ଆଜି

ତା'ର ଆଶା ଭାଙ୍ଗି ଚୁର୍‌ମାର୍ ହୋଇଗଲା।..... କିନ୍ତୁ ପିତାମହଙ୍କ ଆଶ୍ୱାସନା ବାଣୀରେ ପୁନରାୟ ପ୍ରସାଦ ସେହି କକେଇ ଖୁଡ଼ିଙ୍କ ପାଖରେ ରହି ଆଇ.ଏ. ପଢ଼ିଲା। ଏଥର ତା'ର କକେଇ ତା' ଉପରେ ଟିକେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି। ସର୍ବଦା ପୁତୁରା ସ୍ତ୍ରୀ ଯୋଗୁଁ ସେ ଅଶାନ୍ତି ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି।

ପ୍ରସାଦ କଲେଜରେ ଭର୍ତ୍ତି ହେବାର ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ତା'ର ପିତାମହ ପରଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତି ହେଲେ। ବୃଦ୍ଧ ସନାତନ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁରେ ମହାପାତ୍ର ବଂଶର ଯେତେଟା କ୍ଷତି ହେଲା ନାହିଁ ସେତେଟା କ୍ଷତି ହେଲା ପ୍ରସାଦର।.... ବିପଦ ଓ ଅଶାନ୍ତିରେ ବିଚଳିତ ହେଲେ ପିତାମହ ତାକୁ ନାନା ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି। ଆଜି ତାଙ୍କ ପରି ପରମ ଉପକାରୀ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ହରାଇ ପ୍ରସାଦ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇପଡ଼ିଲା। କିଛିଦିନ ପରେ ପ୍ରସାଦର ଖୁଡ଼ି ବଡ଼ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ। ରୋଗ କ୍ରମେ ବଢ଼ିବାର ଦେଖି ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲେ। ଏ ଅସହାୟ ସମୟରେ ପ୍ରସାଦଯେ ଏକମାତ୍ର ସହାୟ ଏହା ବୁଝି ସେ ପ୍ରସାଦକୁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ। ପ୍ରସାଦ ମଧ୍ୟ ଏପରି ସମୟରେ ଖୁଡ଼ିଙ୍କ ଶରୀର କିପରି ଆରୋଗ୍ୟ ହେବ ତା' ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ଯତ୍ନ ନେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା।

ଆଠ ଦିନ ପରେ ହଠାତ୍ ଦିନେ ଭଗବତୀ ଦେବୀ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ। ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ ଅଫିସରୁ ଆସି ନାହାନ୍ତି। ପ୍ରସାଦ ଡାକ୍ତର ଡାକି ଆଣି ପରିଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଲାଗିଛି। ଚାରିଆଡୁ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଛି। ମାତ୍ର କେଉଁଥିରେ କିଛି ହେବାକୁ ନାହିଁ। ଅବସ୍ଥା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଖରାପ ଆଡ଼କୁ ଯାଉଛି ଦେଖି ପ୍ରସାଦ କକେଇଙ୍କୁ ଯାଇ ଡାକି ଆଣିଲା। ଭଗବତୀ ଦେବୀ - ପ୍ରସାଦ ଏପରି ତତ୍ପରତା ଦେଖି ଦୟା ବିଚଳିତ ହୃଦୟରେ ପ୍ରସାଦକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ। ବୋଧହୁଏ ନିଜ କୃତ ଦୋଷ ସକାଶେ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା ପାଇଁ କରୁଣ ନେତ୍ରରେ ତା' ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଥାନ୍ତି। ଦେବୀଙ୍କର ଜୀବନ ଦୀପ କ୍ରମେ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ହୋଇ ଆସିଲା। ଜୀବନ ଯିବାର ବେଳ ଆସିଲା। ରୋଗ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇ ଭଗବତୀ ଦେବୀ

କ୍ଷୀଣ ସ୍ୱରରେ ଡାକିଲେ ପ୍ରସାଦକୁ । କଣ କହି ପ୍ରସାଦ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆଉଜି ବସିଲା । ସେ ପ୍ରସାଦକୁ ଦେଖି କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ । ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ପ୍ରାଣବାୟୁ ବାହାରିଗଲା । ସେ ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ନୟନରେ ଚାହିଁ ରହି ଭାବିଲା, ଆଉ କିଛି ସମୟ ରହିଥିଲେ ତା'ର ନିଜ କୃତ ଦୋଷ ସକାଶେ ଭଗବତୀ ଦେବୀଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ପ୍ରଣାମ କରି କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦୈବର ବିଧାନ ଅପରୂପ ।...

ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ ଅଧିର ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲେ । ପ୍ରସାଦ କକେଇଙ୍କୁ ସାହସ ଦେଇ କହିଲା, ଯାହାହେବାର ହେଲାଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ କିପରି ଶବ ସତ୍କାର ହେବ ତା'ର ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ ।...

ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ, ପ୍ରସାଦ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଶବ ସତ୍କାର କରି ଫେରୁ ଫେରୁ ବସାକୁ ରାତ୍ର ନଅଟା ହୋଇଗଲା ।.... ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ ପ୍ରସାଦକୁ ଚାହିଁ କହିଲେ ପ୍ରସାଦ ଆଉ ମୋର ଭରସା କେହି ନାହିଁ ବାବା । ତୁ ଯଦି ଏ ସମୟରେ ସାହାଯ୍ୟ ନ କରୁ ତେବେ କିଛି ହେବ ନାହିଁ । ତୁ ଆଜି ମୋର ଏକମାତ୍ର ଭରସା ।.... ପ୍ରସାଦ ଆଉ ବ୍ୟସ୍ତ ନ ହୋଇ ପ୍ରବୋଧ ଦେଇ କହିଲା ମୁଁ ଥାଉ ଥାଉ ଆପଣଙ୍କର କିଛି ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ । ଆପଣ ମୋତେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତୁ ।... ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟା ହେଲେ ଆମେ ଉଭୟ ଏଠାରେ ଆନନ୍ଦରେ ରହିବା ।... ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ କରିବାକୁ କେହି କେହି ପରାମର୍ଶ ଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ ସେ ପ୍ରତି ମନ ବଳାନ୍ତି ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ବିୟୋଗ ଦୁଃଖ ତାଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଅଭିଭୂତ କରିଥିଲା । ପ୍ରସାଦ, ଦେଖିଲା, ତା'ର କକେଇ ସ୍ତ୍ରୀ ବିୟୋଗରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଦବି ଯାଇଛନ୍ତି । ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ନାନା ଉପଦେଶ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ସଂସାର ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବିରାଗ, ରାଗ ହୃଦୟରେ ଜନ୍ମ ଲାଭ କରିଛି । ସାମୟିକ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ମାଗି ଆଉ ବିରକ୍ତ କରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ସ୍ଥିର କଲା ।...

କିଛିଦିନ ଉତାରେ ପ୍ରସାଦ ଗୋଟେ ଟିଉସନ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରିଲା । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ ଯୁବକ ପକ୍ଷରେ କଲିକତାର କୌଣସି ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ଘରେ ଟିଉସନ୍ ପାଇବାଟା ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର ।

ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ ଘରେ ଟିଉସନ୍ ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା।... ବସାରେ ରୋଷେଇ ବାସ ଶେଷ କରି ପ୍ରସାଦ ଦିନେ ଟିଉସନ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରିଲା। ସାରାଦିନ ବୁଲି ବୁଲି ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ କୁଲି ସର୍ଦ୍ଦାର ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚି ତା'ର ଆଗମନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସେ ଜଣାଇଲା। ଉକ୍ତ ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ସହରର କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢୁଥାଏ। ପ୍ରସାଦକୁ ଦେଖି ଉକ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ସର୍ଦ୍ଦାର ତାଙ୍କ ପୁଅକୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଭାରି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲା, ଆଚ୍ଛା ଆପଣ ମୋ ପିଲାକୁ ପଢ଼ାଇଲେ କେତେ ଟଙ୍କା ନେବେ। ପ୍ରସାଦ କହିଲା ଆପଣ ଯେତେ ଦେଇପାରିବେ। ଆପଣଙ୍କ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ। ଯାହା ପାରିଶ୍ରମିକ ଦେବେ ତାହା ମୁଁ ସାଦରେ ଗ୍ରହଣ କରିବି। ଚୁକ୍ତି ଅନୁସାରେ ପ୍ରସାଦ ମାସକୁ ୧୦ ଟଙ୍କା ପାଇଲା। ଭାବିଥିଲା ପ୍ରସାଦ ଆଉ କିଛି ଅଧିକା ପାଇବ। ମାତ୍ର ଜଣେ ସର୍ଦ୍ଦାର ପକ୍ଷରେ ଏହା ବେଶୀ ହୋଇଯାଉଛି ବୋଲି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭାଇଙ୍କର ମତ ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ବେଶୀ ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେଲା ନାହିଁ।

ପ୍ରସାଦକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡୁଛି। ବସାରେ ରୋଷେଇ ବାସ ପୁଣି ଟିଉସନ୍। ଚାକର ବାକର ନଥିବାରୁ ହାତରେ ବସାରେ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ପଡ଼ିବାରୁ ପଢ଼ା ଶୁଣାରେ ତା'ର ସମୟ ମୋଟେ ନ ହେବାରୁ ସେ ବଡ଼ ବ୍ୟଥିତ ହେଲା। କଣ କରିବ କିଛି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ବର୍ତ୍ତମାନ ପନ୍ଥାକୁ ଛାଡ଼ି ସେ ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚନ କଲା ନାହିଁ। କେବଳ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ପାଇବ, ଅନେକ କଷ୍ଟ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଆଉ ଚାରିବର୍ଷ କଷ୍ଟ ସହିଲେ ଜଣେ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ହେବ ଏବଂ ତା ପରେ ନିଶ୍ଚେ ତା'ର ଅବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ। ଏହି ଆଶାରେ ସେ କଷ୍ଟକୁ ଭ୍ରୁକ୍ଷେପ ନ କରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ ଚାଲିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲା। ମାତ୍ର ଅତିରିକ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ହେତୁ କ୍ରମେ ପ୍ରସାଦର ଦେହ ଖରାପ ହେବାର ଦେଖାଗଲା। ବସାରେ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ଥିବାରୁ ସେ ଟିଉସନ୍ ଯାଇପାରିଲା ନାହିଁ। ତା' ପରଦିନ ଟିଉସନ୍ ଗଲାବେଳେ ଛାତ୍ରଟିର ଅଭିଭାବକ ପଚାରିଲେ ତମେ ଏପରି ହେଳା କଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ତମେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଆସୁନାହିଁ। ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ ବେଶି ସମୟ

ପଢ଼ାଉ ନାହଁ। ଗତ ପରୀକ୍ଷାରେ ସେ ଭଲ ନମ୍ବର ରଖିଲା ନାହିଁ। ଏ ସମସ୍ତ ଅଭିଯୋଗ ଶୁଣି ପ୍ରସାଦର ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିଗଲା। ସେ କହିଲା ଦିନେ ନ ଆସିବାରୁ ମହାଭାରତ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା। ମୋର ତ ପୁଣି ସମୟ ଅସମୟ ଅଛି। ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରି ତୁମ ପୁଅକୁ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଆସିନାହିଁ।...

ସର୍ଦ୍ଦାର କହିଲା – ତମକୁ ମୁଁ ଅନେକ ଟଙ୍କା ଦଉଛି। ତମକୁ ବରାବର ଆସିବାକୁ ହେବ। ତାଛଡ଼ା ସେତ ତମ ପାଖରେ ଚାରିମାସ ପଢ଼ିଲା ତା'ର ତ କିଛି ଉନ୍ନତି ହେଲା ନାହିଁ। ପରୀକ୍ଷାରେ ତ ଫେଲ୍ ହୋଇଛି। ପ୍ରସାଦ – ମୁଁ ତ ପିଲାଟିକୁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରି ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛି । ସେ କିଛି ମନେ ରଖିପାରୁନାହିଁ। ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ ନମ୍ବର ନ ରଖି ପାରିଲେ ଦୋଷ କଣ ମୋର ?... ସର୍ଦ୍ଦାର କହିଲା – ଦୋଷ ଆଉ କାହାର ? ତମେ ସିନା ଭଲ ପଢ଼େଇଲେ ସେ ପଢ଼ିବ। ପ୍ରସାଦ – ଏ ଅଶିକ୍ଷିତ ସର୍ଦ୍ଦାର ସାଙ୍ଗରେ ବେଶୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ତର୍କ କରିବା ବୃଥା। ତାକୁ ସେ କିଛି ନ କହି ପାରିଶ୍ରମିକ ମାଗିଲା। ପାରିଶ୍ରମିକ ପରେ ଦେବି କହି ପ୍ରସାଦକୁ ପୁଣି କହିଲା ବାବୁ ତମେ ତାକୁ ଆଉ କିଛିଦିନ ପଢ଼ାଅ। ପୁଅର ଇଚ୍ଛା ତମେ ତାକୁ ସବୁ ଲେଖାଇ ଦେବ। ଅଙ୍କ କଷାଇ ଦେବ। ପରୀକ୍ଷା ବେଳକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କହିଦେବ। ତାହେଲେ ସେ ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ ଫଳ ଦେଖାଇ ପାରିବ। ଆଉ ଗୋଟିଏ ବଙ୍ଗାଳୀ ମାଷ୍ଟର ଥିଲା। ସେ ସବୁ କହିଦିଏ। ପିଲାକୁ କିଛି କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ। ତେଣୁ ତା'ର ଇଚ୍ଛା ତମେ ତାକୁ ସବୁ କହିଦେବ।

ପ୍ରସାଦ – ଯେଉଁମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ହାତରେ କିଛି କରାନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନେ ବଡ଼ ଭୁଲ୍ କରିଥାନ୍ତି। ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ସର୍ବନାଶ କରନ୍ତି। ସେମାନେ ମାନସିକ ବିକାଶ ପଥରେ କଣ୍ଟକ ରୋପଣ କରନ୍ତି। ମାଷ୍ଟର ଯଦି ଛାତ୍ର ପାଇଁ ନିଜେ ଅଙ୍କ କଷିଦେବ, ତାକୁ ଅନୁବାଦରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ, ରଚନା ଲେଖାଇ ଦେବ, ତେବେ ଛାତ୍ର ନିଜେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ପାଇଲା କେଉଁଠି ? ମୁଁ କଦାପି ତା କରିବି ନାହିଁ। ଏହି ସକାଶେ ଆଜିକାଲି ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ଟିଉସନ୍‌କୁ ଲୋକେ ପସନ୍ଦ କରୁନାହାନ୍ତି। ଏହି ଯୁଗରେ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ବି ଅଭାବ।

ବୃଦ୍ଧ ସର୍ଦ୍ଦାର କହିଲେ – ଯାହାହେଉ ମୁଁ ଯାହା କହିବି ତୁମକୁ ତାହା କରିବାକୁ ହେବ। ପ୍ରସାଦ କହିଲା – ନା, ତା କଦାପି ମୁଁ କରିପାରିବି ନାହିଁ। ଆପଣ ମୋତେ ପାରିଶ୍ରମିକ ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷାଦାନର ଭାର ମୋ ଉପରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଛାଡ଼ିଦେବା ଉଚିତ୍। ତାହାନହେଲେ କଦାପି ପଢ଼ାଇବାର ବା ପଢ଼ାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ।... ସର୍ଦ୍ଦାର – ତାହାହେଲେ ତୁମେ ତାକୁ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ।...

ପ୍ରସାଦ – ମୋର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ। ମୋତେ ଆପଣ ମୋର ଦରମା ଦେଇଦିଅନ୍ତୁ । ସର୍ଦ୍ଦାର – କେଉଁ ମାସର ଦରମା ଦେବି ?... ପ୍ରସାଦ – ଡିସେମ୍ବର ମାସର। ବୃଦ୍ଧ ସର୍ଦ୍ଦାର – ତମେ ସେ ମାସରେ କିଛି ପଢ଼ାଇ ନଥିବାରୁ ସେ ମାସର ଦରମା ଦେଇପାରିବି ନାହିଁ। ଏହିପରି ଉତ୍ତର ପାଇ ସେ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଉଠିଲା। ମାତ୍ର ନିଜକୁ ସଂଯତ କରି ଭାବିଲା ମୁଁ ଜଣେ ଭଦ୍ର ସନ୍ତାନ ହୋଇ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ପାଇ ମଧ୍ୟ ଅଭାବବଶତଃ ଜଣେ ଅଶିକ୍ଷିତ କୁଲି ସର୍ଦ୍ଦାର ଦ୍ୱାରା ଅପମାନିତ ହେଲି। ମୁଁ ଏହାର ସମୁଚିତ ବିଧାନ କରିବି। ମାତ୍ର ସେ ସେଥିରୁ କ୍ଷାନ୍ତ ହେଲା। ବାସ୍ତବ ଜଗତରେ ଯେ ଯେତେ ନ୍ୟାୟ ବା ତେଜିୟାନ୍ ହେଉ ପଛକେ ପ୍ରତିକୂଳ ଘଟଣାର ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ଘଟଣାରେ ନିଷ୍ପେସିତ ହେଲେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ତା'ର ସାହାସ ଅନେକାଂଶରେ ଦବିଯାଏ। ଯେପରି ଜଣେ ଅଦୃଷ୍ଟବାଦୀ ହୋଇ ଉଠେ। ପ୍ରତିଦାନ ପ୍ରତିରୋଧରେ ମନ ତାକୁ କେତେ ବିଚଳିତ କରେନି। ଟିଉସନ୍ ଛାଡ଼ି ପ୍ରସାଦ ତା'ର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟେ ବୁଦ୍ଧି ଆସିଲା। ସେ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟେ ନୈଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନା କରି ଲୋକମାନଙ୍କର ଉପକାର କରିବ। ମୋର ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥାଗମନର ଗୋଟେ ପନ୍ଥା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହେବ।...

ସେଦିନ ସେହି ବୃଦ୍ଧ କୁଲି ସର୍ଦ୍ଦାରଠାରୁ ଫେରି ଅବସନ୍ନ ମନରେ ବହୁ ବଜାରସ୍ଥିତ ଗୋଟେ ଶ୍ରମିକପଡ଼ାକୁ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା। ସନ୍ଧ୍ୟାଗତ ପ୍ରାୟ। ଶ୍ରମିକମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ କରି ବସାକୁ ଫେରିଛନ୍ତି। ପ୍ରସାଦ ଦେଖିଲା ଗୋଟିଏ ବସାରେ ପ୍ରାୟ ଶତାଧିକ ଓଡ଼ିଆ ଶ୍ରମିକ ବାସ କରୁଛନ୍ତି। ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ କୋଠରୀ

ଭିତରେ ଦଶ ବାରଜଣ। ସାମାନ୍ୟ ଆଲୋକ, ପବନ ପଶିବାର ଛାଇ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ। ଅଳ୍ପ ପଇସା ଦେଇ ଓଡ଼ିଆ ଭାଇମାନେ ଅତି କଷ୍ଟରେ ଏପରି ଭାବରେ କାଳଯାପନ କରୁଛନ୍ତି ଦେଖି ତା'ର ହୃଦୟ ଦୟାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା। ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚି ପ୍ରସାଦ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଛଳରେ ନାନା କଥା କହି ବୁଝାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା। ଦେଖ ଭାଇ ତୁମେମାନେ ଆଜି ପେଟ ବିକଳରେ କେତେ କଷ୍ଟରେ କାଳଯାପନ କରୁଛ। ଖଟିଖଟି ଆସି ବସାରେ ମଧ୍ୟ ରୋଷେଇବାସ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତୁମମାନଙ୍କର ସମୟ ଯାଉଛି। ପରିବାର ନେଇ ଏଠାରେ ବସବାସ କରିବାର ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ତୁମର ନାହିଁ। ତୁମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ବିଦ୍ୟା ରୂପକ ଅମୂଲ୍ୟ ଧନରୁ ବଞ୍ଚିତ। ଏପରିକି ଓଡ଼ିଆରେ ମଧ୍ୟ ଖଣ୍ଡେ ଭଲ ଚିଠି ଲେଖିବାକୁ ଅସମର୍ଥ।

ଅନେକ ଶ୍ରୀଅକ୍ଷର ବିବର୍ଜିତ। ତୁମମାନଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ଥାଇ ତୁମେ ଅନ୍ଧ। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଛୋଟ ଛୋଟ ନୈଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲା ହୋଇଛି। ସେମାନେ ରାତ୍ରରେ ଅବସର ସମୟରେ ପାଠ ପଢୁଛନ୍ତି। ଲେଖାଲେଖି କରୁଛନ୍ତି। ତୁମମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଗୋଟେ ନୈଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିବାକୁ ଯାଉଛି। କାମ ସାରି ତୁମେମାନେ ଘଣ୍ଟାଏ ପଢ଼ାପଢ଼ି ଚିଠି ଲେଖାଲେଖି ଶିଖିବ। ପୁରାଣ ଭାଗବତ ପଢ଼ିବାର ଯଦି ବ୍ୟୟ କରନ୍ତ କେତେ ଉପକାର ହୁଅନ୍ତା।... ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଧନିଆ ରାଉତ କହିଲା - ବାବୁ ଆମେ ବୁଢ଼ା ହେଲୁଣି ଆଉ ପଢ଼ିବୁ କଣ ? ଯାହା ହୋଇନାହିଁ ବାଲ୍ୟକାଳେ ତାହାକି ହୋଇବ ପାକେଲା ବାଳେ। ପ୍ରସାଦ ତା'ର ଉତ୍ତର ନ ଦେଉଣୁ ଚେମା ସେଠି କହିଲା - ବାବୁ ଆମେତ ପାନ ଖାଇବାକୁ ପାଉନୁ। ଖଟିଖଟି ଆସି ବିଶ୍ରାମ କରୁଛୁ ଆଉ କେତେବେଳେ ପଢ଼ିବୁ। ପ୍ରସାଦ ପ୍ରଥମ ଲୋକଟିକୁ ଚାହିଁ କହିଲା କଣ କହିଲ। ଯାହା ନାହିଁ ବାଲ୍ୟକାଳେ ତାହାକି ହୋଇବ ପାକେଲା ବାଳେ। ବୁଝିଲ ବାବା ତାହା ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଚଳିବ କିନ୍ତୁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ। ଜଣେ ଲୋକ ବୁଢ଼ା ହେଲେବି ଯଦି ତା'ର ମନ ଥାଏ ତାହାହେଲେ ସେ ପଢ଼ି ପାରିବ। ପଢ଼ାପଢ଼ିରେ କି ଆନନ୍ଦ ଅଛି ତୁମେ ଜାଣିବ କିପରି। ଚେଷ୍ଟାରେ ଅସାଧ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ। ତୁମେ ଏ ବୟସରେ

ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଅନ୍ତତଃ ଚିଠି ଲେଖାଲେଖି ଶିଖିପାରିବ ତ? କହିଲ ଭଲା ଚିଠି ଘରକୁ, ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖକୁ, ନିଜ ପୁଅ ନିକଟକୁ ପତ୍ର ଲେଖିଲାବେଳେ କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ନେହୁରା କର। ଚିଠି ଲେଖିଲାବେଳେ କେତେ ଲୋକଙ୍କ ପାଖକୁ ଧାଁ ଧପଡ଼ କର। ଆଉ ଯେଉଁ ପଇସା କଥା କହିଲ ସେ କିଛିନୁହଁ। ତୁମେମାନେ ପାନ ବିଡ଼ିରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛ। ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସିଲେ ତୁମକୁ ମାତ୍ର ଟଙ୍କାଏ ପଡ଼ିବ। ତମେ କଣ ମାସକୁ ପାନ ବିଡ଼ିରେ ଟଙ୍କାଏ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁନା।

ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲା- ହଁ ବାବୁ ଆରମାସରେ ନିଧିଆ ଛଅ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଛି ବୋଲି ସେ ମୋତେ କହୁଥିଲା। ପ୍ରସାଦ କହିଲା - ଦେଖିବାକୁ ଏହିପରି କେତେ ନିଧିଆ ଅଛନ୍ତି। ଆଉ ଜଣେ କହିଲା - ନା ବାବୁ ପିଲାମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପଢ଼ିଲେ ଆମମାନଙ୍କୁ ଲାଜ ଲାଗିବ। ପ୍ରସାଦ କହିଲା ନାଁରେ ବାବୁ ପଢ଼ା ପଢ଼ିରେ କିଛି ଲାଜ ନାହିଁ। ତମେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରି ପାଠ ପଢ଼ିନାହଁ। ତମର ବାପା ଏ ଦିଗରେ ମନ ଦେଇନାହାନ୍ତି। ପୁଣି ତମର ସାଂସାରିକ ଅଭାବ ଏତେ ଦୂର ଦେଶକୁ ନେଇ ଆସିଛି।... ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଛକଡ଼ି ପଣ୍ଡା କହିଲା ହଁ ମୁଁ ପଢ଼ିବି। ପିଲାଦିନେ ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଫାଙ୍କି ଦେଇ ଆମ୍ବ ବଗିଚାରେ ଗାଈଆଳ ଟୋକାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବୁଲି କି ଭୁଲ୍ କରିଛି ତାହା ଆଜି ବୁଝୁଛି। ଆଚ୍ଛା ବାବୁ ମୋତେ ଟିକେ ଇଂରାଜୀ ଶିଖାଇ ଦେବ? ମୁଁ ଯେପରି ପନ୍ଦର ଦିନରେ ଇଂରାଜୀ ଭଲରେ ଲେଖିବି।...

ପ୍ରସାଦ କହିଲା ହଁ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଲେଖିପାରିବ। ପୁଣି ପ୍ରସାଦ କହିଲା - ତୁମର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିବ। ଏହି ଶ୍ରଦ୍ଧା ତୁମର ନଥିଲେ ଜୀବନରେ କିଛି କରିପାରିବ ନାହିଁ। ସେଥିଯୋଗୁଁ ଭଗବାନ କୃଷ୍ଣ କହିଛନ୍ତି ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ ଲଭତେ ଜ୍ଞାନମ୍ - ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଛି ସେହି ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିପାରେ। ଏହିପରି ଉପଦେଶ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୋଡ଼ିଏଟି ଛାତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିନେଲା। କୌଣସି ଏକ ବିଦେଶି ଫାର୍ମରେ ଦୋତାଲା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନା କଲା। ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ବୃଦ୍ଧ କେହି ଶିଶୁ କେହି ମଧ୍ୟ ବୟସ୍କ। ମାସକୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ହେଲା ୨୦ ଟଙ୍କା।

ନବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନୈଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଆନ୍ତରିକତା ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ପ୍ରତି ସପ୍ତାହର ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ନାନା ବିଷୟରେ ଉପଦେଶ ଦିଏ। ସେମାନଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଭ୍ୟ ଦେଶର ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ସଂଗରେ ଏମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ପୁନଶ୍ଚ ମଣିଷ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଏ। ରବିବାର ଦିନ ପ୍ରସାଦ ସ୍କୁଲ ବନ୍ଦ କରି କକେଇଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମତି ନେଇ କଲିକତାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସହରରେ ତଳି ମିଲ୍ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଏ। ତା'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ନୈତିକ ଚରିତ୍ର କିପରି ଉନ୍ନତି ହେବ, ସେମାନେ କିପରି ସାହାସୀ ହେବେ ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେବ। ଓଡ଼ିଆ ଭାଇମାନେ ବଡ଼ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି। ପାରିବାରିକ ଅବସ୍ଥା ତାଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ନୈତିକ ଚରିତ୍ରକୁ ହ୍ରାସ କରି ଦେଇଛି। ସେମାନେ ମିଲ୍ ମାଲିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶର ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଷ୍ପେସିତ ହେଉଛନ୍ତି। ଏହିସବୁ ଦେଖି ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ମନ ବଳାଇଲା। ଏକଜୁଟ୍ ହୋଇ ଅନ୍ୟାୟର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା। ଏହିପରି ଅବସର ସମୟରେ ନାନା ଅଞ୍ଚଳ ବୁଲି ପ୍ରସାଦ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଦେଲା। ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା। ଓଡ଼ିଆ ଶ୍ରମିକମାନେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଶିକ୍ଷାର ଆଲୋକ ପାଇ ନିଜ ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ଜାଣିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନିଲେ। ଏହା ଦେଖି ପ୍ରସାଦର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ। ଏହିପରି ନାନା ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ ଏବଂ ନିଜ ଦାନାକନା ପଢ଼ାପଢ଼ିର ବ୍ୟୟଭାର ବହନରେ ତା'ର ସମୟତକ ବ୍ୟୟିତ ହୁଏ। ଆଇ. ଏ ପରୀକ୍ଷାରେ ଆଶାନୁରୂପକ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ। ଅତିରିକ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଫଳରେ ତା'ର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଯେପରି ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା।

ନବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନୈଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଭାର ଜଣେ ଯୁବକ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରି ଛୁଟିରେ ପ୍ରସାଦ ଘରକୁ ଆସିଲା। ଘରକୁ ଆସି ସେ ପୁଣି ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲା। ସେ ଦେଖିଲା ଖାଲି ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକ କଳହ

ବାଦବିବାଦର ଭେଦ ବାଦରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ। ଆଜି ଭାଗବତ, ମହାଭାରତ ପୁରାଣ ମାନଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ଏହି ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଡୁନାହିଁ। ସାମାନ୍ୟ ବିଷୟରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ବିଚାରାଳୟର ଆଶ୍ରୟ ଲୋଡୁଛନ୍ତି। ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରି ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଚେତନା ଆସୁନାହିଁ। ଗ୍ରାମର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ରକ୍ଷା ବିଷୟରେ କେହି ମନ ଦେଉନାହାନ୍ତି। ନାନା ପ୍ରକାର ଲୋକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ନିରବରେ ଏହା ସହ୍ୟ କରି ଆସୁଛନ୍ତି। ପ୍ରତିବର୍ଷ ରୋଗ ସେମାନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ସେମାନଙ୍କ ବଂଶ ଲୋପ କରିବାରେ ଲାଗିଛି। ତଥାପି ସେମାନଙ୍କର ଚେତନା ଆସୁନାହିଁ। ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ଆଜି ସେମାନେ ନିଜର ଭାଇ ଗଳାରେ ଛୁରୀ ଦେବାକୁ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରୁନାହାନ୍ତି। ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଶୃଙ୍ଖଳ ଭାବରେ ଚଳି ଚାଲିଛି। ଭାଇ ଭାଇ ମଧ୍ୟରେ କଳହ, ପିତା ପୁତ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳହ, ସଂପ୍ରଦାହ ସଂପ୍ରଦାହ ମଧ୍ୟରେ କଳହ । ମୈତ୍ରଭାବ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କୁ ଚିରକାଳ ବିଦାୟ ନେଇଛି। ଗ୍ରାମରେ ଆଉ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ। ସେଗୁଡ଼ିକ ଅରଣ୍ୟ ସଦୃଶ୍ୟ ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ।

ପ୍ରସାଦ ଏହିପରି ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ହତାଶ ହେଲା। ସେ ଭାବିଲା - କିପରି ଏମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେମ ମନ୍ତ୍ରରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରିବାକୁ ହେବ। କିପରି ଏମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତା ଆଣିବାକୁ ହେବ। ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନଶୀଳ କରିବାକୁ ହେବ। ସର୍ବୋପରି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମଚେତନା ଆଣିବାକୁ ହେବ। କାହିଁକି ଏ ଦିଗରେ ସମୂହ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇ ନାହିଁ। ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଶର କେତେ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଉପରେ ତା'ର କ୍ରୋଧ ଆସିଲା। ଭାବିଲା ଆମ ଦେଶର ନେତାମାନେ ଖାଲି ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତାବ ପାଶ୍ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ। ଅଥଚ ଗଠନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ କମ୍ ହେଉଛି। ତା'ର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ପଢ଼ାପଢ଼ି ବାଦ୍ କରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ଗ୍ରାମ ସଂଗଠନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବ। କିନ୍ତୁ କର୍ମୀ ନାହିଁ। ଯେଉଁମାନେ ବୁଲୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ସ୍ୱାର୍ଥଲୋଭରେ ବ୍ୟସ୍ତ। ଅନେକ ସମୟରେ ପଦ ଲାଭ ତାଙ୍କୁ ବିଚଳିତ

କରୁଛି । ପ୍ରକୃତ କର୍ମୀର ମନୋଭାବ ନେଇ ଖୁବ୍ କମ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଶର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନାରେ ତତ୍ପର ।

ପ୍ରସାଦ କିଛିଦିନ ଗ୍ରାମରେ ରହି ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ନାନା ଉପଦେଶ ଦେଇ ମଧ୍ୟ ବେଶୀ ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ପିତାମହଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ପୁନରାୟ ବି.ଏ. ପଢ଼ିବାକୁ କଲିକତା ଆସିଲା । ଗ୍ରାମରୁ ଫେରି ପ୍ରସାଦ ଯେତେବେଳେ କଲିକତାରେ ପହଞ୍ଚେ ତେତେବେଳେ ତାର' ମନ ହତାଶରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ଯେଉଁ ଯୁବକ ହାତରେ ନବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭାର ନ୍ୟସ୍ତ କରିଥିଲା ସେ ବେଶୀ ରୋଜଗାର ଲୋଭରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯାଇଛି । ଛାତ୍ରମାନେ ଯିଏ ଯୁଆଡ଼େ ଚାଲି ଯାଇଥିବାରୁ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଭାଙ୍ଗିଯାଇଛି । ଏହାର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ପ୍ରସାଦ ବି.ଏ. ପଢ଼ିବ ବୋଲି ଆଶାବୃଦ୍ଧି କରି ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିଥିଲା । ମାତ୍ର ତା'ର ସେ ଆଶା ଧୂଳିସାତ୍ ହୋଇଯାଇଛି । ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ପ୍ରସାଦ କୌଣସି ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଟଙ୍କା ଯୋଗାଡ଼ କରି ବିଏ କ୍ଲାସରେ ନାମ ଲେଖାଇଲା । କଲେଜରେ ଭର୍ତ୍ତି ହେବାର ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ତାର କକେଇ କୌଣସି ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ସକାଶେ ଚାକିରି ଛାଡ଼ି ଘରକୁ ଚାଲି ଆସିଲେ । ଦୁଃଖ ପରେ ଦୁଃଖ ବିପଦ ପରେ ବିପଦ ଆସି ପ୍ରସାଦ ମନର ଦୃଢ଼ତାକୁ ଯେପରି ନଷ୍ଟ କରିଦେଲା । ତଥାପି ଏପରି ନୈରାଶ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପଡ଼ି ସେ ବିଚଳିତ ହେଲାନାହିଁ । ତା'ର ପରିଚିତ ଜଣେ ପଡ଼ୋଶୀର ବସାରେ ରହିଲା । ପଡ଼ୋଶୀଟି ପ୍ରସାଦକୁ ଆଦର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତ ଭାର ତା ଉପରେ ପଡ଼ିବା ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ଅର୍ଥାଗମର ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଟିଉସନ ଲାଗି ଅନେକ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି କରି ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧୁ କୌଣସି ବଙ୍ଗାଳି ଗୃହରେ ମାସକୁ ତିରିଶ ଟଙ୍କାରେ ଗୋଟିଏ ଟିଉସନ ଠିକ୍ କରିଦେଲେ ।

ଦୁଃଖର ବିଷୟ ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷାରେ ପିଲାଟି କ୍ଲାସ ଉଠି ନ ପାରିବାରୁ ତା' ଅଭିଭାବକ ପ୍ରସାଦକୁ ନାସ୍ତିବାଣୀ ଶୁଣାଇ ବିଦାୟ ଦେଲେ । କଲେଜରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ସେ

ଜାଣିପାରିଲା ଯେ ଗରିବ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବୃତ୍ତି ଅଛି । ସେହି ବୃତ୍ତି ବଣ୍ଟନ ଭାର କଲେଜର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ.... ମାତ୍ର ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱବଧାନରେ ସେ ସମସ୍ତ ସ୍ଥିରକୃତ ହୋଇଥାଏ । ଅନେକ ଛାତ୍ର ବୃତ୍ତି ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ କରୁଛନ୍ତି ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରି ଦରଖାସ୍ତ କରିଦେଲା । କିଛିଦିନ ପରେ ସାକ୍ଷାତ ପତ୍ର ଆସିଲା । ନିଧାର୍ଯ୍ୟ ଦିନ ଖୁବ୍ ସକାଳୁ ପ୍ରସାଦ, ସ୍ନାନାଦି ସମାପନ କରି ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରି ଖଣ୍ଡେ ଧୋବ ଲୁଗା ଧୋତି ପଞ୍ଜାବି ପିନ୍ଧି ଖାଲି ଗୋଡ଼ରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଅଭିମୁଖରେ ଯାତ୍ରା କଲା । ନିକଟରେ ମାତ୍ର କୋଡ଼ିଏ ପଇସା ଅଛି । ଟ୍ରାମରେ କି ବସ୍‌ରେ ବସିବାକୁ ପଇସା ଅଭାବରୁ ସେ ସାହସ କଲାନାହିଁ । ଦୀର୍ଘ ପଥ ଓ ପ୍ରଶସ୍ତ ରାଜପଥଟିଏ ବହୁଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପି ରହିଛି । ସେହି ରାଜପଥରେ ପ୍ରସାଦ ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ ଚାଲିଛି । ସମ୍ମୁଖରେ ଆଜି କେତେ ଦୃଶ୍ୟ ତା ଆଖି ଆଗରେ ସାଗର ଲହରି ପରି ଭାସି ଚାଲିଛି । ରାଜପଥରେ ପ୍ରତ୍ୟହ କେତେ ଯାନବାହନର ଅତ୍ୟାଚାର ଚାଲିଛି ତା'ର ଇୟତା ନାହିଁ । ସେହି ଅତ୍ୟାଚାରରେ ରାଜପଥର ଶରୀର ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ବାଟରେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଜଣେ କଲେଜବନ୍ଧୁ ପ୍ରସାଦର ସାକ୍ଷାତ ହେଲା । ସେ ପ୍ରସାଦକୁ କହିଲା, କିରେ ତୋମାର୍ ବେଶେ ଦେଖେ ତୋମାକେ କେହି ସାହାଯ୍ୟ ଦେବେନା । ପ୍ରସାଦ – ମୁଁ ଯାହା ରୋଜ ପିନ୍ଧେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେୟା ପିନ୍ଧିଛି । ମୁଁ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ରହିବାକୁ ସବୁବେଳେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ସାଙ୍ଗ – ନା, ନା, ତୋମାର ଏଇଟା ଭୁଲ୍ କୋନ୍‌ସ୍ଥାନେ ସାହାଯ୍ୟର ହେଲେ ଛେଣ୍ଡା କପଡ଼ା ଛେଣ୍ଡା କମିଜ ପରିଧାନ କରେ ଯେତେ ହୟେ । ତୋମାର ଅବସ୍ଥା ଦେଖେ ଆପେନ ତାର ବିମୁଖ ହୟେ ଯାବେ ।... ପ୍ରସାଦ କହିଲା ନାନା, ସେଇଟା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଛଳନା କରିବାକୁ ପାପ ବୋଲି ମନେ କରେ । ଯେଉଁମାନେ ଛଳନା କରି ଦରିଦ୍ର ବେଶ ସାଜି ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ଯାଆନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଅନ୍ତରର ସହିତ ଘୃଣା କରେ । ... ସାଙ୍ଗ କହିଲା, ତୁମି ବେକାର୍ ବୋଲନା । ... ପ୍ରସାଦ କହିଲା ଓଡ଼ିଆ ବୋଲଛନା ତୁମେ କାହିଁକି ?

ତୁମେ ତ ଓଡ଼ିଆ ବୁଝୁଛ। ଓଡ଼ିଆ କହି ଯେ ନ ପାରେ ଏପର ନୁହେ। ଅଥଚ ତମେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଓଡ଼ିଆ କହୁ ନାହଁ କାହିଁକି ? ସେ ସାଙ୍ଗଟି ଆଚ୍ଛା କହି ଟ୍ରାମରେ ଉଠିଲା। ବେଶ୍ ସୁସ୍ଥ ସବଳ ପିଲାଟି। ତା ରୂପ ନେଇ ମନେହୁଏ ସେ ଦରିଦ୍ର ନୁହେଁ ସିଗାରେଟ୍ ଟାଣି ଚାଲିଛି। କୌଣସି ବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ଚିରାଲୁଗା ଚିରାଜାମା ମାଗି ଆଣି ଥିବାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେହକୁ ଠିକ୍ ସାଜୁ ନାହିଁ। ଏପରି ଛଳନା ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ହତାଶ ହୋଇପଡ଼ିଲା। ସେ ଭାବିଲା ଦୁନିଆରେ ଆଜି କାଲି କେବଳ ଛଳନାର ରାଜସ୍ୱ ଚାଲିଛି। ପ୍ରତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଛଳନା ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଚଳନରେ ମାୟାଜାଲରେ ମାନବ ଆଜି ଆବଦ୍ଧ...

ପ୍ରସାଦ ସକାଳୁ ଖୁବ୍ କ୍ଷୁଧା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ପଇସା ଥିବାରୁ ସେ ଗ୍ଲାସ ପାଣି ପିଇ ବସାରୁ ଆସିଥିଲା। ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ ଖାଦ୍ୟ ନ ପଡ଼ିଲେ କୁଆଡ଼ୁ କ୍ଷୁଧା ମେଣ୍ଟିବ। ବାଲିଗଞ୍ଜ ଯାଏ ଯିବାକୁ ହେବ। ପ୍ରାଏ ଚାରିମାଇଲ ଗନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ। ସକାଳ ଦଶଟାବେଳେ ନ ପହଞ୍ଚିଲେ ସାହାଯ୍ୟର କୌଣସି ଆଶା ନାହିଁ। ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ପ୍ରସାଦ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା। ଚାଲି ଚାଲି ଅଧେ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କଲାଣି ଆଉ ବଳ ନାହିଁ ଚାଲି ପାରୁନାହିଁ। ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା ଟିକେଟ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ଟ୍ରାମ୍‌ରେ ଉଠିବାକୁ ମନ ବଳାଇଲେ ମଧ୍ୟ ବିବେକ ଚିନ୍ତାବାଣୀ ଶୁଣାଇ ଦେଲା। ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗିରିଜାକୁ ଚାହିଁ ଦେଖେ ସାଢ଼େ ନଅଟା ବାଜିଲାଣି ଠିକ୍ ସମୟରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ। ଏହାଭାବି ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ି ପ୍ରସାଦ ଚାଲୁଛି। ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ଗୋଟାଏ ପାଣି କଳରୁ ଟବଟବ ହୋଇ ପାଣି ପଡୁଥାଏ। ପ୍ରସାଦ ପୁଣି ପେଟେ ପାଣି ପିଇ କ୍ଷୁଧା ନିବାରଣ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କଲା। ଯାଉ ଯାଉ ଦେଖିଲା ଗୋଟାଏ କୁଷ୍ଠ ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ ଭିକାରୀ ଠିଆ ହୋଇ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପଇସା ମାଗୁଛି। ହାତରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଆଙ୍ଗୁଳି ନାହିଁ। ତା'ର ମୁହଁ ଆଖିରେ କୁତ୍ସିତ ବ୍ୟାଧିର ପ୍ରକଟିତ ହୋଇପଡ଼ିଛି। ପ୍ରସାଦକୁ ଦେଖି ସେ ଅତିଶୟ ବିକଳ ହୋଇ ପଇସା ମାଗିଲା। ପ୍ରସାଦ ତାର ବିକଳ ଦେଖି ପାଖରେ ଥିବା ସମ୍ବଳ ଦୁଇଟି ପଇସା ଦେଇ ଦେଲା। ଏଣିକି ଟିକିଏ ଚଞ୍ଚଳ ନ ଚାଲିଲେ ଅତିଶୟ ବିଳମ୍ବ ହୋଇଯିବ। ଏହା ଭାବି ପ୍ରସାଦ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା।

ମାତ୍ର କ୍ଷୁଧାରେ ତାର ପେଟ ଆଉଟୁ ପାଉଟୁ ହେବାରୁ ଅତିଶୟ ଦୁର୍ବଳତା ଅନୁଭବ କଲା। ଅବଶେଷରେ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଯାଗା ବିଶ୍ରାମ କରି ସେ ସାଢ଼େ ଦଶଟା ବେଳେ ଗନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା।...

୨୩ ନମ୍ବର ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ପାର୍କ ଗୋଟାଏ ନୂତନ ପ୍ରସାଦ ଉପରେ ଛୋଟିଆ ଖଣ୍ଡେ ବୈଠକଖାନା। ବୈଠକଖାନା ସାମନାରେ ବେଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡେ ପଡ଼ିଛି। ବହୁ ଛାତ୍ର ସେଠାରେ ବସିଛନ୍ତି। ଜଣକ ପରେ ଜଣକର ନାମ ଡକାହଉଛି। ଶେଷରେ ପ୍ରସାଦର ପାଳି ପଡ଼ିଲା। ପ୍ରସାଦର ନାମ ଡକା ହବା ମାତ୍ରେ ପ୍ରସାଦ ଧିରସ୍ଥିର ଭାବରେ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରି ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରକୋଷ୍ଟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଦେଖିଲା, ତିନି ଜଣ ପରୀକ୍ଷକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୋଲ ଟେବୁଲ୍‌ର ଚାରିପଟରେ ବସିଅଛନ୍ତି। ଘରଟି ନାନା ଆଭରଣରେ ସୁସଜ୍ଜିତ ହୋଇଛି। ପରୀକ୍ଷକମାନେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ପତ୍ର ଆବେଦନ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନିବଦ୍ଧ କରୁଛନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ପ୍ରସାଦ, ଗୋଟିଏ ଚେୟାରରେ ବସିଲା। ପରୀକ୍ଷକ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ପଚାରିଲେ (ତମେ କ'ଣ ମହାପାତ୍ର ମହାଶୟଙ୍କର) ହଁ, ଆଜ୍ଞା ସେ - ଆପଣ ଯଦି ମୋତେ ବଙ୍ଗାଳି, ଇଂଲିଶ, ଓଡ଼ିଆରେ ପଚାରନ୍ତେ ତାହେଲେ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି। ତା ତୁମେ ଜାଣିବାର ଉଚିତ ନୁହେଁ। ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଉ ଜଣେ କହିଲା, ତମେ ଖବର କାଗଜ ପଢ଼, ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ଆଉ ଜଣେ କହିଲା, ତମ ବାପାଙ୍କର ଆୟ କେତେ।

ପ୍ରସାଦ - ମୁଁ ଭାବୁଛି ଆପଣମାନେ ମୋଠାରୁ ଉତ୍ତର ଆଶା କରୁନାହାନ୍ତି। ଚାରିଆଡୁ ମୁଁ ଭାବୁଥିଲାବେଳେ ମୁଁ କିପରି ଉତ୍ତର ଦେବି ? ଆପଣମାନେ ମୋତେ ସମୟ ଦିଅନ୍ତୁ। ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲା, ତମକୁ ଦେଖିଲେ ତମେ ଯେ ଜଣେ ଧନୀ ପିଲା ଏହା ବେଶ୍ ଜଣାପଡୁଛି। ତମର ବେଶ ପୋଷାକ ଦେଖିଲେ ତୁମେ ଏଠାରୁ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ ଆଶା କରି ପାରନା। ନିର୍ବାକ ହୋଇ ପ୍ରସାଦ କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ କହିଲା। ଆପଣମାନେ ସାହସର ସହିତ ସେୟା କରନ୍ତି ଯେ ଦରିଦ୍ର ବଙ୍ଗାଳି ଛାତ୍ରମାନେ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇବେ। ପ୍ରସାଦ ଏହା କହି ସେଠାରୁ ମନଦୁଃଖରେ ଫେରିଲା। ବାଟରେ ଶୁଣିଲା, ଯେ ଯେଉଁ ବାବୁଟି ପ୍ରସାକୁ

ଥଟ୍ଟା କରୁଥିଲା ଏବଂ ସିଗାରେଟ୍ ଟାଣି ଦରିଦ୍ର ସାଜି ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ଆସିଥିଲା ସେ ଦରିଦ୍ର ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଛି । ସେତେବେଳେ ଘୃଣାରେ ତାର ଅନ୍ତର ପୂରିଉଠିଲା । ଭାବିଲା ଦୁନିଆଁରେ ଏହି ପ୍ରିୟାପ୍ରୀତିର ମୋହ ସମାଜକୁ ଅଭିଭୂତ କରିଛି । ପ୍ରକୃତ ପ୍ରାର୍ଥୀର ଖବର ରଖୁଛି କିଏ । ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରିୟାପ୍ରୀତି ସାଂପ୍ରଦାୟିକ – ପ୍ରସାଦ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକି କହିଲା ହେ ଭଗବାନ କେବେ ଆଉ ପୃଥିବୀ ବକ୍ଷରୁ ଅନ୍ୟାୟ ଅପସୃତ ହେବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ହୃଦୟରେ ପ୍ରସାଦ ଦୀର୍ଘପଥ ପଦବ୍ରଜରେ ଅତିକ୍ରମ କରି ବସାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଅପରାହ୍ନ ଦୁଇଟା ବାଜିଲାଣି । ବସାର ଅନ୍ୟମାନେ ଯିଏ ଯାହାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟଭିମୁଖରେ ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରସାଦ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଲାନ୍ତ ଥିବାରୁ ଅଳ୍ପ କିଛି ଜଳଖିଆ କରି ଶୋଇପଡ଼ିଲା ।... ଯେଉଁ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରସାଦ ଗୋଟିଏ ବସାରେ ରହୁଥିଲା । ପ୍ରସାଦଠାରୁ କିଛି ପାଉନଥିବାରୁ ତା ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାଦର ଦୂରାବସ୍ଥା ଦେଖି ସେ ଟିକେ ଦୟା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁନଥିଲା ଏପରି ନୁହେଁ । କିଛିଦିନ ପରେ ପ୍ରସାଦ କୌଣସି ବଙ୍ଗାଳି ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘରେ ଟିଉସନ୍ ପାଇଲା । ପାରିଶ୍ରମିକ ଟ. ୩୦ ଏହା ଦେଖି ପ୍ରସାଦର ଟିକେ ସାହସ ହେଲା । ଉକ୍ତ ବଙ୍ଗାଳି ଜଣକ ଅର୍ଦ୍ଧଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି । କୌଣସି ବିଦେଶୀ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରେ କାର୍ଯ୍ୟକରି ମାସକୁ ଟ. ୧୦୦ଙ୍କା ପାଆନ୍ତି ।

ପ୍ରସାଦ ଦୁଇବେଳା ଟିଉସନ୍ କରିବାକୁ ଆସେ । ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ଥିବା ବାରଣ୍ଡାରେ ପ୍ରସାଦ ଛାତ୍ରଟିକୁ ପଢ଼ାଏ । ପଢ଼ାଇବାର ସମୟରେ ତା'ର ଅଭିଭାବକ ବରାବର ପ୍ରସାଦ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇଥାନ୍ତି । ଠିକ୍ ଏକଘଣ୍ଟା ହେଲେ ପ୍ରସାଦ ସେଠାରୁ ଚାଲିଆସେ । ଛାତ୍ରଟିକୁ ଇଂରାଜୀରେ ସବୁ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷାଦିଏ । ଦିନେ ଉକ୍ତ ଭଦ୍ରଲୋକ ପ୍ରସାଦକୁ ପଚାରିଲେ ଆପଣ ଠିକ୍ ଏକଘଣ୍ଟା ପରେ ଚଲେଯାଛେନ କେନ ? ପ୍ରସାଦ – ଆପଣଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଏକଘଣ୍ଟା ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଚୁକ୍ତି କରିଛନ୍ତି । ଆପଣମାନେ ଘଣ୍ଟା ଚାହାନ୍ତି ନା ପାଠ ଚାହାଁନ୍ତି ?

ଭଦ୍ରଲୋକ କହିଲେ ଆରେ ଆପନ କି ଓଡ଼ିଆ। ପ୍ରସାଦ କହିଲା ହଁ ବାବା।

ଭଦ୍ରଲୋକ କହିଲେ ତା, ତ ଆମି ଜାନେ। ଆଚ୍ଛା ତୁମାର ନାଁ ତୁମର ଚେହେରା ଦେଖେତ ତୋମାକେ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ମନେ ହୁଏନା। ପ୍ରସାଦ ଅଗ୍ନିଶର୍ମା ହୋଇଉଠିଲା। କହିଲା, ଆପଣ ମୂର୍ଖଙ୍କ ଭଳିଆ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଛନ୍ତି। ଆପଣଙ୍କର ଧାରଣାଯେ ଯାହାର ଆକୃତି ଟିକେ ସୁନ୍ଦର ସେ ବଙ୍ଗାଳି। ଭଦ୍ରଲୋକଟିକେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ି ଶେଷରେ କହିଲେ, ଆମାର ଛେଲେରେ ଜନ୍ୟ ଆମାର ଅର୍ଜନ ବା କେତେ। ହତାଶ ହୋଇ ପ୍ରସାଦ ସେଠାରେ ଟିଉସନ୍ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ଟିଉସନ୍ ଖୋଜା ଆରମ୍ଭ କଲା। କିଛିଦିନପରେ କୌଣସି ମାଢ଼ୁଆଳି ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତି ଘରେ ଗୋଟିଏ ଟିଉସନ ପାଇଲା। ନା ନା ପ୍ରକାର ଉପାୟ ସ୍ଥିର କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବାରୁ ପ୍ରସାଦ ଲେଖାପଢ଼ାରେ ସମୟ ନିୟୋଜିତ କରିପାରେ ନାହିଁ। ପୁଣି ଅବସର ସମୟ ଟିକେ ପାଇଲେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଇମାନଙ୍କର ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖିବା। ମନିଅର୍ଡର ଲେଖିବା ଇତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜକୁ ଲଗାଇଥାଏ।

ଛାତ୍ର ମହଲରେ ପ୍ରସାଦର ପ୍ରଭାବ ଅତୁଟ। ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ବୋଲି ସୁନାମ ନଥିଲେ ମଧ, ଉତ୍ତମ ଛାତ୍ର ବୋଲି ବଙ୍ଗାଳି ପିଲାଏ ତାକୁ ଭାରି ଭଲ ପାଆନ୍ତି। ବଡ଼ କର୍ମୀଷ୍ଠ ଛାତ୍ର ବୋଲି ତାର ବେଶ୍ ଖ୍ୟାତି ବଢ଼ିଗଲା। ଛାତ୍ର ମହଲରେ କୌଣସି ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ଘରେ କଟୁ ସମାଲୋଚନା ଚାଲିଥିବାବେଳେ, ପ୍ରସାଦ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନାନା ଉପଦେଶ ଦିଏ। ତା ମତରେ ଛାତ୍ରମାନେ କେବଳ ନାନା ପ୍ରକାର କଥା ଉଠାଇ କାହାରିକୁ ସମାଲୋଚନା କରି କାହାର ଦୁର୍ନାମ କରି କଦାପି ନିଜର ମଙ୍ଗଳ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ। କ୍ଲାସରେ କେହି ଯଦି ବୁଝି ନ ପାରନ୍ତି, ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଗୃହକୁ ଯାଇ କିମ୍ବା ବିଶ୍ରାମଗାରକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରିବା ଉଚିତ ? ଅନେକ ଛାତ୍ର କ୍ଲାସରେ କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି ନିରବରେ ରହିଯାନ୍ତି। ମାତ୍ର ପ୍ରସାଦ କିଛି ବୁଝି ନ ପାରିଲେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ନିର୍ଭୟରେ ବିନୟ ସହିତ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ତାର ଯଥାଯଥ ଉତ୍ତର ଆଦାୟ କରେ।

ଦୁର୍ବଳ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ପରିସ୍ଥିତି ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ନାନା ଅଶାନ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି। ମାତ୍ର ଆଦର୍ଶ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱଜିଜ୍ଞାସୁ ହେବା ଦେଖି ସେମାନଙ୍କର ନିରବତା ଦେଖି ବରଂ ପ୍ରଶଂସା କରିଥାନ୍ତି। ସେ ଜାଣେ ଯେ ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସହଯୋଗର ଅଭାବ ହେଲେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସଫଳ ହେବ ନାହିଁ।

ବି.ଏ. ପରୀକ୍ଷାରେ ଆଶାନୁରୂପ ଭାବରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ନ ହେବାରୁ ପ୍ରସାଦ ଏମ୍.ଏ ପଢ଼ିବାକୁ ସାହାସ କଲା ନାହିଁ। ଓକିଲାତି କରିବ ବୋଲି ସେ ସ୍ଥିରକଲା। ଓକିଲାତି କରିପାରିଲେ ଅର୍ଥାଗମର ବାଟ ଫିଟି ପାରିବ। ଅଧିକ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଉପକାର ହେବ। ଓଡ଼ିଶାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ କଥାଭାବି ସେ କେତେଥର ନିରବରେ ଅନୁତାପ କରିଛି। ମହାଭାରତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ଥାନ ଦେଖି ସେ ମର୍ମାହତ ହୋଇଛି। ଅଧିକାଂଶ ଗରିବ ପ୍ରଦେଶ ତୁଳନାରେ ଓଡ଼ିଆବାସୀମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ଦ। ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଅନୁଭୂତି ନାନା ପ୍ରକାର ଭେଦ ଭାବି ଓଡ଼ିଆ ଭାଇମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖାଯାଉଛି। ଓଡ଼ିଶାର ସମୂହ ହିତଦୃଷ୍ଟିରୁ ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକ ଭାବୁଛନ୍ତି, ଅଧିକାଂଶ ସ୍ୱାର୍ଥ ଲୋଭରେ ଅନୁଭୂତ। ଅଥଚ ଆମର ଓଡ଼ିଆ ଭାଇମାନେ ଅତୀତରେ ପୁଣ୍ୟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, କୋଣାର୍କ ଭଳି ପୃଥିବୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ଦିରମାନ ନିର୍ମାଣ କରି ଦେଖାଇଥିଲେ। ଓଡ଼ିଆ ଭାଇମାନେ, ସୁଦୂର ମଣ୍ଡିତ ଚିନ୍, ଜାପାନ, ସିଂହଳ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶମାନଙ୍କୁ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଟେକ ବଢ଼ାଇଥିଲେ। ଆଜି ସେହି ଓଡ଼ିଆର ବଂଶଧର ମାନଙ୍କର ଦୂରଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲେ ମନରେ କେବଳ କ୍ଷୋଭ ଜାତହୁଏ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଖାରବେଳ, କପିଳେନ୍ଦ୍ର, ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କ ଦେଶ ବୋଲି ଗର୍ବ କରିବାକୁ ଆଜି ଓଡ଼ିଆ ପୁଅମାନଙ୍କର ମନରେ ସନ୍ଦେହ ଆସେ। ଏହି ଓଡ଼ିଶାରୁ ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକମାନେ ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୁଟୀଳ ତର୍କର ଆଭାସ ପାଇଥିଲେ। ଏହିଠାରେ ବି ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମର ସମନ୍ୱୟ ଘଟିଥିଲା। ଏହିପରି ନାନା ଭାବରେ ତା'ର ହୃଦୟ କେତେବାର

ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଉଠିଛି । ତାର ଇୟତା ନାହିଁ । ବି.ଏଲ୍ ପଢ଼ିବାର ନାନା ପ୍ରକାର ବ୍ୟାଘାତ ଘଟିବାରୁ ପ୍ରସାଦ ଏମ୍ ପଢ଼ିବା ଆଶାରେ କଲିକତାକୁ ଆସିଲା । ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମର ଜମିଦାର କଲିକତାରେ ଭବାନିପୁରେ ବାସ କରନ୍ତି ।

+++

ପ୍ରସାଦ ଭାବିଲା ସେଠାକୁ ଯାଇ ଗ୍ରାମର ଜଣେ ଆତ୍ମିୟଙ୍କ ଗୃହରେ ରହି – ପ୍ରସାଦ ଚେଷ୍ଟାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲା । ଦିନେ ପ୍ରସାଦ ସକାଳୁ ସ୍ନାନାଦି ସମାପନ କରି ଚାଲି ଚାଲି ବହୁ ବଜାରରୁ ଭବାନିପୁରସ୍ଥ ସେହି ଜମିଦାରଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲା । ଜମିଦାରବାବୁ ଜଣେ ପ୍ରଜା ଆସିଛନ୍ତି ଶୁଣି କିଛି ଦେବାକୁ ହେବ ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ତାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଦୁଇଦିନ କାଳ ଚାଲି ଚାଲି ଜମିଦାର ବାବୁଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ସେ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଜମିଦାରଙ୍କର ପାର୍ଶ୍ୱଚରମାନେ କେବଳ ସାକ୍ଷାତ କରାଇବା ପାଇଁ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ଅର୍ଥଦାବୀ କରିଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ନିଚ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଖି ପ୍ରସାଦର ହୃଦୟ ଘୃଣାରେ ଶିହିରି ଉଠିଲା । ତା ନିକଟରେ ପଇସା ନାହିଁ ବୋଲି ଦୁଇଦିନ କାଳ ଆସି ମଧ୍ୟ ସାକ୍ଷାତ ପାଇପାରିଲା ନାହିଁ । ମନ ଦୁଃଖରେ ସେ ଆଉ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ଏଠାକୁ ଆସିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସ୍ଥିର କଲା । ସେ ଅନ୍ୟ ଚେଷ୍ଟାରେ ଲାଗିଲା । ସେ ଭାବିଲା ଯେଉଁ ଜମିଦାରମାନେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ, ସର୍ବହରା କରି ତାଙ୍କୁ ଲୁଣ୍ଠନ କରି ସହରରେ ପ୍ରକାଣ୍ଡ କୋଠାବାଡ଼ି କରି ଅତି ଆନନ୍ଦରେ କାଳ କଟାଉଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଆଜି ଜଣେ ପ୍ରଜାକୁ ଦର୍ଶନ ଦେବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ, ଅର୍ଥ ଆଦାୟ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛନ୍ତି । ଘୃଣାରେ ତା'ର ହୃଦୟ ଥରି ଉଠିଲା । ଯାହାହେଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ପ୍ରସାଦ ଅର୍ଥନୀତିରେ କ୍ଲାସରେ ନାମ ଲେଖାଇଲା । ଅତି ଅଳ୍ପଦିନେ ପ୍ରସାଦ ନିଜର ବ୍ୟବହାରରେ ଅଧ୍ୟାପକ ସହପାଠୀମାନଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରିଦେଲା । ବଙ୍ଗାଳି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଭାସମିତିରେ ଯୋଗଦାନ କଲା । ମାତ୍ର କେଉଁଥିରେ ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରେ ନାହିଁ । ଅଧିକାଂଶ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଅହେତୁକର ମଉଜମଜଲିସ୍ ଦେଖି ସେ ବଡ଼ ବ୍ୟଥିତ ହୁଏ । ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତା

କରେ କାହିଁକି ବଡ଼ ବଡ଼ ଛାତ୍ରମାନେ ଦେଶର ଏପରି ଘଡ଼ିସନ୍ଧି ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଅମୂଲ୍ୟ ସମୟ ଅଯଥାରେ ବ୍ୟୟ କରୁଛନ୍ତି । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମନ ସଂଯମବିହନ ଜୀବନ ନେଇ ଗତି ପଥରେ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଚାରିଆଡ଼େ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଦେଖାଯାଉଛି । ସେମାନେ ଯାହା କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ତାହା କେଉଁଟା ଦାୟିତ୍ୱ ଲାଭ କରୁନାହିଁ । ସେ ବିଦାୟରେ ବାଦାନୁବାଦ ସମାଲୋନା କରିବା ସକାଶେ ସଭାସମିତିମାନ ଆହ୍ୱାନ କରି ବକୃତା ଦେବାହିଁ ସାର ହେଉଛି । ପ୍ରକୃତ କାମ ଯଥେଷ୍ଟ କମ୍ ହେଉଛି ।

ତା ମତରେ ଛାତ୍ରମାନେ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନରେ ସମାଜରେ କିଛି ଦେବା ଲାଗି ନିଜକୁ ତିଆରି କରିବା ଉଚିତ । ନାନା ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବା ଉଚିତ । କାରଣ ଜ୍ଞାନ ନଥିଲେ ସାହସ ଶକ୍ତି ଆସେ ନାହିଁ । ସେଥିଯୋଗୁଁ ଇଂରାଜୀରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଅଛି । ଜ୍ଞାନ ହିଁ ଶକ୍ତି । ଏହି ଶକ୍ତି ବଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ଅସାଧ ସାଧନ କରି ପାରିବ । ଆମ ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନେ ନିଜେ ନିଜକୁ ଏହି ଜ୍ଞାନର ବଳିୟାନ କଲେ ଦେଶର ଯେ କିଛି ଉପକୃତ ସାହସ ଦେବ ତାହା କଳ୍ପନାତୀତ । ସଭାସମିତିରେ କିଛି କହିବାକୁ ତାକୁ ଅନୁରୋଧ କରାହେଲେ, ସେ ତାର, ମାତୃଭାଷା ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାରେ ବକୃତା ଦେବାରେ ଶ୍ରେୟ ମନେକରେ । ଯେଉଁ ଛାତ୍ରମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ଛାତ୍ର ମହଲରେ ପକାଇବାକୁ ଇଂରାଜୀରେ ବକ୍ତୃତାଦି କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ସୁଖ ପାଏ ନାହିଁ । ସେ, ଭାବେ କାହିଁକି ଏପରି ମନୋବୃତ୍ତି ଏମାନଙ୍କର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଛି । ବିଦେଶୀ ଭାଷାର କହୁକରେ ପଡ଼ି, ଆମେ ନିଜର କି ଅନିଷ୍ଟ କରୁଛୁ । ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନାତିତ । ଆଜିକାଲି ଶିକ୍ଷିତ ମହଲରେ ବାପ ପୁଅକୁ, ପୁଅ ବାପକୁ ଇଂରାଜୀରେ ଚିଠି ଲେଖିବାକୁ ଗୌରାବାନ୍ୱିତ ମନେକରେ । ଏହା ଅପେକ୍ଷା ପରିତାପର ବିଷୟ ଆଉ କଣ ହୋଇପାରେ । ଯେଉଁ ଜାତି ନିଜର ଜାତୀୟ ଭାଷାକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇପାରେନା ସେ ଜାତି ଅକୃତଜ୍ଞ । ସାମାନ୍ୟ ଚିଠି ଲେଖିଲାବେଳେ ବା କଥା କଥନ ସମୟରେ ଆମର ମାତୃଭାଷାର ସାହାଯ୍ୟ ନବଟା ଉଚିତ ବୋଲି ସେ ତାର ସହପାଠୀମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ

ଦିଏ। ଧୂମ୍ରପାନ ନକରିବାକୁ ନିଜ ହାତରେ ସୁତା କାଟି ଖଦଡ଼ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରେ। ମାତ୍ର ଖୁବ୍ କମ ଛାତ୍ର ତା କଥାକୁ ଶୁଣିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି।

ଯେଉଁ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରସାଦ ବାସ କରୁଥିଲା, ସେ ଭଦ୍ରଲୋକ ପ୍ରସାଦଠାରୁ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ ନପାଇ ସମୟ, ସମୟରେ ସେ, ବିରକ୍ତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ। ପ୍ରସାଦ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ କିଛି ଦେଇ ନପାରିବାରୁ ବସାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାମ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ। ରାତ୍ରର କୌଣସି ନୈଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକତା କରି ନିଜର ଖର୍ଚ୍ଚ ଚଳାଏ। ଏହିପରି ନାନା ପ୍ରକାର ପରିଶ୍ରମ କରିବାରୁ ପ୍ରସାଦ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇପଡ଼ିଲା। ତାକୁ ଦେଖିଲେ ମନେହୁଏ ଯେପରି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳକାନ୍ତିଟି ନାହିଁ। ଆଖି ଯୋଡ଼ିକରେ ଦିପ୍ତି ନାହିଁ। ଗୋଟାଏ ଅବସାଦ ତାକୁ ଗ୍ରାସ କରିଛି। ଦୃଷ୍ଟି ସର୍ବଦା ତଳକୁ। କିନ୍ତୁ ସବୁଥିରେ ଗୋଟାଏ ଦୃଢ଼ ସଂଯମ। ଗୋଟାଏ ସୁ କଠିଣ ବର୍ମାବୃତ ଶକ୍ତିର ଆଭାଷ ମିଳୁଛି। ଦିନେ ଛାତ୍ରମାନେ ଗୋଟିଏ ସଭାର ଆୟୋଜନ କରି ପ୍ରସାଦକୁ କହିଲେ, ଏହି ସଭାରେ କିଛି କହିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ। ପ୍ରସାଦ ଓଡ଼ିଆରେ କହିବାକୁ ଅନୁମତି ମାଗିଲା। ଅନେକ ପ୍ରସାଦର ଅନୁରୋଧକୁ ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ। ମାତ୍ର କେତେକ ଉଚ୍ଚମନା ଛାତ୍ର ତା'ର ମତକୁ ସମର୍ଥନ କରାଇ ପ୍ରସାଦକୁ ଓଡ଼ିଆରେ କହିବାକୁ ରାଜି ହେଲେ।

ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ଥିଲା "ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତି"। ପ୍ରସାଦ ଓଡ଼ିଆରେ କହିବାକୁ ଯାଇ ଆରମ୍ଭ କଲା। ଭାଇମାନେ ଆପଣମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ଭାରତର ଶିକ୍ଷାବିତ୍‌ମାନେ ତୀବ୍ର ନିନ୍ଦାବାଦ କରୁଛନ୍ତି। ଏହି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଜାତୀୟ ଜୀବନର ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ପ୍ରୟୋଜନ ସାଧନ କରିବାକୁ ଅକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି। ଗଠନମୂଳକ କୌଣସି ଆଦର୍ଶର ଅନୁପ୍ରେରଣା ବି ଏହା ମଧ୍ୟରେ ନାହିଁ। ନୈତିକ ଚରିତ୍ର ଗଠନ କରିବାରେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ କରୁନାହିଁ। ଆଜି ଚାରିଆଡ଼େ ଛାତ୍ର ସମାଜ ଭିତରେ ଯେଉଁ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଦେଖାଯାଉଛି, ତାହା ଏହି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀର ଫଳ। ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଛି। ଏହିପରି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ଆମ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ

କୁଠାରଘାତ କରିବା। ଆମକୁ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ଆମେ ଇଚ୍ଛା କରିଲେ, ଗୋଟିଏ ଜାତିକୁ ଉନ୍ନତ ସୁଶିକ୍ଷତ କରିପାରିବା। ଆମର ଏହି ଛାତ୍ରସମାଜ ଇଚ୍ଛା କରିଲେ ଜାତିର ଜୀବନ ପଥକୁ ଆଲୋକିତ କରି, ତାକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ପାରିବେ। ଜାତୀୟ ପ୍ରେମରେ ସାରା ଦେଶକୁ ପ୍ଲାବିତ କରିପାରିବେ। ଆମ ଭିତରେ, ବାସ୍ତବିକ କେଇ ଜଣ ଦେଶକଥା, ସମାଜକଥା, ଭଲଭାବରେ ଭାବୁଥାଏ। ଆମ ଭିତରେ ସଂଯମ ନାହିଁ। ଏହି ସଂଯମ ଅଭାବରେ ଆମେ କିଛି କହିପାରୁ ନଥାଏ। ଏହାର ଅଭାବରେ ଆମର, ଭିତ୍‌ କେତେ ଦୃଢ଼ ହେବ। ଆମ ସମାଜର ତଥା ଜାତିର ଭବିଷ୍ୟତ ଆଶାସ୍ଥଳ ବୋଲି ନିଜକୁ ଗର୍ବ କରୁଥାଏ। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଭ୍ୟ ଦେଶରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ସଙ୍ଗରେ ଆମର ଅବସ୍ଥା ତୁଳନା କଲେ କି ଭାବ ଜାତ ହୁଏ। ସାରାଜଗତକୁ ଗୋଟାଏ ନୂତନ ଆଲୋକ ଦେବାକୁ ହେବ। ଆମେ ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାଧିନ ନ ହେଲେ ସଭ୍ୟ ଜାତିର ଦରବାରରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନ ପାଇବା ନାହିଁ। ସ୍ୱାଧିନ ହବାକୁ ହେଲେ ଆମର ଜାତୀୟ ଚରିତ୍ରକୁ ଉନ୍ନତ କରିବାକୁ ହେବ। ଆମକୁ ଏକତାବଦ୍ଧ ହେବାକୁ ହେବ। ବକ୍ତୃତାଟି ଶୁଣିସାରିଲା ପରେ ଛାତ୍ରମାନେ ପ୍ରସାଦକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ପ୍ରସାଦ ଛାତ୍ର ମହଲରେ ଆହୁରି ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଉଠିଲା।...

ଏହିପରି ସୁଖଦୁଃଖରେ ପ୍ରସାଦର ଦୁଇବର୍ଷ କଟିଗଲା। ଏମ୍.ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ପ୍ରସାଦ ଘରକୁ ଚାଲି ଆସିଲା। ଗ୍ରାମରେ ରହିଲା ପରେ ସେ ଶୁଣିଲା ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ସେ ପାସ କରିଛି। ଭଗବାନଙ୍କର ଅଶେଷ କୃପାରୁ ସେ ଆଜି କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ମନେ ମନେ ସେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା। ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ କଲାବେଳେ ସେ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରେ। ଏମ୍.ଏ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରିଥିବାରୁ ପ୍ରସାଦର ଅଭିଭାବକମାନେ ଚାକିରି କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ।... ମାତ୍ର ସମାଜ ସେବା କରିବାକୁ ତାରଇଚ୍ଛା ଚାକିରୀ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଯତ୍ନ ନକରି, ଗ୍ରାମ ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଉଚ୍ଚ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନା କରିବାକୁ ସେ ଇଚ୍ଛା କଲା।

ସ୍ଥାନୀୟ କେତେକ ଯୁବକମାନେ ତାକୁ ଏ ଦିଗରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲାରୁ ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନା କରିବାରେ ବିଶେଷ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା। ତାର ଏହି ସାଧୁ ଉଦ୍ୟମ ଦେଖି ବୃଦ୍ଧମାନେ ଆଶିର୍ବାଦ କଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମବୟସ୍କ ଯୁବକମାନେ ନା ପସନ୍ଦ କଲେ। କଲିକତାରେ ଏମ୍.ଏ. ପାସ୍ କରି ଗରିବ ଯୁବକ ତା'ର ଗ୍ରାମ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ନାନା ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ଚାହେଁ। ଗ୍ରାମର ଚାଷୀମୂଲିଆଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବାକୁ ଯତ୍ନ କରେ। ଏହି ଭାବଟା କେତେକ ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ୱେଷୀ ଯୁବକଙ୍କୁ କିପରି ଗୋଟାଏ ଆଘାତ ଦେଲା। ଅନେକ ତା ପ୍ରତି ଅସୂୟା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ତା'ର ଚେଷ୍ଟାକୁ ବ୍ୟର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ପଶ୍ଚାତପଦ ହେଲେ ନାହିଁ। ସେମାନେ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଏତେ ଦିନ ରହି କିଛି କରିପାରି ନାହାନ୍ତି। ଅଥଚ ଆଜ ଜଣେ ଦରିଦ୍ର ଯୁବକ ନିଜ ବାହୁବଳରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନାନା ଜନହିତକର, କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ...

ବହୁ ବାଧାସତ୍ତ୍ୱେ ହାଇସ୍କୁଲଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା। ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ପ୍ରସାଦର ଉତ୍ସାହ ଦେଖି ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ଅଭାବରେ ପ୍ରସାଦ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ସ୍କୁଲର ପରିଚାଳନା ଭାରନେଲା। ସ୍କୁଲ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ ଛାତ୍ରାବାସ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ, ଏବଂ ଧନ୍ୟାଢ଼୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଠାରୁ ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ କରିବା ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ବ୍ୟୟିତ ହବାକୁ ଲାଗିଲା। ପ୍ରସାଦର ନାମ ଶୁଣି ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଛାତ୍ରମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାମ ଲେଖାଇଲେ। ଗୋଟାଏ ଉତ୍ତେଜନାପୂର୍ଣ୍ଣ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ସୃଷ୍ଟିହେଲା। ନୂଆସ୍କୁଲ ହବା ଶୁଣି ସ୍ଥାନୀୟ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଏହା ଦେଖି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ। ପ୍ରସାଦର ଅର୍ଥଗାମୀର ଗୋଟାଏ ପନ୍ଥା ଉନ୍ମୁତ ହେବା ଦେଖି ତା'ର ପିତା ମହୋଦୟଙ୍କର ଆନନ୍ଦରେ ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ। ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପରିବାରର ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱଛଳତା ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବ। ସେଥିରେ ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅସ୍ଥାସ୍ଥାପନ କଲେ।... ଚାରିଆଡୁ ପ୍ରସାଦର ବିବାହ ସକାଶେ ପ୍ରସ୍ତାବମାନ ଆଗତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା। ...

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘର, ପୁଣି ପ୍ରସାଦର ବୟସ ହେଲାଣି ଏସବୁ ଦେଖି ପ୍ରସାଦର ପିତାମାତା ଟିକିଏ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହବାକୁ ଲାଗିଲେ। ପ୍ରସାଦ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଆଗରୁ ଜଣାଇଥିଲେ ସୁଧା ପିତାମାତାଙ୍କର ଅଧର୍ଯ୍ୟ ଭାବ ଦେଖି ବିବାହ କରିବାକୁ ସମ୍ମତି ପ୍ରଦାନ କଲା।

ପ୍ରସାଦର ବାପା ତାର ବିବାହ ସକାଶେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୁବ୍ ଲାଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି। ପରିଶେଷରେ ତା'ର ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାର ବାପା କୌଣସି ମଧ୍ୟସ୍ଥଙ୍କ କଥାରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଧନୀ ଘରେ ପ୍ରସାଦର ବିବାହ ଠିକ୍ କରି ଦେଲେ। ପ୍ରସାଦ ଏକଥା ଶୁଣି ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖ ଲାଗିଲେ ବି ବିଚଳିତ ହେଲା ନାହିଁ...। ପିତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ତା'ର ମା ବିଶେଷ ଭାବରେ ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ। ଗ୍ରାମରେ କୌଣସି ଯୁବକକୁ ବର ବେଶରେ ଦେଖିଲେ, ଅନେକ କ୍ରନ୍ଦନ କରନ୍ତି। ତାଙ୍କର ଆଶା କିପରି – ପ୍ରସାଦକୁ ବରବେଶରେ ଦେଖିବେ। ତାଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରସାଦଠାରୁ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ଯୁବକମାନେ ବିବାହ କରି ନିଜ ନିଜକୁ ପିତୃତ୍ୱରେ ବରଣ କଲେଣି। ଅଥଚ ପ୍ରସାଦ ବିବାହ କରିନାହିଁ। ଏହି ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କୁ କ୍ରମେ, କ୍ରମେ ଦୁର୍ବଳ କରିପକାଉଛି। ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରସାଦ ପାଇଁ ଧନୀ ଘରୁ ଗୋଟିଏ ଅତିସୁନ୍ଦର ବଧୂଆଣିବେ। ଧନ ଯୌତୁକରେ ତାଙ୍କ ଘର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବ। ଏହିପରି ନାନା ବିଷୟଭାବିବାରୁ ତାଙ୍କର ଦେହ କ୍ରମଶଃ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇପଡ଼ିବାର ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ତା'ର ମାତାଙ୍କୁ ନିଜର ଅଭିପ୍ରାୟ ଜଣାଇ ଦେଲା।... ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ ପାତ୍ରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ତାଙ୍କର, ବି ଇଚ୍ଛା ସେ ଖୁବ୍ ଧନୀ ଘରୁ ଏବଂ ଖୁବ୍ ସଂମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବଂଶୀୟ ପରିବାରରେ ବିବାହ କରାଇବେ। ତେଣୁ କୌଣସି ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଏବଂ ଦରିଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିଲେ, ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅନେକ ସମୟରେ ପୁଅକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ସକାଶେ କୋଷ୍ଠିର ତ୍ରୁଟି ଦେଖାଇ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ନାପସନ୍ଦ କରନ୍ତି।

+++

... ସ୍କୁଲର କାର୍ଯ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୂରାଦମରେ ଚାଲିଛି। ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗୀୟ ପରିକ୍ଷକମାନେ ସ୍କୁଲ ପରିଦର୍ଶନ କରି, ବିଦ୍ୟାଳୟଟି

ଭବିଷ୍ୟତ ଉନ୍ନତିରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଶା ପୋଷଣ କଲେଣି। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମଧୁର ବ୍ୟବହାରରେ ମୁଗ୍ଧ। ପ୍ରସାଦ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଭଳି ଅଧିକାର ଲୋଭି ନୁହନ୍ତି। ତେଣୁ ତାଙ୍କ କଥା ନେଇ ଶିକ୍ଷକମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସେ ଠିକ୍ ନିଜର ଭାଇ ଭଳି ସ୍ନେହ କରନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କର ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ପ୍ରତି ବରାବର ଯତ୍ନ ନେଉଥାଆନ୍ତି। ବାସ୍ତବିକ ଏହି ସ୍ନେହ ପ୍ରେମ ଅଭାବରେ ଆଜି କାଲି ପ୍ରଭୁ ଓ ଭୃତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ସବୁ ଭାବ ନାହିଁ। ରାଜା ପ୍ରଜା ମଧ୍ୟରେ ସେ ସଦ୍‌ଭାବ ନାହିଁ। ଧନୀଦରିଦ୍ର ଭିତରେ ସେ ଆନ୍ତରିକତା ନାହିଁ। ଚାରିଆଡ଼େ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । କିଏ କାହାକୁ ନିଜର କରିପାରୁ ନାହିଁ। ପ୍ରସାଦ ଜାଣେ ଯେ କେବଳ ପ୍ରେମ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକର ହୃଦୟ ଜୟ କରିପାରିବ। ଶତ୍ରୁକୁ ବଶୀଭୂତ କରିପାରିବ। ଅନିଷ୍ଟକାରୀର ହୃଦୟ ଜୟ କରି ପାରିବ। ତେଣୁ ସେ ଆଜି ପ୍ରଥମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ପ୍ରେମର ସାହସ ସମାଜରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାକୁ ଯାଉଛି।

ସ୍କୁଲରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲାବେଳେ ସେ ଭୁଲିଯାଏ ଯେ, ସେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ। ସେ ଭୁଲିଯାଏ ଯେ ସେ ଜଣେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚ ଉପାଧାୟକାରୀ ଯୁବକ। ସେ ସର୍ବଦା ଜଣେ ସମାଜର ସାମାନ୍ୟ ସେବକ ବୋଲି ନିଜକୁ ମନେ କରେ। ପରର ଉପକାରରେ ସେ ନିଜର ମନପ୍ରାଣ ଢାଳିଦିଏ। ତା'ର ସାଧନ ଭୂମିର ପଇସାର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ହେଲେ ହେଁ ତା'ର ଆଦର୍ଶ ମହତ ଥିବାରୁ ସେ ଆଜି ସମାଜକୁ ତଥା ଦେଶକୁ ଗୋଟାଏ ନୂତନ ଆଲୋକ ଦେଖାଇବାକୁ ଯାଉଛି।

...ପ୍ରସାଦର ବିଭାଘର ସକାଶେ ଜଗନ୍ନାଥବାବୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୁବ୍ ଲାଗିପଡ଼ିଛନ୍ତି। ପରିଶେଷରେ ପ୍ରସାଦର ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜଗନ୍ନାଥବାବୁ କୌଣସି ଘଟକର ପରାମର୍ଶରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଧନୀଘରେ ତା'ର ବିଭାଘର ଠିକ୍ କରିଦେଲେ। ପ୍ରସାଦ ଏକଥା ଶୁଣି ମଧ୍ୟ ବିଚଳିତ ହେଲା ନାହିଁ। ବାପା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଅଯଥା ନାନା ପ୍ରକାର ତର୍କ କରି ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଆଘାତ କରିବାଟା ପ୍ରସାଦର ଅଭ୍ୟାସର ବିରୋଧୀ। ସେ ଅତି ଭଦ୍ରଭାବରେ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ତା'ର

ମନ ଉପସ୍ଥାପିତ କରେ। ନାନା ଯୁକ୍ତସ୍ଥଳରେ ଶାସ୍ତ୍ର, ପୁରାଣ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ଉଦାହରଣ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ମତ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷଣ କରିବା ସକାଶେ ବରାବର ଚେଷ୍ଟା କରେ। ପାରିଲେ ସୁଖି ହୁଏ। ନ ପାରିଲେ ଦୁଃଖିତ ହୁଏନା। କେବଳ ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାବି ଫଳାଫଳର ସୂଚନା ଦେଇ କ୍ଷାନ୍ତ ହୁଏ ମାତ୍ର । ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟର ଅନ୍ତରାଳରେ ଯେ ଗୋଟାଏ ଅଦେଖା ହାତ ବରାବର ରହି ନିରବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଛି ତାହା ବିଶ୍ୱାସ କରି ସ୍ୱସ୍ତିରେ ନିଶ୍ୱସ ମାରେ।

... ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ ଯେଉଁ ଘଟକଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ପୁତ୍ର ପାଇଁ ପାତ୍ରୀ ନିର୍ବାଚନ କଲେ, ସେହି ଘଟକଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଥରେ ଭଲ ଭାବରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଲା ପ୍ରସାଦ। ସୁଯୋଗ ଖୋଜୁଥିଲା। ଦିନେ ସେ ସୁଯୋଗ ପାଇ ଅତିସାବଧାନର ସହିତ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା, ଘଟକ ମହାଶୟ, ଶୁଣିଛି ଆପଣ ମୋ ସକାଶେ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଧନୀ ଘରୁ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଆଣୁଛନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ମୋର ଇଚ୍ଛା, ଆମର ଅବସ୍ଥାକୁ ଲକ୍ଷ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ବିଧେୟ। ଜଣେ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଦରିଦ୍ର ଘରୁ ଝିଅଟିଏତ ଆଣିଲେ ଖୁବ୍ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା। ... ଘଟକ କହିଲା – ଆମେ ଯାହା କରୁଛୁ ଆପଣଙ୍କର ସମସ୍ତଙ୍କର ମଙ୍ଗଳପାଇଁ ବାବା ? ଆପଣଙ୍କର ଅବସ୍ଥାର ଯେପରି ଉନ୍ନତି ସେହି ସକାଶେ, ଆପଣଙ୍କ ବାପା ଏବଂ ମୁଁ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ।... ପ୍ରସାଦ କହିଲା, ଅବସ୍ଥାର ଉନ୍ନତି ହେବ ଭଗବାନଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ। ଧନୀଘରେ ବିଭା ହେଲେ ଅବସ୍ଥାର ଉନ୍ନତି ହେବନା ? ଘଟକ – ସେମାନେ ତ ବହୁତ ଜିନିଷ ଦେବେ। ଅଧିକ – ଆପଣଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥାର ଉନ୍ନତି ସକାଶେ କିଛି ଟଙ୍କା ଦେବେ। ଆପଣଙ୍କର ଅନେକ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଅଛି। ପ୍ରସାଦ – ତାଦ୍ୱାରା ଲାଭ କଣ ? ଆମେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ନାହିଁ କି ତାଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଟଙ୍କା ଆଣିବା ନାହିଁ ?... ଘଟକ କହିଲା ପ୍ରସାଦ ଦେଖୁନାହାନ୍ତି ଆଜିକାଲି ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନେ ଧନୀ ଘରେ ବା ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଘରେ ବିବାହ କଲାବେଳେ କିପରି ଦାବି କରି ଟଙ୍କା ଆଣୁଛନ୍ତି। କେତେ ଜିନିଷ ପତ୍ର ଆଣୁଛନ୍ତି।

ପ୍ରସାଦ – ସେମାନେ ତ ମୋର ଆଦର୍ଶ ନୁହନ୍ତି ବା ଆଜି କାଲି ବିବାହ ନାମରେ ସମାଜରେ ଏ ଯେଉଁ ପ୍ରଥା ହାଟ ବସିଛି ସେଥିରେ

ପିତା, ମାତା ସେମାନଙ୍କର ପୁତ୍ର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଏହିପରି କେବଳ ବିକ୍ରୟ କରୁଛନ୍ତି ମାତ୍ର ଆମେ କୌଣସି କଥା କହିବା ନାହିଁ। ଏଇଟା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ। ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ ନେଇ ଏହି ଜଗତକୁ ଆସିଛି, ସେଥିରେ ମୁଁ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପରିପାଳନା କରିବି ? ମୋର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ। ଘଟକ - ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି କହିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ।

ଆପଣଙ୍କ ଭାବି ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ସବୁ କଥା କହି ଠିକ୍ କରିନେବି ? ତାଙ୍କର ଭିତର କଥାଟା ଗୁପ୍ତ ରହିବ ? କେହି ଜାଣିବେ ନାହିଁ - ପ୍ରସାଦ କହିଲା ନାଁ ସେଟା ଭଲ ନୁହେଁ। ସମସ୍ତେ ଜାଣିବେ କଣ କହିବେ ? ମୁଁ କିଛି ନକହିଲେ ମଧ ଏ ବିବାହରେ ମୋର ମତ ଅଛି ଏହାତ ସମସ୍ତେ ଜାଣିବେ ? ପୁଣି ଆପଣମାନେ ପାତ୍ରୀ ନିର୍ବାଚନ କରିବା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ସତର୍କତା ବିଚକ୍ଷଣତା ଭାବରେ ସରଳତାବଶତ ଅନ୍ୟପକ୍ଷ କଣ କହିପାରେ।

...ପ୍ରସାଦର ଏ ପ୍ରଶ୍ନରେ ଟିକିଏ ବିଚଳିତ ହୋଇ କହିଲା ବାବା ଆମ୍ଭେମାନେ ବରାବର ଆପଣଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରୁଛୁ। ପାତ୍ରୀ ନିର୍ବାଚନରେ ଆମର ହାତ ନ ରହିଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାଂସାରିକ ଜ୍ଞାନରେ ଅଭିଜ୍ଞ ନୁହଁ? ପ୍ରସାଦ - ଆପଣ ଏହିଠାରେ ଠିକ୍ କହୁନାହାନ୍ତି। ଯିଏ ହେବ ତା'ର ପାତ୍ର ବା ପାତ୍ରୀ ନିର୍ବାଚନରେ ହାତ ରହିବ। ପୁତ୍ର କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଏ ଦିଗରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ଏପରିକି ସ୍ୱାଧିନତା ଦେବା ଦରକାର। ପୁରାଣ ଇତିହାସରେ ଏହାର ଭୂରି ଭୂରି ଆଖ୍ୟା ଅଛି। ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାଜକୁମାର, ରାଜକୁମାରୀ ନିଜ ନିଜର ଜୀବନ ସଙ୍ଗୀ ନିଜେ ନିର୍ବାଚନ କରୁଥିଲେ। ସାବିତ୍ରୀ ସତ୍ୟବାନ ଉପାଖ୍ୟାନ ଓ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉଗୁପା ଉପାଖ୍ୟାନ ଅଦ୍ୟପି ବହୁ ଯୁବତୀ ମାନଙ୍କର ଏହି ପାତ୍ର ପାତ୍ରୀ ନିର୍ବାଚନରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଅଛି। .... ଘଟକ ମହାଶୟ କିଛି ନ କହି କହିଲେ, କେଇଜଣ ଆମ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ପରି ସାହାସୀ ସାବିତ୍ରୀ ପରି ବିଦୂଷି ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଅଛନ୍ତି। ସେମାନେ ଅଳ୍ପ ବୟସରୁ ନାନା ଅଭିଜ୍ଞତା ଅର୍ଜ୍ଜନ କରିଥିଲେ। ନାନାଜ୍ଞାନରେ ନିଜକୁ ବିଭୂଷିତ କରିଥିଲେ। ....

ପ୍ରସାଦ କହିଲା ଆମେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହୋଇପାରିବୁ। ଯଦି ଆମକୁ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ ବିବେକ ଅନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯଦି ଆମକୁ ସ୍ୱାଧିନତା ନ ଦିଆଯାଏ ତାହେଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ଯାହା ହେଉ ମୋ ମତରେ ଯେତେ ଦୂର ସମ୍ଭବ କମ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ବିଭାଘର ସାରିଦେବା ଉଚିତ ? ... ଯଦି ଆମେ ଧନୀଘରେ ବସିବା ତାହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ଲୋକାଚାର ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରତି ସାବଧାନ ହୋଇ କାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ? ସେଥିରେ ଆମେ ନିଶ୍ଚୟ ବେଶୀ ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତ ହେବା। ମୁଁ ଏକୁଟିଆ ରୋଜଗାରି। ସେଥିରେ ପୁଣି ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପରିବାରର ଭରଣ ପୋଷଣର ଭାର ମୋ ଉପରେ। ଦେନା ମଧ୍ୟ ଅଛି। ଆହୁରି ଦେନା ଭାରକୁ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ କରିବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ। ଆମ ଦେଶରେ ଅନେକ ଲୋକ ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଯଥା ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରି ଅଭାବରେ ପଡ଼ିଯାନ୍ତି। ଏପରିକି ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହୋଇଯାନ୍ତି। ଏହାଠାରୁ କ୍ଷୋଭର ବିଷୟ କ'ଣ ହୋଇପାରେ। ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ। ସେମାନେ ଯେପରି ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ଅଯଥା ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ ନ କରନ୍ତି।.... ଆମକୁ ଏ ଦିଗରେ ଗୋଟିଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ସମାଜକୁ ଗୋଟାଏ ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ।...

...ପ୍ରସାଦର ଏକଥା ଶୁଣି ଜଗନ୍ନାଥବାବୁ ଟିକିଏ ଦବିଗଲେ ଯେ ଯଥାର୍ଥ ଅଛି ତାଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା। ମାତ୍ର ଅପରପକ୍ଷକୁ ମତ ଦେଇଥିବାରୁ ସେହି ଧନୀଘରେ ବିବାହ କରିବାକୁ ପ୍ରସାଦକୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଉପଦେଶ ଦେଲେ।... ପ୍ରସାଦ ଅବଶେଷରେ ବାପା ଓ ସେହି ଘଟକଙ୍କ କଥାରେ ହଁ ଭରିଲା। ମାତ୍ର ଯେପରି କୌଣସି ବିଷୟରେ ଅଶାନ୍ତି ନଆସେ। ତା ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ଦବାକୁ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲା।...

...ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ ଏସବୁ ଦେଖିବେ ବୋଲି ପୁଅକୁ କହି ବିବାହର ଆୟୋଜନରେ ମନଦେଲେ। ବିବାହ ଦିନ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା। ଧାର୍ଯ୍ୟ ଦିନରେ ବିବାହ ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଗଲା। ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ ଏ ବିବାହରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କଲେ।... ମାତ୍ର ପ୍ରସାଦ ଏକାବେଳେ ଦରିଦ୍ର ଗୋପାଳମାନଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚନା

କରି ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍କନ୍ଧରେ ଥିବା ପାଲିଙ୍କି ଉପରେ ଉଠିନଥିବାରୁ ଏବଂ ବହୁଦିନରୁ ଚଳି ଆସୁଥିବା ଗୋଟାଏ ପ୍ରଥାରେ ବିଦ୍ରୋହ ଆଣିଥିବାରୁ ସେମାନେ ଟିକିଏ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କଲେ।

ପ୍ରସାଦ ସାତଦିନ ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ରହି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନେଇ ଆଠ ଦିନ ଫେରିଛି ଘରକୁ। ପ୍ରଥମ ପ୍ରଣୟର ସ୍ପର୍ଶରେ ଆଜି ତା'ର ହୃଦୟ ନାନା ପ୍ରକାର କଳ୍ପନା କୁସୁମରେ ସୁରଭିତ ହୋଇଛି। ସେ ଯେପରି ଆଜି ଗୋଟାଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଶରେ ବାସ କରୁଛି। ସେହି ସ୍ୱପ୍ନ ଲୋକରେ ଜୀବନର ଦୁଃଖର ତିକ୍ତଜ୍ୱାଳା ଅଶାନ୍ତିର ଅସହ୍ୟ ଦଂଶନ ନାହିଁ। କୁସୁମରେ କଣ୍ଟକ ନାହିଁ, ହୃଦୟରେ ବେଦନା ନାହିଁ। ଜଗତରେ ଅନ୍ଧକାର ନାହିଁ। ସେହି ଲୋକ ସର୍ବଦା ସୁଖର ଉତ୍ସ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ସାରିତ। ତାହା ସହିତ ଦୁଃଖ ଶୋକପୂର୍ଣ୍ଣ ମରଲୋକରେ କୌଣସି ସାଦୃଶ୍ୟ ନାହିଁ। ପ୍ରେମ ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କୁ ସେହି ସ୍ୱପ୍ନ ଲୋକକୁ ନେଇଯାଏ। ସେଠାରେ ଅବାରିତ ସୁଖ ଭୋଗ କରିବାକୁ ତାକୁ ଛାଡ଼ିଦିଏ। ପ୍ରେମ ଆନନ୍ଦର ହୃଦୟ ଦୂର କରେ। ଜୀବନର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିକଶିତ କରେ ତେଣୁ ଆଜି ପ୍ରଥମ ମିଳନରେ ଆଶାରେ ପ୍ରସାଦ ମନଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଉଠିଛି...

... ଆଜି ପୁର୍ନବିବାହ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ସ୍ଥାନୀୟ ଗଣ୍ୟମାନ ବ୍ୟକ୍ତି, ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକ, ଛାତ୍ର, ସହକାରୀ କର୍ମଚାରୀ, ଜାତିଧର୍ମ ନିର୍ବାଚନ ପରେ, ଗ୍ରାମର ପଡ଼ୋଶି ନିମନ୍ତ୍ରିତ। ଠିକ୍ ସମୟରେ ନବବଧୂ ଆଗମନ କଲେ। ଆଜି ତାଙ୍କର ଆଗମନରେ ମହାପାତ୍ର ପରିବାର ଆନନ୍ଦରେ ମଗ୍ନ। ଗ୍ରାମରୁ ସମସ୍ତ ବୃଦ୍ଧ ସମବୟସୀ ମହିଳା ଓ ଯୁବତୀ ଅବିବାହିତ କନ୍ୟା ସମାଗମରେ ଗୃହଟି ମୁଖରିତ। ନବବଧୂର ରୂପଶ୍ରୀରେ ମଗ୍ନ। କିଏ ସେ ତା'ର ପିତୃଗୃହର ବଂଶମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ତା'ର ଗୁଣାବଳୀରେ ପ୍ରକୃତରେ ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ। ନବବଧୂଟି ଅଧୋବଦନା। ଚତୁଷ୍ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଲଳନା ପ୍ରେମୀ ସେଠାରେ କୌଣସି ପୁରୁଷର ଅଧିକାର ନାହିଁ। ଚାରିଆଡ଼େ ନାରୀମୟ। ଶାସ୍ତ୍ରୀୟମତରେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହେବାରୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଭୋଜନର ଆୟୋଜନ କରାଗଲା।...

...ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ବ୍ୟସ୍ତ। ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପଦ୍ମାବତୀ ରମଣୀମାନଙ୍କର ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ନିଯୁକ୍ତା ସମସ୍ତେ ଖାଇସାରିଲା

ପରେ ମଧୁଶଯ୍ୟାର ଆୟୋଜନ କରାଗଲା । ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଭୋଜନସାରି ନବଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ସ୍ୱସ୍ୱ ଗୃହକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ।...

ଜୀବନରେ ଗତାନୁଗତିକତାରେ ଟିକିଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଟିକେ ସୁଖି ହୁଏ । ଆଜି ପ୍ରସାଦର ଜୀବନରେ ଏକ ଭାବରେ ଗୋଟେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି । ସେଥି ସକାଶେ ଯେ ସେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଆନନ୍ଦିତ ତା ନୁହେଁ । ବିବାହ ଓ ପୁର୍ନବିବାହ, ଅଯଥା ବହୁ ଅର୍ଥର ଧ୍ୱଂସସାଧନ ହୋଇଛି ଦେଖି ସେ ମର୍ମାହତ ହୋଇପଡ଼ିଛି । କାରଣ ତା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି କେହି ନାହିଁ ଯେ କି ତାକୁ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ସମସ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ପ୍ରସାଦ ସ୍କୁଲ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲା । ସ୍କୁଲରୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ସେ ଯାହାପାଏ ତାହା ତାର ସମସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ତୁଲାଏ ନାହିଁ । ପ୍ରତିମାସରେ କିଛି ଧାର ଉଧାର କରିବାକୁ ଏକରକମ ବାଧ ହୁଏ । କେବଳ ଗୋଟାଏ ମହତ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବାରୁ ଅଛ ବହୁତ ସେ ତାକୁ ସହିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ଲାଭ ବା କ୍ଷତି ଦିଗକୁ ସେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁନଥିଲା । ସେଥିରେ ପୁଣି ସମୟ ଅସମୟରେ ଦରିଦ୍ର ମେଧାବୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।

ଗ୍ରାମରେ କୌଣସି ଲୋକ ଅଭାବରେ ପଡ଼ି ତାଙ୍କର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହେଲେ ସେ ନିରାଶ ହୋଇ ଫେରିଯାଏ ନାହିଁ ।... ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର ନୈତିକ ଚରିତ୍ର କିପରି ଗଠିତ ହେବ । ସେମାନଙ୍କର କିପରି ଉତ୍ତମ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଲାଭ କରିବେ । ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ କିପରି ଉପତିକର୍ତ୍ତା ଭାବ ଆସିବ । ସର୍ବୋପରି ସେମାନେ କିପରି ଜାତୀୟତାବୋଧ ଦେଶାତ୍ମବୋଧରେ ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ ହେବେ ସେଥି ସକାଶେ ଯତପରନାସ୍ତି ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟର ନାନା ବିଷୟରେ ତର୍କସଭାର ଆୟୋଜନ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରତିଯୋଗିତା, ଓଡ଼ିଶାର ଭାରତର ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କର, ଶ୍ରାଦ୍ଧାବାସରେ ସଭା ସମିତିରେ ଆହ୍ୱାନ କରି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନାନା ବିଷୟରେ ଅଭୁତପୂର୍ବ ଜାଗରଣ ଆଣିବାରୁ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକ ରୂପେ ପ୍ରସାଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଜନସାଧାରଣ

ଭାବିଲେ ଯେ ଏହିପରି ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ରହିଲେ ଜାତିର ଯେ କିପରି ଉନ୍ନତି ହେବ ତାହା କଳ୍ପନାତୀତ। ଏହିପରି ଶିକ୍ଷକମାନେ ଇଚ୍ଛା କରିଲେ, ଆମ ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିପାରିବେ। ଗୋଟିଏ ଜାତିକୁ ସୁଶିକ୍ଷିତ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରିଦେଇ ପାରିବେ।

ନବବଧୂ କାଦମ୍ବିନୀର ଆଗମନରେ ମହାପାତ୍ର ବଂଶରେ ପ୍ରଥମେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଆନନ୍ଦର ଢେଉ ଖେଳିଗଲା। କେଜାଣି କାହିଁକି। ଦିନପରେ ଦିନଗଲାରୁ ସେ ଆନନ୍ଦର ମାତ୍ରା କମିବାକୁ ଲାଗିଲା। ବହୁ ପରିଜନ ସେବିତା ବଧୂଟି ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ଘରକୁ ଆସି, ସେ ଘରର ପରିବେଶରେ ଟିକିଏ ଆଶ୍ୱସ୍ତିବୋଧ କଲେଣି। ଶାଶୁ, ଖୁଡ଼ିଶାଶୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମହିଳାମାନଙ୍କର ବିଦ୍ରୂପରେ ସମ୍ମୁଖିନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲାଣି। ସେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କଲାବେଳେ ଟିକିଏ କିଛି ତ୍ରୁଟି ହେଲେ, କିମ୍ବା ରନ୍ଧନାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି ଅସୁବିଧା ଘଟିଲେ ଶାଶୁଙ୍କର ତୀବ୍ରବିଦ୍ରୂପ ତାଙ୍କୁ ଅନୁଭୂତ ହେଉଛି। ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କା ଯୁବତୀ କାଦମ୍ବିନୀ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଅସହ୍ୟ। ତେଣୁ ଚତୁରି ଯୁବତୀମାନଙ୍କ ପରି, ପରିବେଶକୁ ସାବଧାନର ସହିତ ସମ୍ଭାଳିପାରି ସେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପିତ୍ରାଳୟକୁ ଯିବାର ଆୟୋଜନ କଲେ। ଶାଶୁଘରର ସମସ୍ତ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ଏବଂ ଅଶାନ୍ତିର କ୍ଷୁଦ୍ର ଇତିହାସ ଲେଖି ଚିଠିପତ୍ର ଚାଲିଲା। ଗ୍ରୀଷ୍ମବକାଶ ଯୋଗୁ ସ୍କୁଲ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ମାସ ବନ୍ଦ। ଶିକ୍ଷକ ଛାତ୍ର ସମସ୍ତେ ଏହି ଅବକାଶ ଉପଲକ୍ଷରେ ନିଜ ନିଜର ଗୃହକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଛନ୍ତି। ପ୍ରସାଦ ମଧ ତା ନିଜ ଗ୍ରାମକୁ ଆସିଛି। ମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେହ ସାଇକେଲରେ ଆସି ସ୍କୁଲ ଦେଖିଯାଏ। ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ରାମରେ ରହି ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର ଅହେତୁକ କଳହ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଲାଗିପଡ଼ି ତୁଟାଏ। ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ଦୂରଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଆସେ। ପାରିଲେ ସେମାନଙ୍କର ଦୂରବସ୍ଥା କିପରି ଭାବରେ ଦୂର ହେବ ତା'ର ଗୋଟାଏ ରୂପରେଖା ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଇଆସେ।

ଠିକ୍ ଏକମାସରେ ପରେ ରଜ ଉତ୍ସବ ସମାଗତ ହେଲା। ଏହି ଉତ୍ସବ ଆରମ୍ଭରେ ଆଜି ଉଚ୍ଚ,ନିଚ ଭେଦଭାବ ନାହିଁ। ଆଜି ଗୋଟାଏ ଆନନ୍ଦ ସ୍ରୋତରେ ସମସ୍ତେ ଭାସି ଚାଲିଛନ୍ତି। ଧନୀ ଦରିଦ୍ର ପଣ୍ଡିତ,

ମୂର୍ଖ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ ଶୂଦ୍ର ସମସ୍ତେ ଉତ୍ସବରେ ମତ୍ତ। ଯେପରି ନଦୀରେ ବନ୍ୟା ଆସିଲେ ନଦୀକୂଳ ପ୍ଳାବିତ କରି ସମଗ୍ର ଗ୍ରାମକୁ ଭସେଇ ନେଇଯାଏ। ସେହିପରି ଆଜି ଏହି ଉଲ୍ଲାସ ପ୍ରବାହ ଗ୍ରାମ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନରନାରୀଙ୍କୁ ଭସେଇ ନେଇଚାଲିଛି। ବେଦର ଚମକ ଧ୍ୱନିରେ ଚାରିଆଡ଼େ ମୁଖରିତ।

ଦୀର୍ଘ ଏକବର୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟର ଓ ଜନସମାଜ ଆଜି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇ ଉତ୍ସବରେ ଯେପରି ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି। ଆନନ୍ଦ ସ୍ରୋତ ଗ୍ରାମକୁ ପ୍ଳାବିତ କରିଛି। ଚାରିଆଡ଼େ ପୂଜା, ପାଲା, ଯାତ୍ରା, ନାଟ ଚାଲିଛି। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ପଶା, ତାସ, ଲୁଡୁ, ବୋହୂଚୋରି, ଦାଣ୍ଡିଆ, ଗୁଡ଼ି, ଡାଳମାଙ୍କୁଡ଼ି, ଲୁଡୁ, କଉଡ଼ି, ଖେଳର ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଚାଲିଛି। ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଦୋଳି ଖେଳରେ ମତ୍ତ। ନିଜର ଅଙ୍ଗଭରା ଗହଣାର ଧ୍ୱନି ଓ ମନଖୋଲା ହସର ରୋଳରେ ସମସ୍ତ ଗୃହ ମୁଖରିତ। ଆବାଳ, ବୃଦ୍ଧବନିତା ଆଜି ଆନନ୍ଦ ସାଗରରେ ମତ୍ତ। ବସନ୍ତପୁରକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଆନନ୍ଦ ସ୍ରୋତ ଆସିଛି। ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ନରନାରୀ ଆଜି ଆନନ୍ଦରେ ବିହ୍ୱଳ। ମାତ୍ର କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ ଆଜି ବିଷର୍ଣ୍ଣବଦନା ଗୋଟାଏ ଆତ୍ମଘାତୀ ଚିନ୍ତାରେ ପ୍ରଗାଢ଼ ଛାୟା ଯେପରି ତାଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ଗ୍ରାସ କରିଛି। ସେ ଭାବୁଛନ୍ତି କିପରି ପିତାଗୃହକୁ ଯିବେ। ଅନେକ ଲେଖା ଲେଖିକରି ମଧ୍ୟ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇନାହାନ୍ତି। ଆଜି ଶେଷ ଚିଠି ଲେଖିଲାବେଳେ ତାଙ୍କର କେତେ କଥା ମନେ ପଡୁଛି। ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ପିତାଳୟରେ ତାଙ୍କର ଅବସାଦ। ପୁଣି ବିବାହ ପରେ ଶ୍ୱଶୁରାଳୟରେ ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଓ ମାନସିକ ସୁଖ, ଶାନ୍ତି ଏହି ଦୁଇଅବସ୍ଥାର ତୁଳନା କରିବାକୁ ନାନା ପ୍ରକାର ମାନସିକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରେ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟଥିବ କରୁଛି। ସ୍ୱପ୍ନଲୋକରୁ ଆସି ସେ ଆଜି ବାସ୍ତବ ଲୋକରେ ପଦାର୍ପଣ କରି ଜଗତକୁ ଯେପରି ଭିନ୍ନ ଆକାରରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି।...

... ଶାଶୁ, ଖୁଡ଼ିଶାଶୁମାନଙ୍କଠାରୁ ସହାନୁଭୂତି ସୂଚକ କଥା ଶୁଣିବା ଦୂରେ ଥାଉ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ତାଙ୍କର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅପାରଗତା ଦେଖିଲେ ଆସେ ତୀବ୍ର ଗଞ୍ଜଣା। ଏହିପରି ନା ନା କଥା ବସି ଭାବୁଛନ୍ତି ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରସାଦ ଗ୍ରାମର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ

ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥୋପକଥନ ଶେଷ କରି ଘରକୁ ଆସି ଦେଖିଲେ- କାଦମ୍ବିନୀ ମନରେ କିଛି ସୁଖନାହିଁ। ନୈଶ ଭୋଜନପରେ ଶୟନ ଗୃହରେ ପ୍ରସାଦ କାଦମ୍ବିନୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଦୁଃଖର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ ଘରର ସମସ୍ତ କଥା କହୁଁ, କହୁଁ କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ। କଣ୍ଠସ୍ୱର ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ଆବେଗରେ ନରମ ହୋଇ ଆସିଲା। ପ୍ରସାଦ ଯାହା ଶୁଣିଲା - ସେଥିରେ କାହାକୁ ବା କ'ଣ କହିବ। ଦୋଷ ଦେବ କିଛି ସ୍ଥିର କରି ନ ପାରି ଭାଗ୍ୟକୁ ହିଁ ଦୋଷଦେଲା। ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନାନା ପ୍ରକାର ସତ୍ ଉପଦେଶ ଦେଇ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା। କ୍ଳାନ୍ତିବୋଧ କରୁଥିବାରୁ ପ୍ରସାଦ ଶୋଇପଡ଼ିଲା। ସ୍ୱାମୀର ନିଦ୍ରିତ ଅବସ୍ଥାରେ କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ ଶାଶୁଘରର ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ, କଷ୍ଟ ଶାଶୁ ଖୁଡ଼ି ଶାଶୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଉଦାସୀନତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁ କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରି ତାଙ୍କ ମାତା ମହୋଦୟଙ୍କୁ ଚିଠି ଲେଖିଲେ। ତା ପରଦିନ ଚିଠିଟି ପଠାଇବାକୁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ପ୍ରସାଦ ଶ୍ୱଶୁର ଘରକୁ ସେ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ପଠାଇ ଦେଲେ।

କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀଙ୍କର ମାଆ ଅନୁସୟା ଦେବୀ ଗୋଟିଏ ବୁନିଆଦି ଘରର ଝିଅ। ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପ୍ରାପ୍ତ ନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଯେ ଶିକ୍ଷିତା ବୋଲି କହି ନହେବ ଏପରି ନୁହେଁ। ବଡ଼ ଚତୁରୀ ରମଣୀ କୌଣସି ଜିନିଷ ନେଇ ଆଣି ଥୋଇବାରେ ସେ ବଡ଼ ସିଦ୍ଧହସ୍ତା। ତେଣୁ କନ୍ୟାଙ୍କର ଏପରି ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ରରେ ବିଚଳିତ ନହୋଇ ସହି ସମ୍ଭାଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଖଣ୍ଡେ ପତ୍ର ଦେଲେ। ଚାରିଦିନ ପରେ ଅନୁସୟା ଦେବୀଙ୍କ ପତ୍ର ଆସିଲା। କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ ମାଆଙ୍କର ପତ୍ର ପାଇ ଟିକିଏ ସ୍ୱସ୍ତିରେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲେ। ମାତ୍ର ବାରଂବାର ମାଆ ତାଙ୍କର କେବଳ ସହି ସମ୍ଭାଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପୁଣି ବ୍ୟସ୍ତ ନହେବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିବାରୁ ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ ହେଲେ। ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ମାଆ ତାଙ୍କର ବାପାଙ୍କୁ କହି ତାଙ୍କୁ ଶାଶୁଘରୁ ନେଇଯାନ୍ତେ। ସେ ଏପରି କଷ୍ଟ କରି ଏପରି ବେଶରେ ନିଜକୁ ଚଳାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି। ଯାହା ହେଉ ମାଆଙ୍କ ପତ୍ରଟି ପାଇ କାହାକୁ କିଛି ନକହି ଭାଗ୍ୟ ଆଦରି ଶାଶୁଘରେ ରହିଲେ।....

+++

ବନ୍ୟାର ପ୍ରକୋପ

....ଗ୍ରୀଷ୍ମବକାଶ ପରେ ସ୍କୁଲ ଖୋଲିଲା। ପୁନରାୟ ସ୍କୁଲଟି ନାନା ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପରେ ଚଞ୍ଚଳ ମୁଖରିତ ହୋଇ ଉଠିଲା। ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ରମାନେ ନିଜ ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ। ଦେଖୁ ଦେଖୁ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପଚଣ୍ଡ ନିଦାଘ ଶେଷ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା। ଆଷାଢ଼ ଆକାଶର ଜଳଭରା ମେଘ, ଅଙ୍ଗରେ ସ୍ନିଗ୍ଧତାର ସଂଚାର କରୁଛି। ଧରାତଳ ନବୋନ୍ମିତ ତୃଣଦଳରେ ଅତିବ ମନୋରମ ହୋଇଛି। ସରସୀର ସ୍ୱଚ୍ଛଜଳରେ କେଉଁଠାରେ ନିଳୋତ୍ପଳ କାନ୍ତି, କେଉଁଠାରେ ବା ମେଘର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ନିଜର ବର୍ଣ୍ଣସଂଚାର କରିବାରେତ – ପ୍ରକୃତିର ଦୃଶ୍ୟ ନୂତନ। ମାତ୍ର ଏହି ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ, ଓଡ଼ିଶା ପକ୍ଷରେ କମ୍ କ୍ଷତିକାରକ ନୁହେଁ। ଏହି ସମୟରେ ନଦୀମାନଙ୍କରେ ବନ୍ୟା ଆସି ଗରୀବ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ଅଶେଷ ଦୁଃଖରେ ପକାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରେ। ତେଣୁ ଆଜି ପ୍ରସାଦ ଏହି ଆଷାଢ଼ର କମନୀୟ ଦୃଶ୍ୟରେ ଆତ୍ମହରା ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଦେଶବାସୀମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର କଥା ଭାବି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା। ପ୍ରତିବର୍ଷ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ମହାନଦୀ, କାଠଯୋଡ଼ି, ବିରୂପା, କୁଆଖାଇ, ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳାରେ ବନ୍ୟା ଆସି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଯେ କି କଷ୍ଟରେ ପକାଇଅଛି ତାହା ସେ ନିଜେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଛି। ଏହି ବନ୍ୟା ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ କ'ଣ ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ। କେବଳ ଭଗବାନ ବା ସମୟକୁ ଦୋଷ ଦେଇ କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ। ଆଜି ମନୁଷ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ବଳରେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଜୟ କରୁଛି। ଆଜି ନିଦାନ ବୈଦୁତିକ ଶକ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଅସାଧ ସାଧନା କରୁଛି। ଆକାଶ ପଥରେ ଉଡ଼ି ପାରୁଛି। ପ୍ରକୃତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ାଇ କରୁଛି। ମାତ୍ର ଆମଦେଶର ରକ୍ଷକମାନେ ବା କଣ କରୁଛନ୍ତି। କେତେଟା ନଦୀ ଯୋଗୁ ଯେଉଁ ଅପକାର ଆମେ ଆଜକୁ ବହୁଦିନ ହେଲା ଲାଭ କରିଆସୁଛୁ ତା'ର ଅବସାନର କ'ଣ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ।

ହୁଏତ ଆମ ଦେଶର ଲୋକେ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଭ୍ୟ ଦେଶ ହୋଇଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ବହୁଦିନରୁ ଏପରି ବିପଦରୁ ଲୋକେ ରକ୍ଷା ପାଇସାରନ୍ତେଣି। ପ୍ରସାଦର ମନରେ ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନର ଗୋଟିଏ

ଚିତ୍ର ଖେଳିଗଲା । ଓଡ଼ିଶା କଣ ଥିଲା । ଏବେ କଣ ହୋଇଛି, ଯେଉଁ ବିରାଟ ଭୂଖଣ୍ଡ ଓଡ଼ିଶା ବା ଉତ୍କଳ ନାମରେ ଶୋଭା ପାଉଥିଲା ସେ ଭୂଖଣ୍ଡ ଆଉ ନାହିଁ । ତାକୁ ଛିନ୍ନ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରାଯାଇଛି । ଗଙ୍ଗା, ଗୋଦାବରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର ଯେଉଁ ସୀମା ଥିଲା, ତାହା ଆଜି କେତେ କ୍ଷୁଦ୍ର, କ୍ଷୁଦ୍ର । ସେଥିରୁ ପୁଣି ମାରିନବା ପାଇଁ ପଡ଼ୋଶୀମାନଙ୍କର ଅବିରାଗ ଚାଲିଛି । ଓଡ଼ିଆ ପୁଅ ଅଳସୁଆମି କରି କୁଆଡ଼କୁ ନେଇନାହିଁ । ଭାବିଲା, ଯିଏ ଜଗତରେ ଦୁର୍ବଳ-ହାୟ ତାଉପରେ ବେଶୀ ଅତ୍ୟାଚର ଚାଲିଛି । ନହେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଅବସ୍ଥା ଆଜି ଏପରି ବା କାହିଁକି ? ବାସ୍ତବିକ ଭାରତବର୍ଷରେ ବି ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ବା ଅନ୍ୟ ଜାତି ଅପେକ୍ଷା ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ତଥା ଓଡ଼ିଆର ଦୁଃଖ ବେଶୀ ? +++

.... ୧ ମାସ ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀର ଭୀଷଣ ବନ୍ୟାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରାମ ଜଳମଗ୍ନ ହେବାର ଶୁଣି ପ୍ରସାଦ ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ କିଛି ଚୂଡ଼ା ଚାଉଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ସ୍କୁଲର ଭାର ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଉପରେ ଦେଇ ପ୍ରସାଦ ନୌକାଯୋଗେ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ସେ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଦୃଶ୍ୟ ଯେପରି ରମଣୀୟ ସେହିପରି ଭୀଷଣ ଗର୍ଜନ । ଯେଉଁ ନଦୀ ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ତା'ର ସ୍ନିଗ୍ଧତାରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରୁଥିଲା । କବି ପ୍ରାଣରେ ସୃଷ୍ଟିର ଭାବ ଥିଲା । ଆଜି ତାର ଏକି ଭୀଷଣ ରୂପ । ନଦୀ କୂଳରେ ମାତ୍ର ଜଳମଗ୍ନ ବିପୁଳ ବାରି ପ୍ରବାହ ଉନ୍ମତ ପରି ପ୍ରବାହିତ । ତରଙ୍ଗରେ ଫେନରାଜି ଯେପରି ତାଣ୍ଡବନୃତ୍ୟରେ ଉନ୍ମତ । କିଛି ଦୂର ନିକଟରେ ସର୍ବତ କ୍ରନ୍ଦନ ପ୍ଲାବିତ ହେଉଛି । ମୃତ ଜୀବିତ ଅନେକ ଜଳସ୍ରୋତରେ ଭାସିଯାଉଛନ୍ତି । ଉଦ୍ଧାରର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଗ୍ରାମ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲା ଗ୍ରାମର ଆବାଳ ବୃଦ୍ଧବନିତା ସମଦଶାପନ୍ନ । କେହି ଭଗ୍ନଗୃହର, ଚାଳ ଉପରେ ବସିଛନ୍ତି । କେହି ବା ତେନ୍ତୁଳି ବଟ, ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କ ଉପରେ ବସି ହା, ହା କାର କରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରସାଦ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ସେହି ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଯଥାସାଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ

ବନ୍ୟା ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ଏହି ଓଡ଼ିଆଭାଇଙ୍କର ଦୁଃଖ କେବେ ଯିବ ଭାବି ତା'ର ହୃଦୟ ଦୟାରେ ସହାନୁଭୂତି ସମବେଦନାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ପରିଶ୍ରମକାତର ଅଳସୁଆ ଓଡ଼ିଆ ପୁଅ । ନିଜ ଭାଇର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖି ମଧ୍ୟ ନୀରବ ।

ଅନ୍ୟ ଏକ ଦିନ ଗ୍ରାମରୁ ଫେରୁ ଫେରୁ ରାତ୍ର ହୋଇଗଲାରୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅନ୍ୟ ଏକ ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲା ଜଣକ ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗିଯାଇଛି । ହଠାତ୍ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଘଟଣା ସ୍ଥଳକୁ ଯାଇ ଯାହା ଦେଖିଲା ସେଥିରେ ସେ ସ୍ଥିର ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଚର୍ତୁଦିଗରେ ଲୋକମାନେ ଏପରି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭେଦ କରି ଅଗ୍ନି ନିର୍ବାପନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଏକ ରକମ ଅସମ୍ଭବ । ତଥାପି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରକାର ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ଅତି କଷ୍ଟରେ ଜନତା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଦେଖିଲା ଅଗ୍ନି ଧୂ ଧୂ ହୋଇ ଜଳୁଛି । ପବନ ବିକଶିତ ଅଗ୍ନୀଶିଖା ସେମାନଙ୍କର ଲେଲିହାନ ଜିହ୍ୱା ବିସ୍ତାର କରି ଆକାଶକୁ ଉଠୁଛନ୍ତି । ଗୃହକୁ ଗୃହାନ୍ତରରେ ଅଗ୍ନି ବିଜ ଛତ୍ରରେ ପଡୁଛି । ସମ୍ମୁଖରେ ବିଶାଳ ଜନତା । ଏତେ ଲୋକ ପ୍ରକୃତରେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଅଗ୍ନି ନିର୍ବାଚନ ଅସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ସେ ବିଷୟରେ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ । ଦର୍ଶକ ସମାଲୋଚକ ଉପଦେଷ୍ଟା ଜଣେ ଜଣେ ଗୋଟେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ କହିଲେ, ଜଣ ଜଣ କେ ତା'ର ସମାଲୋଚନା କରନ୍ତି । କେବଳ ଗୃହର ଅଧିକାରୀମାନେ ଅଗ୍ନି ନିର୍ବାଚନରେ ବ୍ୟର୍ଥ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଚାରିଆଡ଼େ କୋଳାହଳ ଅଥଚ ପ୍ରକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ ହଉଛି ଖୁବ୍ କମ୍ । ବାଉଁଶ ଗଣ୍ଠିର ଟକଟକ ଶବ୍ଦ ସେହି କୋଳାହଳକୁ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରି, ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଉଛି । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗୃହରେ କାଳେ ନିଆଁ ଲାଗିବ ସେଥି ସକାଶେ ଗୃହାଧି ନାରୀମାନେ ସଜାଗ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଏସବୁ ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇଲା । ବିପଦ ସମୟରେ ଏପରି ଗୋଳମାଳ କଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ଶୃଙ୍ଖଳିତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ସିନା ଆମେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ? ଲୋକେ ଖୁବ୍ କମ୍ ତା'ର ପରାମର୍ଶ ପ୍ରତି ଆସ୍ଥାସ୍ଥାପନ କଲେ । ଦେଖୁ, ଦେଖୁ ଅଗ୍ନି ଗୃହକୁ ଧ୍ୱଂସ କରି ଦେଲା । ସାହାଯ୍ୟ ବିତରଣ କରି

ଘରକୁ ଫେରି ପ୍ରସାଦ ଦେଖିଲା, ତା'ର ବାପା ତା' ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି। କହୁଛନ୍ତି ପୁଅଟି ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାରେ ଲାଗିଛି। ତା'ର ନିଜ ଘରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସଂଗତି ନାହିଁ। ସେ ପୁଣି ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଏ। ଆମେ ନିଜ ଘରର ଆଦର୍ଶ ଦେଖାଇବା ବାବା" ଏହିପରି କହୁ କହୁ ପ୍ରସାଦ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା।

ପ୍ରସାଦକୁ ଦେଖି ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ - ରାଗ ହୋଇ ପ୍ରସାଦକୁ ପଚାରିଲେ" ପ୍ରସାଦ ଏପରି ବୁଲିଲେ କଣ ହେବ। ଏଣେ ଯେ ଆମର ଅବସ୍ଥା ଖରାପ ଆଡ଼କୁ ଯାଉଛି। କିପରି ଆମେ ଦେନାୟରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା। କିପରି ଆମେ ଭଲଭାବରେ ଚଳିବା। ଏ ପ୍ରତି ତୋର ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଉଚିତ। ଆଗେ ଘରକୁ ଚିହ୍ନିଲେ ସିନା ପରକୁ ଚିହ୍ନିବା। ପ୍ରସାଦ କହିଲା କିଛି ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଗଲା କେହି ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲେ ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ମୋର ପ୍ରାଣ ଅସ୍ଥିର ହୋଇପଡ଼େ।...

... ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ କହିଲେ, ବୁଝିଲି ବାବା ଘରକୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ଅପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା କିଛି ଅର୍ଥ ନାହିଁ। ପ୍ରସାଦ - ମୁଁ ତ ଘରକୁ କିଛି କଷ୍ଟ ଦଉନାହିଁ। ଯାହା ପାଉଛି ତାହା ସମସ୍ତ ଆପଣଙ୍କୁ ଦଉଛି। ଦେନା ସୁଝିବାକୁ ଆପ୍ରାଣ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି। ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା କରି ପାରୁନାହିଁ, କରିବି କ'ଣ ?...

... ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ ମୋ ମତରେ ତୁ ଏଠୁର ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯା। କଟକ କିମ୍ବା କଲିକତା ଗଲେ ତୁ ବହୁତ ରୋଜଗାର କରିପାରିବୁ। ଏଠାରେ ରହିଲେ କିଛି ହେବ ନାହିଁ।...

... ପ୍ରସାଦ - ଏଠାରେ ଗୋଟାଏ ମହତ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି। ଦେଖନ୍ତୁ। ଏଠାରେ ହାଇସ୍କୁଲଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲେ ଭଲଭାବରେ ଚାଲିଲେ, ଏଠାକାର ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକର ଅନେକ ଉପକାର ହେବ ଏବଂ ଅନ୍ୟର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନା କରିବା ଯେ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକର ଧର୍ମ ବାବା।"... ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ - ମୁଁ ତାହା ବୁଝିଲି ? ମାତ୍ର ଆମର ସାହାଯ୍ୟ କରିବାର ସମ୍ବଳ ଥିଲେ ସିନା ଆମେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା, ନଥିଲେ କିଏ କରିବ ?

ପ୍ରସାଦ କହିଲା ଯେଉଁ ଲୋକର ସଂଗତି ନାହିଁ ବା ସମ୍ବଳ ନାହିଁ, ଅଥଚ ଯେ ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସୁକ ତା ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ଲୋକ, ଦୁନିଆଁରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ବାବା।" ଥିଲେ ତ ଅନେକ ଲୋକ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ କିନ୍ତୁ ନିଜର ଅଭାବରେ ବି ପରର ଅଭାବ ଦୂର କରିବାକୁ ଯେଉଁ ଲୋକ ବ୍ୟାକୁଳ ତାପରି ମହତ ମନ ଜଗତରେ ଖୁବ୍ କମ୍ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ। ପରେ କରିଦେଲେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ବାଧା ଆସିପାରେ। ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ଉଚିତ ସମସ୍ତ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ସାହାଯ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ ଲାଭ କରିବା। ଭାରତରେ ବିଶେଷ କରି ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ କାମ କରିବାର ବିସ୍ତୃତ କ୍ଷେତ୍ର ପଡ଼ିଛି। ଏଠାରେ ଆଶାନୁରୂପ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇନାହିଁ। କେବଳ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଭାବରୁ ଆମକୁ ଶୀଘ୍ର କାମ କରିବାକୁ ହେବ। ତା ନ ହେଲେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗରେ ସମ ତାଳରେ ଆମେ ଚାଲିପାରିବୁ ନାହିଁ।

ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ କହିଲେ - ଆରେ, ପ୍ରସାଦ ତୁ ଯାହା କହୁଛୁ ମୁଁ ବୁଝୁଛି । ମାତ୍ର ମୋର କହିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ ତୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏସବୁ କରିବାର ଉଚିତ ନୁହେଁ। ଅପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ନିଜେ ବଞ୍ଚିଲେ ତ ଅପରକୁ ବଞ୍ଚେଇବ। ନିଜକୁ ଦେଖିଲେ ତ ଅପରକୁ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ ? ଅଭାବରେ ପଡ଼ି କମ୍ ଲୋକଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାଠାରୁ ନିଜକୁ ଅଭାବରେ ବହୁଦୂରରେ ରଖି ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁକି ? ଯାହାର ବେଶୀ ଅଛି, ସେହି ଏକମାତ୍ର ବେଶୀ ଦେଇପାରେ।... ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ କହିଲେ ତୁ ତ ବାବା" ବର୍ତ୍ତମାନ ପିଲାଲୋକ ବର୍ତ୍ତମାନ ରୋଜଗାର ସମୟ । କିଛି ରୋଜଗାର କରିନେଇ ନିଜର ଅବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣ ? ତାପରେ ଦେଶକାମ କରିବା ସମାଜ ସେବାରେ ଆତ୍ମନିୟୋଜନ କରିବା ପରେ ଚିନ୍ତା କରିବ ?

ପ୍ରସାଦ କହିଲା ନା, ବାବା ଯାହା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି ବର୍ତ୍ତମାନ କରିବା ଉଚିତ ? ଜଗନ୍ନାଥ- କରିବାର ମନୋଭାବ ଥିଲେ ଦିନେ ନା ଦିନେ ତୁ, ତାର କରିପାରିବୁ । ପ୍ରସାଦ - ନା ବାବା ଏଠାରେ ଆପଣ ଠିକ୍ କହୁନାହାନ୍ତି - କାରଣ ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ସ୍ପୃହା

ହୃଦୟରେ ଜନ୍ମିଛି ସେ କେତେବର୍ଷ ପରେ ମୋ ହୃଦୟରେ ଜନ୍ମି ନପାରେ। ସମୟ ପରିବେଶରେ ଘାତ ପ୍ରତିଘାତରେ ମୋର ମନୋଭାବ ବଦଳି ଯାଇପାରେ। ସୁତରାଂ ମୁଁ ଆଜି ଯାହା ଭାବିଛି ତାହା କରିବି ?

ଜଗନ୍ନାଥବାବୁ - ମାତ୍ର ତା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କିରବାକୁ ହେବତ ? ତୁ, ଦେଖେ ଯେଉଁମାନେ ଆଜି ସମାଜକୁ, ଦେଶକୁ ନୂତନ ଆଲୋକ ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଙ୍ଗଳପାଇଁ ସ୍ୱାଧିନତା ସଂଗ୍ରାମକୁ ଚଳାଇ ଆସିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ସଂଗତି ସମ୍ପନ୍ନ ଅଧିକାଂଶ ଧନୀ । ମାତ୍ର ସେମାନେ ଖାଲି ଧନବଳରେ ତାଳ ଦେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି। ବଡ଼ଲୋକ ହବାକୁ ହେଲେ ଦରକାର ଜ୍ଞାନ ଓ ତ୍ୟାଗ ଏବଂ ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ଗୋଟାଏ ହୃଦୟ ? ପ୍ରସାଦ - ସେଇଆ ତେବେ କୁହନ୍ତୁ ଖାଲି ଟଙ୍କା ଥିଲେ ବଡ଼ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ। ଆଜି କଂଗ୍ରେସରେ ଯେଉଁମାନେ ନେତୃତ୍ୱ ନେଉଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକାଂଶ ଧନୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ତ୍ୟାଗର ପରାକାଷ୍ଠା ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି। ମୋ ମତରେ ଧନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ତ୍ୟାଗ ପ୍ରେମରେ ଲୋକେ ଜଗତରେ ବଡ଼ହୋଇ ପାରେ । ଧନରେ ନୁହେଁ ବାବା"

ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ - ଆଜିକାଲି ଧନ ଲୋଡ଼ା ମଣିଷ ଧନବଳରେ ସମ୍ମାନ ପାଇପାରେ। ସବୁ କରିପାରେ। ମାତ୍ର ତା'ର ବୁଦ୍ଧିଥିବା ଦରକାର। ଖାଲି ଧନ ଥିଲେ ହେବ ନାହିଁ। ଧନର ବ୍ୟବହାର ଜାଣିଥିବା ଦରକାର। ବେଶୀ ଉପାର୍ଜନ ନକଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର ଭାର ତୋ ଉପରେ। ତାଙ୍କୁ ଟିକେ ଉଠେଇ ଦେଇତୁ ତୋର ଯାହା କରିବୁ ?...ପ୍ରସାଦ- ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର ଭାର ଗଲାରୁ, ହୁଏତ ପୁଣି ଭାର ମୋ ଉପରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ ? ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଯେ ସମସ୍ତେ ଭୋଗିଲେ ଘରର ଉନ୍ନତି ହେବ ନାହିଁ। ମୁଁ ଯାହା କରୁଛି ସମସ୍ତେ ଯଦି ସେତିକି ରୋଜଗାର କରନ୍ତେ ତାହେଲେ ଆମ ଘରର ଉନ୍ନତି ହୁଅନ୍ତା। ଆପଣ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଇମାନଙ୍କୁ କୁହନ୍ତୁ। ସେମାନେ ଯେମିତି ଏ ଦିଗରେ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ। ମୁଁ ଏକୁଟିଆ କିଛି କରିପାରିବି ନାହିଁ। ଅଭାବ ଜୀବନର କଣ୍ଟକ ସ୍ୱରୂପ ହେଲାଣି। ଏହିପରି ଗତିକଲେ

ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର କି ମୋର କିଛି କରି ପିଲାମାନଙ୍କର ପଢ଼ାଶୁଣାର ଖର୍ଚ୍ଚ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ଲୁଗାପଟାର ଖର୍ଚ୍ଚ କଥା ଭାବିଲେ ମୁଁ ପାଗଳ ହୋଇଯିବି ?

ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ - ହଁ ମୁଁ ବୁଝୁଛି । ମାତ୍ର ମୁଁ ତୋର ଭାଇମାନଙ୍କୁ କେତେ କହୁଛି - ସେମାନେ ପଢ଼ିଲେ ନାହିଁ, କେଉଁଠି କଣ କରିବେ । ଅଧିକ ଦେନା କିଛି ଶୁଝିଗଲେ ମୁଁ ନିଜେ କିଛି ବ୍ୟବସାୟ କରିବାକୁ ମନସ୍ତ କରିଛି । ପିଲାମାନେ ପାଠ ନ ପଢ଼ିଲେ ଚାଷର ଉନ୍ନତି କରନ୍ତୁ । କାଲି ଚାଷ ନ କଲେ ଆଉ ଚଳିବ ନାହିଁ, ଆମେ କେତେ କିଣିବା ? ସେମାନଙ୍କୁ ହଳବଳଦ ଦେଇ ଗୋଟାଏ ଦୂର ଜମି ଚାଷ ନିମନ୍ତେ ପଠାଇଲେ ଖୁବ୍ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ମୁଁ ନିଜେ ଦେନାର ଭାର ନେଉଛି । ଦେଖନ୍ତୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଗରୁ କହୁଛି ଯେ ମୋର ବିବାହରେ ବେଶୀ ଖର୍ଚ୍ଚ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆପଣ କେବଳ ସମ୍ମାନକୁ ଜଗିଗୁଡ଼ାଏ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଦେଲେ । କୃତ୍ରିମ ସମ୍ମାନକୁ ଜଗି ଆମ ସମାଜର ଅନେକ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କର ପରକାଳ ନଷ୍ଟ କରୁଛନ୍ତି ।

... ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ କହିଲେ, ଆଜି ଅନେକ ସମୟ ହେଲା ତର୍କର ଅବକାଶ ନାହିଁ । ବାବା ତୁ ଏଠାରୁ ଚାଲିଯା, ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଚଳାନ୍ତୁ । ତୁତ, ପ୍ରଥମ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲୁ । ଏଣିକି ଅନ୍ୟ କେହି ଆସି ଏହାର ପରିଚାଳନାର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଉ । ମୁଁ ଶୁଣୁଛି ସ୍କୁଲରେ ସାର୍ ପାଇଁ ଦରକାର । ଗୋଟାଏ ଦରଖାସ୍ତ ପକାଇଦେ ? ... ପ୍ରସାଦ କହିଲା, ନା ବାବା ମୁଁ କଦାପି ଟଙ୍କା ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ ଦେଉନି । ମୁଁ ଅଧିକା ଲୋଡ଼େ ନାହିଁ । ପୁଣି ଦରମା ମାତ୍ର ଟ.୧୦୦ ଏଥିରେ ମୋର ଷ୍ଟାଇଲ ରଖୁଁ ରଖୁଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଯିବ । ତାପରେ ଏ ଜାତି କଣ ଟେକିପାରିବ । ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ବାଟରେ ଘାଟରେ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆମ ଦେଶରେ ଲୋକେ ଆଗ ବଡ଼ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାନର ପରିସୀମା ସେହିପରି ଘାଣ୍ଟୁ ଘାଣ୍ଟୁ ଚାଲିଯାଉଛି । ସମାଜରେ ଉଚ୍ଚମନା ଯୁବକ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଯୁବକମାନେ ରାଜନୀତିକୁ ଆସିବା ଦରକାର । ଆଇନଜ୍ଞ ହେବା ଉଚିତ । ଭଲ ଆଇନଜ୍ଞ ହେଲେ ଶେଷ ଜୀବନରେ ନିଜର ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନତି କରି ହେବ । ତାପରେ ସ୍ୱାଧିନ ଭାବରେ ନିଜର ଜୀବନ

ଚାଳିତ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ମିଳିବ। ଜଗନ୍ନାଥବାବୁ କହିଲେ - ଓକିଲାତି ପଢ଼ିବାକୁ ତ ଟଙ୍କା ଦରକାର। ୨ ବର୍ଷ ପଢ଼ି ତାପରେ ଖୁବ୍ କମ୍‌ରେ ୫ ବର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ତାପରେ ହୁଏତ ସୁବିଧା ହୋଇପାରେ।

+++

ଏକବର୍ଷ ପରେ କାଦମ୍ବିନୀ ପିତାଳୟରେ ରହି କାଳଯାପନ କରୁଛନ୍ତି। ମନରେ ତାଙ୍କର ଶାନ୍ତି ନାହିଁ। ସ୍ୱାମୀ ତାଙ୍କୁ ରିତିମତ ଚିଠିପତ୍ର ଲେଖୁନାହାନ୍ତି। କି ଅଭାବ ଅସୁବିଧାରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସୁନାହାନ୍ତି। ଏ ସକାଶେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଉପରେ ତାଙ୍କର ବିରକ୍ତି ଭାବ ଆସୁଛି। ରାତିପ୍ରାୟ ୧୦ଟା ଖାଇସାରି ଶୟନ କକ୍ଷରେ କାଦମ୍ବିନୀ ବସି ଭାବୁଛନ୍ତି। ଆଜି ବିବାହିତ ଜୀବନର କଥା ତାଙ୍କ ମନରେ ଉଦୟ ହେଉଛି। କି ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱପ୍ନ କେତେ ଆଶାର କଥା ତାଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣକୁ ଗୁଞ୍ଜନ କରିଥିଲା। ସେ ସମସ୍ତ ଆଶା ନେଇ ପ୍ରଥମରେ ସ୍ୱାମୀ ଗୃହକୁ ଆସିଥିଲେ। ଭାବିଥିଲେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପ୍ରାପ୍ତ ଯୁବକ ସ୍ୱାମୀ ତାଙ୍କ କଥାରେ ତାଙ୍କ ମନଜାଣି ସମସ୍ତ ଆଶା ମେଣ୍ଟାଇବ। ନୂତନ ଶାଢ଼ୀ ଗହଣାରେ ତାଙ୍କ ରୂପଶ୍ରୀ ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ ହେବ। ମାତ୍ର କାହିଁ ସେ ଆଶା - ବିଡ଼ମ୍ବନା ମାତ୍ର। ସ୍ୱାମୀ ବରାବର ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ। ପୁଣି ସବୁ ବିଷୟରେ ଉଦାସୀନ, - ନା, ନା ପ୍ରକାର ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା ତାଙ୍କର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି। ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସନ୍ନ ପ୍ରସବା - ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଅର୍ଥାଭାବ ଓ ଭାବି ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିର ପରିପାଳନର ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କୁ ଭୀଷଣ ବ୍ୟଥା ଦବାକୁ ଲାଗିଲା...

ଗ୍ରାମ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରି ତା'ର ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନତିର ସ୍ୱଚ୍ଛଳତା ଆଣିପାରିବ ନାହିଁ ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ବିଚଳିତ ହେଲା। କଣ କରିବ କିଛି ସ୍ଥିର କରିପାରିଲା ନାହିଁ। ଥରେ ଦୁଇଥର ଛୁଟିରେ ଗାଁକୁ ଆସି ମଧ୍ୟ ସେ କିଛି କରିପାରି ନାହିଁ। ପିତା ମହୋଦୟଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରକାର ବୁଝାଇ ପ୍ରସାଦ ପୁଣି ସେହି ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କଲା। ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ସେ ଯାହାପାଏ ସେଥିରେ ଦେନା ପରିଶୋଧ ସେ କରେ। ମାତ୍ର ପରିବାରର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିବାରୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କ୍ରମେ ବଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା।

ଗୋଟିଏ ଦେନା ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ବାଧ ହେଲା। ଏଣେ ସେ ନିଜକୁ ପିତୃତ୍ୱରେ ବରଣ କଲାଣି।

ଏହିପରି ନାନା କଥା ଚିନ୍ତା କରୁଁ କରୁଁ ପୁରୁଣାର ଇତିହାସ ଛିନ୍ନପତ୍ର ତା ସମ୍ମୁଖରେ ଯେପରି ଉଡ଼ିଗଲା। ଭାବିଲା ଭଗବାନ ଯେପରି ତା ଜୀବନକୁ ଦୁଃଖ ଦେଇ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି। କେଉଁଥିରେ ବି ଟିକିଏ ମାତ୍ର ସୁଖ ନାହିଁ, ଶାନ୍ତି ନାହିଁ। ଅର୍ଥାଭାବରେ ପଡ଼ି ତା'ର ଉଚଚିନ୍ତା ଗଭୀର ଦାର୍ଶନିକ ଭାବ ଦେଶାତ୍ମବୋଧ, ବିଶ୍ୱପ୍ରେମ, ଉପଚର୍ଯ୍ୟା ଏପରି କ୍ଷଣକ ପାଇଁ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଗଲା। ଅଟଳ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟରେ ବିଚଳିତ ହେଲା। ଅନ୍ତରର ଗଭୀରତମ ପ୍ରଦେଶରେ ଗୋଟାଏ ଅବ୍ୟକ୍ତ ବ୍ୟଥାର ଦଂଶନ ଲାଭ କରି ଏପରିକି ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତା'ର ମନର ବିଦ୍ରୋହ ଆସିଲା। ଭାବିଲା ପୁତ୍ରବଧୂ ବହୁଦିନ ପିତ୍ରାଳୟରେ ରହିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ପ୍ରସାଦ କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ନିଜ ଘରକୁ ନେଇ ଆସିଲେ । ପରିବାରର ଆଜି ପ୍ରସାଦର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ହୋଇଛି ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ନିମଗ୍ନ। ନିଜକୁ ମାତୃତ୍ୱରେ ବରଣ କରିବାରୁ କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀଙ୍କର ଅଭୂତପୂର୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି। ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି କିପରି ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନର ମଙ୍ଗଳ ହେବ ସେହି ଚିନ୍ତାରେ ସେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ବ୍ୟୟ କରୁଛନ୍ତି। ଗୃହର ଅଧିକାଂଶ କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱହସ୍ତରେ କରିବାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତା। କେଉଁଥିରେ ମାନ ଅଭିମାନ ନାହିଁ। ତାଙ୍କର ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି ମହାପାତ୍ର ପରିବାର ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କଲେ।

ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ନହେଲେ ନାରୀ କଦାପି ସୁନ୍ଦରୀ କଲ୍ୟାଣୀ ମୂର୍ତ୍ତିର ବିକାଶ ହୁଏନା। ସ୍ନେହ, ଦୟା, ମାୟା, କରୁଣା, କମନୀୟତା ଗୁଣରେ ତା'ର ହୃଦୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏନା। ପିଲାଟିକୁ ଦୁଇବର୍ଷ ହେବାରୁ ଦିନେ କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ ପୁଅ ମୁନା ସକାଶେ କିଛି ପୋଷାକ ନଥିବାରୁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, ଆଚ୍ଛା ଆପଣଙ୍କୁ ନ କହିଲେ ମଧ ପୁଅଟି ଲାଗି କଣ କିଛି ପୋଷାକ ହେବ ନାହିଁ।... ପ୍ରସାଦ କହିଲା, ମୋତେ ଆଉ ବ୍ୟସ୍ତ କରନା। ମୁଁ କ'ଣ କରିବି ? ପିଲାଟି ଲାଗି କିଛି କରିବାକୁ ମୋର ପଇସା ନାହିଁ। ମାସ ପହିଲା ବେଳକୁ ଯାହା ଆଣୁଛି ତାହା

ସମସ୍ତ ବାଣ୍ଟି ଦଉଛି। ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ପଇସା ନ ଥିବାରୁ ଦେନା ବାଲାଙ୍କୁ ନ ଦେଲେ ଯେ ଦାଣ୍ଡରେ ଚଳେଇ ଦେବେ ନାହିଁ। ପିଲାଟିର ପୋଷାକ ନ ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ। ହଁ ନାହିଁ ଭାବି କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ ନୀରବରେ ରହିଲେ।

+++

୧୯୪୩ ମସିହା ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ଲୋକେ ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ। ପୁଣି ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଯୁଦ୍ଧର ବିଷମୟ ଯୋଗୁ ଅଭାବ ବେଶୀ ପରିମାଣରେ ଅନୁଭୂତ ହେଉଛି। ଧାନ ଚାଉଳ ମିଳୁନାହିଁ। ଅଥଚ ଓଡ଼ିଶାରେ ବଳକା ପ୍ରଦେଶ ବୋଲି ଧାନ ଚାଉଳ ମିଳୁନାହିଁ। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାବଗ୍ରସ୍ତ ପ୍ରଦେଶକୁ ଚାଲିଯାଉଛି। ନିଜର ପ୍ରଦେଶରୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଅନାହାରରେ, ଅର୍ଦ୍ଧାହାରରେ ରଖି ଅପରକୁ ଦାନ କରିବାର ମହତ ପଣିଆରେ କି ଗୌରବ ଅଛି। ତାହା ଏକମାତ୍ର ସରକାରଙ୍କୁ ଜଣା। ପ୍ରସାଦ ଦେଖିଲା ଶତ, ଶତ ଅଭାବ ନରନାରୀ ଟୋକେଇ ଧରି ଧାନ ପାଇଁ ଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମ ବୁଲୁଛନ୍ତି। ଧାନ କେଉଁଠାରୁ ମିଳୁ ନାହିଁ। ସରକାର, ସ୍ଥାନେ, ଧାନଗୋଲା ଖୋଲି ମଧ୍ୟ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରୁନାହାନ୍ତି। ପ୍ରସାଦ ଦେଖିଲା ସ୍କୁଲର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରି ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ଧାନ ବଣ୍ଟନରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ବୋଧ ହୁଏ ଲୋକମାନେଙ୍କର ଟିକିଏ ଉପକାର ହେବ। ଚାରିଆଡ଼େ ଲାଞ୍ଚ ମିଛର ରାଜତ୍ୱ ଚାଲିଛି। ଏଠାରେ ଶିକ୍ଷିତ ଅଶିକ୍ଷିତ ଧନୀ ଦରିଦ୍ରର ବିଚାର ତାହିଁ। ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ସାଧାରଣ ଲୋକ ସହଯୋଗ କରୁ ନାହାନ୍ତି ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ନିଜେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ବୋଲି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ଉପଯୁକ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଅନୁମତି ମାଗିଲା। ଧାନ ଗୋଳାରେ ଧାନ ଦିଆଯାଉଥିବା ବେଳେ ପ୍ରସାଦ ଉପସ୍ଥିତିରେ ସମସ୍ତ ଧାନ ଦିଆଯିବ। ଏପରି ଏକି ନିୟମ କଲାରୁ କେତେକ ପ୍ରକୃତ କିଣିଖିଆ ଲୋକ ଧାନ କିଣିବାର ସୁବିଧା ପାଇଲେ।

ଅତିରିକ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରିବାରୁ ପ୍ରସାଦ ଜ୍ୱରରେ ପଡ଼ିଲା। ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଛୁଟିନେଇ ଘରେ ଚିକିତ୍ସକମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶାନୁଯାୟୀ ପ୍ରସାଦ କିଛିଦିନ ବିଶ୍ରାମ ନେଲା। ଦେହଟିକେ ଭଲ ହେବାରୁ ସେ ସ୍କୁଲକୁ

ଆସି ଦେଖିଲା ତାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସବୁକାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଚାଲିଆସିଛି । ବିଶେଷ କରି ଧାନଗୋଳାରୁ, ଲୋକମାନେ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଧାନ ପାଉ ନାହାନ୍ତି । ଦିନେ ପ୍ରସାଦ ସ୍କୁଲଛୁଟିପରେ ଘରକୁ ଆସିବା ବାଟରେ ଦେଖିଲା ଲୋକଟିକୁ ଦେଖି ଦୟା ପରବଶ ହୋଇ ପ୍ରସାଦ ପଚାରିଲା - ବାବା ତମଘର କେଉଁଠି ? କୁଆଡ଼େ ଆସିଥିଲ । ... ବୃଦ୍ଧ- ବାବା ମୋଘର ଏଠାରୁ ଚାରିମାଇଲ, ଆମ ଘର ପାଖରେ ଧାନ ନ ପାଇ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲି । ଶୁଣିଥିଲି ବସନ୍ତପୁର ନିକଟରେ ଥିବା ସରକାରୀ ଧାନଗୋଳାରୁ ଧାନ ମିଳୁଛି । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ଭିଡ଼ ସେଥିରେ ମୁଁ କିପରିଯିବି ବାବା" । କେତେକ ବାବୁଙ୍କୁ ଡାକି, ଡାକି କେହି ମୋ କଥା ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ବସି ବସି ଭୋକ କଲାରୁ ପଳାଇ ଆସିଲି ।

ପ୍ରସାଦ - ଏ ବୟସରେ ତମେ କାହିଁକି, ଧାନ ନେବାକୁ ଏତେ ପଥଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଏଠାକୁ ଆସିଛ ? ତମର କଣ କେହି ନାହିଁ । ବୃଦ୍ଧ କାନ୍ଦି ପକାଇ କହିଲା, ବାବୁ ଏ ଅଭାଗାର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ପୁଅ ଥିଲା । ସେ ଯୁଦ୍ଧରେ ମିଲଟାରୀକୁ ଯାଇ ପ୍ରାଣ ହରାଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତିନିଜଣ ଭରଣ ପୋଷଣର ଭାର ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଛି । ମୋର ଚାରିବର୍ଷର ନାତିଟି ଆଜକୁ ଦୁଇଦିନ ଭାତ ଖାଇବାକୁ ପାଇନାହିଁ ବାବା । ଗ୍ରାମର ଆଖପାଖର ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକମାନେ ପାଖରେ ଧାନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା କଣ୍ଟ୍ରୋଲ୍ ଭୟରେ ଧାନ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଟଙ୍କାକର ଧାନବି ଦେଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏପରି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ମୁଁ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲି ନ ପାଇ ଫେରୁଛି ।

ବୃଦ୍ଧର ଏପରି ଦୁଃଖ କଥା ଶୁଣି ପ୍ରସାଦ ତାକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଧାନ ଗୋଲାକୁ ଫେରିଯାଇ ଦେଖିଲା, ଧାନ ଗୋଲା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲାଣି । ମାଲିକକୁ ଦେଖି ପ୍ରସାଦ, ଅନେକ ଅନୁନୟ ବିନୟ କରି କରି ସୁଦ୍ଧା ସୁପରଭାଇଜରଙ୍କ ବିନା ଅନୁମତିରେ ଧାନଗୋଲା ଖୋଲିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଉକ୍ତ ଧାନ ଗୋଲା ମାଲିକ ନାସ୍ତି ବାଣୀ ଶୁଣାଇ ଦେଲା । ପ୍ରସାଦ - ତା ସାଙ୍ଗରେ ବୃଥା ଯୁକ୍ତି ନ କରି ଘରକୁ ଫେରିଲା । ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଗତ ପ୍ରାୟ । ବୁଢ଼ାଟି ଦୁଇଦିନ କିଛି ଖାଇନାହିଁ ଶୁଣି ପ୍ରସାଦ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସି

ଜଳଖିଆ ଦୋକାନକୁ ଯାଇ ବୁଢ଼ାଟିକୁ ଭଲ ଭାବରେ ଖୁଆଇଲା। ଏବଂ ନିଜେ ବି ଜଳଖିଆ ଖାଇଲା। କିଛି ସମୟ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ଉଭୟେ ଫେରିଲେ।

ବୃଦ୍ଧ ହୃଦୟର ଗଭୀରତମ ପ୍ରଦେଶରେ ଆସୁଥିବା ଆଶୀର୍ବାଦ ପ୍ରସାଦ ଉପରେ ବର୍ଷଣ କରି କହିଲା ବାବା ଭଗବାନ ତୁମ ପୁଅର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ। ମୋର ଆଜି ଯେ ଆପଣ କି ଉପକାର କରିଛନ୍ତି ତାହା ମୁଁ ଜୀବନରେ ଭୁଲିବି ନାହିଁ। ଆଉ ଏକ ଘଣ୍ଟାରେ କିଛି ନ ଖାଇଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ମୋର ପ୍ରାଣ ବାହାରି ଯାଇଥାନ୍ତା। ବୃଦ୍ଧକୁ ଡାକି ନେଇ ପ୍ରସାଦ ରାତ୍ର ୮ଟା ବେଳକୁ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା। ଦୁଃସମୟରେ କେହି ଜଣେ ବା ଦୁଇ ଜଣ ଅଧିକା ଲୋକ ଘରକୁ ଆସିଲେ ଗୃହିଣୀମାନେ ସାଧାରଣତ ଯେପରି ଟିକିଏ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି। ବୃଦ୍ଧଟିକୁ ସଙ୍ଗରେ ଦେଖି ତାଙ୍କ ଘରେ କେହି କେହି ତା ଉପରେ ଯେ ବିରକ୍ତ ନ ହୋଇଥିଲେ ଏପରି ନୁହେଁ। ମାତ୍ର ପ୍ରସାଦ ସମ୍ମୁଖରେ କେହି କିଛି କହିବାକୁ ସାହାସ କଲେ ନାହିଁ। ତହିଁ ଆରଦିନ ବଡ଼ିଲା କାଲୁ ପ୍ରସାଦ କାହାକୁ କିଛି ନକହି ତାଙ୍କ ଅମାରରୁ କିଛି ଧାନ ବୁଢ଼ାକୁ ଦେଇ ବିଦା କରି ଦେଲେ। ବୃଦ୍ଧ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ଅତିଆନନ୍ଦରେ ଗୃହାଭିମୁଖେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲା।

..... ନବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟଥାଇ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାଦ ନାନା ଜନହିତ କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦାନ କରିବାକୁ ମନ ବଳାଇଲା ଏବଂ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି ସକାଶେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାନା ପ୍ରକାର ତର୍କ ସଭାର ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା। ସେ ଦେଖିଲା ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରତିଭା ପୂଜାର ଆଦର ଖୁବ୍ କମ୍। କେବଳ ପ୍ରତିମା ପୂଜାର ଆଦର ଅଛିମାତ୍ର। ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ସେ ଦେଖିଛି ବଙ୍ଗବୀରମାନଙ୍କ ସକାଶେ ବଙ୍ଗାଳିମାନେ କଣ ନ କରିଛନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ସାଧାରଣ ସ୍କୁଲ୍ କଲେଜରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କବି, ସାହିତ୍ୟିକ ସମାଜସେବକ ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରାଦ୍ଧବାସରେ ବା ଜନ୍ମଦିନ ମାନଙ୍କର କେବଳ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଅର୍ପଣ କରିବା ସକାଶେ ନିୟମିତ ରୂପେ ସଭା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉନାହିଁ।

ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁ, ମନସ୍ୱି ମଧୁସୂଦନ, ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ ପଠାଣି ସାମନ୍ତ, ପୁରାଣ କବି ସାରାଳା ଦାସ, ଭକ୍ତକବି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ, କବି

ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ସଙ୍ଗୀତ ରସିକ ବଳଦେବ – ଭକ୍ତ ଶିରୋମଣୀ ଅଭିମନ୍ୟୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସୁନାମଧନ୍ୟ ମନିଷୀମାନଙ୍କର ସ୍ମୃତିରକ୍ଷା ସକାଶେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଯୋଗ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଇମାନେ ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଭାବସୃଷ୍ଟି କରି ଦେଶର ଓ ବଂଶର ଭବିଷ୍ୟତ ନଷ୍ଟ କରୁଛନ୍ତି ମାତ୍ର ପ୍ରଦେଶର ଉନ୍ନତି କିପରି ହେବ ଖୁବ୍ କମ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଉଜ୍ଜଳିତ ହେଉଛି। ଆମର ଯାହା କୀର୍ତ୍ତି ଅଛି। ତାକୁ ଯଥାଯଥ ଭାବରେ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ନାହିଁ । କୋଣାର୍କ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଥିବା ପୃଥିବୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ଦିର ମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ମଧ୍ୟ କାହାର ହୃଦୟ ବ୍ୟଥିତ ହେଉ ନାହିଁ। ହିନ୍ଦୁଜାତିର ଗୌରବ, ଓଡ଼ିଆଶିଳ୍ପୀର ଅନବଦ୍ୟ ଦାନ – କୋଣାର୍କ ତୀର୍ଥକୁ ଯାତାୟାତ କରିବା ପାଇଁ କିଛି ଗୋଟିଏ ଭଲ ରାସ୍ତା ବି ନାହିଁ। ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସଭ୍ୟ ଦେଶରେ ଏପରି କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଖଚିତ ମନ୍ଦିର ଥିଲେ ତାର ସଂରକ୍ଷଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ହୋଇଥାନ୍ତା। ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଗମନାଗମନ ପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାର ସୁବିଧା ସରକାର ତରଫରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାନ୍ତା। ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ସେସବୁ କରୁଛି କିଏ।

ପ୍ରସାଦର ଉତ୍ସାହ ଦେଖି ଏବଂ ସ୍କୁଲର ନାନା ଉନ୍ନତିର ସାଧନ ନିମିତ୍ତ ଅବିରାମ ଚେଷ୍ଟା ଦେଖି ସାଧାରଣ ଛାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଭାବକ, ଜନସାଧାରଣ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନେ ପ୍ରସାଦକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭକ୍ତି କରିବାରେ ଲାଗିଲେ। କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପ୍ରସାଦ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିବା ସକାଶେ ପ୍ରସାଦକୁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରନ୍ତି। ଡାକ୍ତରଖାନା, ଅଫିସ୍ ଏକ୍‌ସାଇଜ୍ ଅଫିସ, ସପ୍ଲାଇ ଅଫିସକୁ ଯାଇ ସେ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷକରେ। ସାଧାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଅଭିଯୋଗ ଶୁଣି ସେମାନଙ୍କୁ ଏକତାବଦ୍ଧ କରି ଅନ୍ୟାୟର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦିଏ। ପୂର୍ବରୁ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନେ ନାନା ପ୍ରକାର ଅନ୍ୟାୟ ଉପାୟରେ ଲିପ୍ତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାଦ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେଥିରୁ କ୍ଷାନ୍ତ ହେଲେ। ସର୍ବତ୍ର ଗୋଟାଏ ପବିତ୍ରତା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଖେଳିବାକୁ ଲାଗିଲା।....

ଦିନେ ହଷ୍ଟେଲରେ ଚିନି କିରୋସିନି ନ ମିଳିବାରୁ ଛାତ୍ରମାନେ ପ୍ରସାଦକୁ କହିଲେ। ପ୍ରସାଦ ନବାଗତ ସୁପରଭାଇଜରଙ୍କୁ ପଚାରିବାକୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲା। ଛାତ୍ରମାନେ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ମଧ୍ୟ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ନାହିଁ। ଶେଷରେ ପ୍ରସାଦ ନିଜେ ସୁପରଭାଇଜର ନିକଟକୁ ଯାଇ କହିଲେ, ସୁପରଭାଇଜର ବାବୁ ଆମ ଛାତ୍ରାବାସରେ ଟିକିଏ କିରୋସିନି ନାହିଁ। ଆଜି କିଛି ନ ଦେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ। ବିଶେଷ କରି ଗୋଟିଏ ଛାତ୍ର ଅସୁସ୍ଥରେ ପଡ଼ିଛି ତା' ପାଇଁ ଅଳ୍ପ କିଛି ଚିନି ଲୋଡ଼ା। କିରୋସିନି ମଧ୍ୟ। ସୁପରଭାଇଜର ନିକଟରେ ଏ ସ୍ଥାନକୁ ଆସିଛନ୍ତି, ତେଣୁ, ପ୍ରସାଦଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇନାହିଁ। ସେ ସରକାରୀ ଚାଲବାଜି ଦେଖାଇ ପ୍ରସାଦକୁ କହିଲେ ଆଜ୍ଞା ସରକାର ଆଗେ କଣ୍ଟ୍ରୋଲ୍ ବିଭାଗକୁ ଦବା ପାଇଁ ଏଥର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି ପୁଣି ଆମର ଷ୍ଟକ ବି ନାହିଁ।

ପ୍ରସାଦ କହିଲା - ତାହେଲେ ଆମେ କିଛି ପାଇବୁ ନାହିଁ। ମୁଁ କହୁଛି ଷ୍ଟକରେ କିଛି ନାହିଁ। ନବାଗତ ସୁପରଭାଇଜରଙ୍କୁ କିଛି ନ କହି ପ୍ରସାଦ ସେଠାରୁ ଚାଲି ଆସିଲା। ଭାବିଲା ବେଶୀ ପଇସା ଦେଲେ ହୁଏତ ବର୍ତ୍ତମାନ ୧ ଟିଣ କିରୋସିନି ଓ ୧୦ ବସ୍ତା ଚିନି ମିଳିବ। ଏମାନେ ଗୋଟାଏ ଛଳନାର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଲୋକମାଙ୍କୁ ଏପରି ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତାରଣା କରୁଛନ୍ତି। ଅଫିସରୁ ଫେରି ଆସିଲାବେଳେ ମୁହଁ ଅନ୍ଧାର ହୋଇଗଲା। ଟାଉନରୁ ବସନ୍ତପୁର ଗ୍ରାମକୁ ପଡ଼ିଥିବା ଛୋଟ ଅପ୍ରସସ୍ଥ ରାସ୍ତା ଦେଇ ଆସୁଥିବା ବେଳେ ପ୍ରସାଦ ଦେଖିଲା ଜଣେ ଲୋକ ଟିଣେ କିରୋସିନି ତେଲ ନେଇ ଅନ୍ଧକାରରେ ଚୋରଙ୍କ ଭଳି ସେହି ନିଛାଟିଆ ବାଟରେ ଚାଲିଛି। ତାକୁ ଦେଖି ପ୍ରସାଦ କୌତୁହଳବଶତଃ ପଚାରିଲା ହେ! କିଏ ଯାଉଛ। ଟିଣରେ କଣ ନଉଛ ? କିଛି ନ କହି ଉକ୍ତ ଲୋକଟି ଖୁବ୍ ଦ୍ରୁତ ବେଗରେ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା। ପ୍ରସାଦ ମଧ୍ୟ ଦ୍ରୁତ ବେଗରେ ଚାଲି ତାକୁ ଧରିଲା। ନାନା କଥା ପଚାରିବାରୁ ଏବଂ ଭୟ ଦେଖାଇବାରୁ ଉକ୍ତ ଲୋକଟି ସମସ୍ତ କଥା କହିଲା। କିପରି ସେ ସୁପରଭାଇଜରଙ୍କୁ କିଛି କିଛାପୋଡି ଦେଇ

୧ ଟିଣ ତେଲର ଦାମ ୧୦ଟଙ୍କା ଥିବା ସ୍ଥଳେ ସେ ୧୭ ଟଙ୍କା ନେଇଛି। ଇତ୍ୟାଦି ସମସ୍ତ କଥା ସେ କହିଲା ପ୍ରକାଶ କରି – ଟାଉନରେ କିପରି ଲାଞ୍ଚ ମିଛର ରାଜୁତି ଚାଲିଛି। ସେ ବିଷୟରେ ସେ ପ୍ରସାଦକୁ ଗୋଟାଏ ଧାରଣା ଦେଲା।

ପ୍ରସାଦ ଦେଖିଲା ଯେ ତା'ର ଅସୁସ୍ଥ ସମୟରେ କେତେଲୋକ ଚୋରା ବଜାରକୁ ପୁନରାୟ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଛନ୍ତି। କିଛିକ୍ଷଣ ଚିନ୍ତା କରି ଲୋକଟିକୁ ପଚାରିଲା ଆଚ୍ଛା ତମେ କାହିଁକି ଏତେ ଦାମ ଦେଇ ତେଲ ଆଣିଲ ? ପଥିକ – ଆଜ୍ଞା ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ କ'ଣ କରିବି ବାବୁ। ଗ୍ରାମରେ ଲୋକମାନେ ଟିକିଏ ବୋଲି ଟିକିଏ ତେଲ ପାଉନାହାନ୍ତି – ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ ଏତେ ହଇରାଣ ହୋଇ ତେଲ ନେଉଛି ବାବୁ ?

ପ୍ରସାଦ ଏ ଉତ୍ତରରେ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲା, ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦୋଷରୁ ଏହି ଦୋକାନୀ ଏହି ଅଫିସମାନେ ଲାଞ୍ଚ ନଉଛନ୍ତି। କେବଳ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଅନ୍ଧତ୍ୱରୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ ହଇରାଣ ହେଉଛ ? ପଥିକଟି କହିଲା ଆଜ୍ଞା ଦରକାର ପଡ଼ିଛି ବୋଲି ଆମେ ବାଧ ହୋଇ ବେଶୀ ଦର ଦେଇ ଜିନିଷ ପତ୍ର କିଣୁଛୁ ? ପ୍ରସାଦ କହିଲା ଦରକାର ପଡ଼ିଛି ବୋଲି ଏପରି ଘୃଣ୍ୟ ଉପାୟରେ ଜିନିଷପତ୍ର କିଣିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ। ପୁଣି ବେଶୀ ଦର ଦେଇ। ତମେ ଏକଥା ପୁଲିସକୁ କହିଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ?– ଖାଲି ପୁଲିସ ବା କଣ କରିବ। ଜନସାଧାରଣ ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ ଚୋରି ଧରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ ନ କରନ୍ତି। ତାହେଲେ ସେମାନେ ବା କ'ଣ କରିବେ। ଏହା କହି ପ୍ରସାଦ ପଥିକକୁ ପୋଲିସରେ ଦେବ ବୋଲି କହିବାରୁ ପଥିକଟି ଭୟ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପ୍ରସାଦର ପାଦତଳେ ପ୍ରଣାମ କଲା। ଏବଂ ଅନୁନୟ ବିନୟ କରି ତାକୁ ଛାଡ଼ିଦବା ପାଇଁ କହିଲା। ପ୍ରସାଦ ଦୟାବଶତଃ ସେ ଖବର ପୋଲିସରେ ଦେଲା ନାହିଁ। ତାକୁ ନାନା ଉପଦେଶ ଦେଇ ସେଠାରୁ ଚାଲିଯିବାକୁ କହିଲା।

+++

ଆଜି ରବିବାର ଛୁଟି ପ୍ରସାଦ ସ୍କୁଲର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ କରି ଘରକୁ ଆସିବାକୁ ଯୋଗାଡ଼ କରୁଛି। ଏପରି ସମୟରେ ମିଲଟାରିରୁ

ଫେରିଥିବା ତା'ର ବାଲ୍ୟସାଙ୍ଗ ତା' ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ନାନା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ଅନେକ କଥା ଆଲୋଚନା ହେବା ପରେ, କଣ୍ଟ୍ରୋଲ ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଲା। ପ୍ରସାଦ ସେମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, ଆଚ୍ଛା - ଯେଉଁମାନେ ମିଲଟାରୀରେ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଏ ଅଭାବ ବୋଧହୁଏ ବାଧୁ ନଥିବ। ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲା ନା, ଭାଇ ଆମେ ବଡ଼ ଅଭାବରେ ଥିଲୁ। ସେଠାରେ ପ୍ରଚୁର ଚିନି, କିରୋସିନି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖାଇବା ଜିନିଷ ମିଳୁଛି। ଆମ୍ଭେମାନେ ବ୍ୟବହାର କରି ସାରିଲାପରେ ଯାହା ନଷ୍ଟ କରୁଛୁ ତାହା ବୋଧହୁଏ ଏଠାରେ ଭଲ ଲୋକ ପାଉନଥିବେ। ସମୟ ସମୟରେ ଘିଅରେ ଆମେ ଚୁଲିଧରୁଛୁ ଭାଇ। ସେଠାରେ ଯାହା ନଷ୍ଟ ହଉଛି ତାହା ଖବର ରଖୁଛି କିଏ। ପ୍ରସାଦ - ଏଇତ ସରକାର ବୁଝାମଣା ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଏତେ ଜିନିଷ ମିଳେ ସେଠାରେ ପୁଣି ଅଭାବ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ। କେବଳ ଅସମାନ ବଣ୍ଟନ ଦ୍ୱାରା ଏତେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ହେଉଛି। ସରକାର ଏ କଣ୍ଟ୍ରୋଲ ଉଠାଇ ଦେଲେ ଖୁବ୍ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା।

ଦିନପରେ ଦିନ ସ୍କୁଲର ବିଶ୍ରାମଗାରରେ ପ୍ରସାଦ ବସିଛି। ଏପରି ସମୟରେ ପିଅନ ଗୋଟିଏ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରି ଲଫାପା ପ୍ରସାଦକୁ ଦେଲା। ଲଫାପା ଉପରେ ଥିବା ମୋହର ଦେଖି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରସାଦ ଜାଣିଲା ଯେ ପତ୍ରଟି କଲିକତାରୁ ଆସିଛି। ଲଫାପାଟାକୁ ଫିଟାଇ ପ୍ରସାଦ ପଢ଼ିଲା । ଏମ୍.ଏ. ପଢ଼ିଲାବେଳେ ସେ ଯେଉଁ ଟଙ୍କା ଧାର କରିଥିଲା, ସେ ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ କରି ନଥିବାରୁ ମହାଜନ ଉପଯୁକ୍ତ ଅଦାଲତରେ ନାଲିସି କରି ଆଦାୟ କରିବାକୁ ଧମକ ଦେଇ ଚିଠି ଲେଖିଛି। ଧାର ଟ. ୫୦୦ ପରିଣତି ହେଲାଣି। କିପରି ସୁଝିବ ଏହି ଚିନ୍ତା ତାକୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରି ପକାଇଲା।

ସେହିଦିନ ସ୍କୁଲରୁ ଫେରି ଗ୍ରାମକୁ ଆସି କେତେକ ଧନୀ ଲୋକଙ୍କ ପାଖକୁ ଟଙ୍କା ପାଇଁ ଗଲା। ମାତ୍ର କେହି ତାକୁ ଟଙ୍କା ଧାର ଦବା ପାଇ ଇଚ୍ଛା କଲେ ନାହିଁ। ପ୍ରସାଦର ପିତା, ମାତା ଏପରି ପତ୍ର ଆସିବା ଶୁଣି କେବଳ ଧର୍ଯ୍ୟ ଧରି କାମ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ।

ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଦେଖି, କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ ଯେଉଁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଳଙ୍କାର ଆଣିଥିଲେ, ସେତକ ବିକ୍ରୟ କରି ଦେନା ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ଆଶା ପ୍ରକାଶ କରି ପ୍ରସାଦ କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଯାଇ କହିଲେ ନିଅ ଏ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ପଢ଼। ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ପଢ଼ିସାରି କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିଲେ। ପ୍ରସାଦ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋତେ ସୁନାଗହଣା ଋଣ ଭାରରୁ ମୁକ୍ତ କରିବ।... କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ ଅନେକକ୍ଷଣ ଚିନ୍ତା କରି କହିଲେ, ସମୟ ଅସମୟକୁ ଏ ଗହଣା କାମରେ ଲାଗନ୍ତା ଭଗବାନ ଆମକୁ ପୁଅଟିଏ ଦେଲେଣି। ଏ ସମସ୍ତ ଭାବିଲାବେଳେ ମୋର ବିବେକ କାହିଁକି କହୁନି ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ବିକ୍ରୟ କରିବାକୁ? ପୁଅଟି ପାଠ ପଢ଼ିବ। ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆପଣ ଲୁଗାପଟା ବି କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି। ପ୍ରସାଦ କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଚାହିଁ କହିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ କ'ଣ ଅସମୟ ନୁହେଁ। ଏ ସମୟରେ କଣ ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ବିକ୍ରୟ କରିବାକୁ ସମୟ ଆସିନାହିଁ। ତେବେ ମୁଁ ଭାବୁଛି ତୁମେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଏତକ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀଙ୍କର ହୃଦୟ ବ୍ୟଥିତ ହେଲା। ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ବାକ୍ସରୁ ସମସ୍ତ ଗହଣା ଆଣି ସ୍ୱାମୀକୁ ଦେଇ କହିଲେ, ନିଅନ୍ତୁ ଏଥିରେ ସମସ୍ତେ ଦେନା ପରିଶୋଧ ହେବ ନାହିଁ।...

... ପ୍ରସାଦ କହିଲା ଭଗବାନ ଯାହା କରିବେ? କାଦମ୍ବିନୀ - ମନୁଷ୍ୟତ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ହେବ? ପ୍ରସାଦ - ବେଳ ଆସିଲେ ସେ ଚେଷ୍ଟା ନ କରି ରହିପାରିବ ନାହିଁ। ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଳଙ୍କାର ବିକ୍ରୟ କରି ଦେନାର କିୟଦଂଶ ପ୍ରସାଦ ସୁଝିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହେଲେ।

ନବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିଚାଳିତ ଭାର ଆଉ କାହା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରି କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ଚାକିରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରି ପ୍ରସାଦ ସଂପାଦକକୁ ପତ୍ର ଲେଖିଲେ। ସଂପାଦକ ଓ ସ୍କୁଲର ପରିଚାଳକ ଅତି ଦୁଃଖରେ ବିଦାୟ ଦେବାକୁ ସ୍ୱୀକାର କଲେ। କଟକ ଆସିବାର ପୂର୍ବ ଦିନ ପ୍ରସାଦ କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନବାକୁ ଗଲେ। ଅଳ୍ପ ବୟସର ପୁତ୍ର କନ୍ୟାମାନେ ପିତାର କଟକ

ଆଗମନର କାରଣ କିଛି ନ ବୁଝି ପିତାଙ୍କ ନିକଟରେ କଟକରୁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାର ଖେଳନା ଆଣିବା ପାଇଁ ଦାବୀ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ।... ପ୍ରସାଦ ହୁଁ ମାରି ସେମାନଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ। ମାତ୍ର କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ସେ କରୁଣ ନେତ୍ରରେ ସ୍ୱାମୀକୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ। ଦେଲାବେଳକୁ କହିଲେ ବିଦେଶରେ ଦେହ ପ୍ରତି ସାବଧାନ ହୋଇ ଚଳିବ ? ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖଣ୍ଡେ ଲେଖା ପତ୍ର ଦେବାକୁ ଭୁଲିବ ନାହିଁ। ଏତିକି କହିଲା ବେଳକୁ ତାଙ୍କର କଣ୍ଠ ବାଷ୍ପରୁଦ୍ଧ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା। ତାଙ୍କ ଦୁଇ ଆଖିରେ ଅଶ୍ରୁ ଟଳଟଳ ହୋଇ ଆସିଲା। ପ୍ରସାଦ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ। ତାଙ୍କର ଶୁଷ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ଉତପ୍ତ ଅଶ୍ରୁ ପ୍ରବାହିତ ହବାକୁ ଲାଗିଲା। ପ୍ରସାଦ କାଦମ୍ବିନୀକୁ କୋଳକୁ ଟାଣି ଆଣି ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲା। କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଉଭୟେ ନିସ୍ତବ୍ଧ। ଉଭୟଙ୍କ ମୁଖରେ ଚିନ୍ତାର ପ୍ରସାଦ ଛାୟା ପ୍ରକଟିତ ହେଲା। ଉଭୟଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଆଶା ଓ ଆକାଂକ୍ଷାର ବିରାଜମାନ।

+++

କଟକ ସହରକୁ ଆସି ପ୍ରସାଦ ଯାହା ଦେଖିଲା ସେଥିରେ ସେ ହତାଶ ହୋଇପଡ଼ିଲା। ଅଭିଭାବକ ହୋଇନଥିଲେ ଚାକିରୀ ବାକିରି ପାଇବା ବଡ଼ମୁସ୍କିଲ। ଚାକିରୀ ପାଇବାକୁ ବିଳମ୍ବ ହୋଇପାରେ ଏହା ଭାବି ପ୍ରସାଦ ଟିଉସନ ପାଇଁ ବାହାରିଲା ସେ ଶୁଣିଲା ଯେ ଗ୍ରାମ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି କଟକରେ ବହୁ ଧନମାନ ଅର୍ଜନ କରି ଖୁବ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିଛନ୍ତି। ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗଲେ ତା'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହେବ। ଏହି ଆଶାରେ ସେ ଆଶାୟୀ ହୋଇ ପ୍ରସାଦ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗଲା। ଉକ୍ତ ଭଦ୍ରଲୋକ ପ୍ରସାଦକୁ ପଚାରିଲେ - ଆପଣ କାହିଁକି ଆସିଛନ୍ତି। ପ୍ରସାଦ କହିଲା, କେବଳ ଆପଣଙ୍କ ନାମ ଶୁଣି ଏଠାକୁ ଆସିଛି। ଗ୍ରାମସ୍କୁଲରେ ଏତେଦିନ ରହି, ମୋର ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱଚ୍ଛଳତା ଆସିଲା ନାହିଁ। ତେଣୁ ଭାବିଛି ଆପଣଙ୍କ ପରି ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଲେ କଟକରେ କିଛି ଅବଲମ୍ବନ ପାଇବି। କିଛି ନ ହେଲେ ୪/

୫ଟା ଟିଉସନ କରି ମଧ ଏଠାରେ ଚଳିଯିବି। ଭଦ୍ରଲୋକ କହିଲେ ତମେତ ଏମ୍.ଏ. ପାସ କରିଛ। ସବ୍‌ଡେପୁଟି ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁନାହଁ କି ?

ପ୍ରସାଦ କହିଲା - ମୋର କାହିଁକି ଇଛା ହେଉନାହିଁ। ମୋର ଶିକ୍ଷକତା କାର୍ଯ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଇଛା ? ଭଦ୍ରଲୋକ କହିଲେ କାହିଁକି ଇଛା ହେବ, ସେଥିରେ ଯେ ଉନ୍ନତି କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ଉପାୟ ଅଛି.. ପ୍ରସାଦ ଏ ଦିଗରେ କଣ, ଉନ୍ନତି ନାହିଁ। ଜଣେ ଲୋକ ଅଧ୍ୟାପକ ହୋଇ ଦେଶର, ସମାଜର ଅନେକ କିଛି କରିପାରିବ। ଭଦ୍ରଲୋକ - କାହିଁକି ସବ୍ ଡେପୁଟି ହେଲେ କଣ, ଦେଶର ସମାଜର ଉପକାର କରିହେବନି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ତମେ ଟ. ୧ ୨ ୫ରେ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ହେବ। ଅବସର ନେଲାବେଳକୁ ପାଉଥିବ ବୋଧହୁଏ - ଟ. ୫୦୦ କିମ୍ବା ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେଲେ ସାତଶ। ମାତ୍ର ଜଣେ ସବ୍‌ଡେପୁଟି ଅବସର ନେଲା ବେଳକୁ ହୁଏତ ଜଣେ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ହୋଇ ମାସକୁ ଟ. ୨୦୦୦ରୁ ବେଶୀ ବେତନ ପାଇବ। ପୁଣି ଉପରୁ ଅଛି। ତମେ କଣ କରିବ। ଏଥିରେ ଦାୟିତ୍ୱ ବେଶୀ ଅଛି। ସବୁଥିରେ ତ ଦାୟିତ୍ୱ ଅଛି ବାବା... ପ୍ରସାଦ - ଏମାନେ ଜାତିର କି ଉପକାର ସାଧନ କରିବେ ? ଏମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଦେଶ ଜାତି ଟେକି ପାରିବକି ?

ଭଦ୍ରଲୋକ - ରଖିଦିଅ ତମର ଏସବୁ କଥା ଅସଲ ହେଉଛି - ନଗଦ ନାରାୟଣ। ତମର ଦେଶ ସେବା ଦେଶପ୍ରୀତି କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଯିବ। ପ୍ରସାଦ - ଆଜ୍ଞା, ଏହି ନଗଦ ନାରାୟଣ ଯାହା କହିଲେ, ତାହା ଜୀବନରେ ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ ନୁହେଁ? କୁଆ ମଧ ତା'ର ଉଦର ପୁରଣ କରୁଛି। ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଦେଶର କିଛି ପୂରଣ କରିବାକୁ ହେବ। ପର ପାଇଁ ଆମର ଜନ୍ମ। ଉପନିଷଦରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଅଛି। ଯେ ନିଜ ସକାଶେ ପାପ କରେ ସେ କେବଳ ପାପ ଭୋଜନ କରେ ଏହାର ମର୍ମ ବା ନିର୍ଯ୍ୟାସ ହେଉଛି ସମସ୍ତ ପର ପାଇଁ । ମୋର ମନେହୁଏ ଶିକ୍ଷକତା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏ ଦିଗରେ ମୁଁ କିଛି କରିପାରିବି । ଭଦ୍ରଲୋକ - ମୁଁ ବୁଝିଲି, ଏ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷକତା ଅଧ୍ୟାପକ ହୋଇ କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ। ଯେଉଁ

ଦେଶବାସୀ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଜାଣିନାହିଁ ସେ ଦେଶଠାରୁ ତମେ କଣ, ଆଶା କଲ ? ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର କଥା ଦେଖିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯିବ ? ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଭ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ମୂଲ୍ୟ ଖୁବ୍ ବେଶୀ। ମାତ୍ର ଆମ ଦେଶରେ ଗରିବ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା କହିଲେ ନ ସରେ। ... ଭଦ୍ରଲୋକ-ହଉ, ତମର ଯାହା ଭାଗ୍ୟରେ ଥିବ ତାହାହିଁ ହେବ ? ମୁଁ କହିଲେ କଣ ସବ୍ ଡେପୁଟି ହୋଇଯିବକି ? ସେଦିନ ତର୍କ ବିତର୍କ କରୁ କରୁ ଅନେକ ବେଳ ହୋଇଗଲା। କଟକରେ କିଛି ସୁବିଧା ନ ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ପୁନରାୟ କଲିକତା ମହାନଗରୀ ଅଭିମୁଖରେ ଯାତ୍ରାକଲା।

+++

୧୯୪୪ ମସିହା – ପ୍ରସାଦ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଯାହା ଦେଖିଲା ସେଥିରେ ସେ ଭୀତଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା। ଚାରିଆଡ଼େ ଅନାହାରର ଆର୍ତ୍ତନାଦ। ମଡ଼କରେ ହାହାକାର, ବିଦ୍ରୋହି ଉଠିଲା ତା'ର ମନ। ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଅଘଟଣର ମୂଳ କାରଣ ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ତା'ର ମନବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଉଠିଲା। କଲିକତା ମହାନଗରୀର ରମଣୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ଆଜି ଆଉ ନାହିଁ। ପୁରପଲ୍ଲୀର ଯେଉଁ ଅନାଥ, ଅନାଥିନୀମାନେ ପେଟର ଦାଉ ସମ୍ଭାଳି ନପାରି ଏହି ଲକ୍ଷ୍ମୀସହରକୁ ଆସିଥିଲେ ସେମାନେ ଆଜି ଖାଦ୍ୟ ବିନା ସହରର ରାଜପଥରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି। ସମଗ୍ର ସହରଟା ବୁଲି ସେ ଦେଖିଲା ଚାରିଆଡ଼େ କାଣ୍ଟିନ୍ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ, ଭିନ୍ନ କାଣ୍ଟିନ୍। ମାତ୍ର ସେଠାରେ ପ୍ରକୃତ କାଙ୍ଗାଳର ସ୍ଥାନ ଖୁବ୍ କମ୍ ସହର ବାସୀ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ। କେତେକ ଯୁବକମାନଙ୍କର ହୋଟେଲ ରୂପେ ଯେପରି ସେଗୁଡ଼ିକ ପରିଣତି ହୋଇଛି। କେତେକ ଯୁବକ କେତେକ ସାଧାରଣ ଲୋକ ୪ଟା ବେଳର ଟିଫିନ୍ ଖାଇ ମଧ ଧାଉଁଛନ୍ତି ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ଟିଫିନ୍ ଖାଇ ଫେରୁଛନ୍ତି। ଅଥଚ କେତେକ ଅସମର୍ଥ ବୃଦ୍ଧ, ବୃଦ୍ଧା, କ୍ୟାଣ୍ଟିନ୍‌କୁ ନ ଯାଇପାରି ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ ମରୁଛନ୍ତି। କରପୋରେସନ୍‌ର ମଲାବୁଲା ଗାଡ଼ି ଅନବରତ ଚାଲିଛି। ବିଶ୍ରାମ ନାହିଁ।

ମିଲ୍‌ଟାରୀମାନଙ୍କର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ମଧ୍ୟ କମ୍ ନୁହେଁ। ମିଲ୍‌ଟାରୀ ମଟର ଗାଡ଼ିରେ ବି କମ୍ ଲୋକ ମରୁନାହାନ୍ତି। ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଦୈବକୃତ ଏହିପରି ସେ ଜାଣିଥିଲା। ମାତ୍ର ସେ ଯେଉଁ ଛିତ୍ର ଦେଖିଲା ସେଥିରେ ତା'ର ବିଶ୍ୱାସରେ ଗୋଟାଏ ଚମକ ଆସିଲା। ସେ ଭାବିଲା ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଆଣିପାରେ। ଇଚ୍ଛା କରିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ରୂପୀ ବୋମା ଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କୁ ମରଣର ପଥିକ କରାଇ ଦେଇପାରେ। ତତ୍‌କାଳୀନ ବଙ୍ଗସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତି ତା'ର ଘୃଣା ଜାତ ହେଲା। ସେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକିଲା ହେ ଭଗବାନ ଆପଣ କିପରି ଏହି ହୃଦୟ ବିଦାରକ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଛନ୍ତି। ଯେଉଁମାନେ ଏପରି କାଣ୍ଡ ଭିଆଇ ଅଛନ୍ତି - ସେମାନଙ୍କର ଶାସ୍ତିପାଇଁ ଆପଣ କି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛନ୍ତି।

କଲିକତାର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ତାକୁ ବିଷାଦମୟ ବୋଧହେଲା। ସେଠାରୁ ଚାଲି ଆସି ପ୍ରସାଦ କଟକରେ କିଛିଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କଲା ପରେ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି କଲେଜରେ ଗୋଟିଏ ଅଧ୍ୟାପକ ଚାକିରୀ ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ କଲା। ... କିଛିଦିନ ପରେ ନିଯୁକ୍ତିପତ୍ର ଚାଲିଆସିଲା। ନିଯୁକ୍ତି ପତ୍ର ପାଇ ପ୍ରସାଦ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ତା'ର ହୃଦୟର କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ଭଲ ଦିନ ଦେଖି ସେ ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର ଅଭିମୁଖରେ ଯାତ୍ରାକଲା। ଖଣ୍ଡେ ସୁଟ୍‌କେଶ୍ ବେଡିଂ ଧରି କଟକରେ ପହଞ୍ଚି ଟିକଟ କାଟିଲା।

ନୂଆ ସ୍ଥାନରେ କିପରି ଚଳିବ କିପରି ଭାବରେ ଛାତ୍ର ତଥା ଅଧ୍ୟାପକ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟଭାଜନ ହେବ। ଏବଂ କିପରି ସ୍ଥାନିୟ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବ ଏହି ଚିନ୍ତାହି ତାକୁ ସାରା ପଥ ଧରି ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରି ପକାଇଲା। ଚିନ୍ତାର କୂଳ କିନାରା ନ ପାଇ ପ୍ରସାଦ ଭଗବାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତା'ର ହୃଦୟ ଆବେଦନ ଜଣାଇଲା। ମେଲ୍ ଚାଲିଛି ଥାର୍ଡକ୍ଲାସ କମ୍ପାର୍ଟମେଣ୍ଟରେ ବସି ପ୍ରସାଦ ଏକମନରେ ଭାବୁଛି, ଭାରତବର୍ଷ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ଏପରି ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁମାନଙ୍କ ଭଳି ରେଳଗାଡ଼ିରେ ବୋଝେଇ ହୋଇ ଯାତାୟତ କରୁନଥାନ୍ତେ।

ରେଳକମ୍ପାନୀ ବର୍ଷ ବର୍ଷ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ଏହି ଥାର୍ଡକ୍ଲାସ ପାସେଞ୍ଜରମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଦୟ କରି ସୁଦ୍ଧା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି କରିନାହିଁ ବା କରୁନାହିଁ। ଗୋଟାଏ ଡବାରେ ୪୭ ଜଣ ପରିବର୍ତ୍ତେ ୧୦୦ ଜଣ ବସିଛନ୍ତି। ଅପରିସ୍କାର ଡବାଟି ଦେଖିଲେ ଘୃଣା ଜାତ ହେଉଛି। ସୁସ୍ଥରେ ଟିକେ ବସିବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ନାହିଁ ଏହିପରି ଭାବୁ ଭାବୁ ହଠାତ୍ ଜଣେ ଟିଟିଆଇ ଷ୍ଟେସନ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବଗି ହେଲାରୁ ଚଢ଼ିବାକୁ ଉଠିଲେ। ତାଙ୍କର ଆଗମନ ଯେପରି ବହୁଯାତ୍ରୀଙ୍କର ଅଶାନ୍ତିର କାରଣ ହେଲା। ବିନା ଟିକେଟରେ ଆସିଥିବା କେତେକ ଯାତ୍ରୀ କେହି ପାଇଖାନା ଭିତରେ ପଶିବା କେହି ବା ଏପଟ ସେପଟ ଦୌଡ଼ିଲେ।। କେତେକ ଟିଟିଆଇ ସଙ୍ଗେ ବାକ୍ ବିତଣ୍ଡା କରି ବସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ। ଚତୁର ଯାତ୍ରୀମାନେ ଭିତିରିଆ କିଛିଦେଇ ରକ୍ଷା ପାଇଲେ। ମାତ୍ର ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ କିଛି ନଦେଇ ପାରିବାରୁ ବଡ଼ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଲା। ଟିଟିଆଓ ଟିକେଟ୍ ମାଗିବାରୁ ବୃଦ୍ଧଟି କିଛି ନ କହି କରୁଣ ଆଖିରେ ତା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲା। ପୁନରାୟ ଟିଟିଆଇ ଟିକଟ ଦବାକୁ କହିବାରୁ ବୃଦ୍ଧ କରୁଣ ସ୍ୱରରେ କହିଲା- କଣ କରିବି ବାବୁ ପଇସା ଅଭାବରୁ ଗାଡ଼ିରେ ଉଠିଆସିଛି। ଆଜି ମୋତେ ଛାଡ଼ିଦିଅ। ମୋର ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ଭାରି କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି। ମୋର ଝିଅଟି ଦେହ ବଡ଼ ଖରାପ ବାବୁ। ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଉଛି। ଟିଟିଆଇ କହିଲା – ଏତୁମ ଲୋକର ବାପ୍‌କା ଗାଡ଼ି ନେହିରେ। ପଇସା ଦେବେ ନା। ବୃଦ୍ଧ ପୁନରାୟ ଅନୁନୟ ବିନୟ କରି କହିଲା – ଆଜି ଛାଡ଼ିଦିଅ ବାବୁ ? ଟିଟିଆଇ ହଠାତ୍ ତାକୁ ଗୋଟାଏ ଚାପୁଡ଼ା ମାରିଲା। ଏହା ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ହଠାତ୍ ଉଠିଆସି ଟିଟିଆଇଙ୍କୁ କହିଲା ଆପଣ ସେହି ବୃଦ୍ଧଟିକୁ ମାରୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ତା'ର ପଇସା ନଦ୍ୱଲେ ତାକୁ ଏଠି ଓହ୍ଲାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ଏବଂ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ପୁଲିସ ହାତରେ ଦେଇ ତା'ର ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଶାସ୍ତିବିଧାନ କରନ୍ତୁ। ଟିଟିଆଇ ତାକୁ ଇଂଲିଶରେ କ'ଣ କହିଲେ।

ପ୍ରସାଦ କହିଲା – ଆପଣ ଓଡ଼ିଆଟି। ଓଡ଼ିଆରେ କୁହନ୍ତୁ। ଟିଟିଆଇ କହିଲା ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାଣେନା ଏ ବୁଢ଼ା ଟିକେଟ୍ ନ କାଟି

ବସିଛି। ପ୍ରସାଦ କହିଲା - ସେ ସକାଶେ ତାକୁ ମାରିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ। ଆପଣ ତାକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦେଇ ପାରନ୍ତି। ପ୍ରସାଦ ଦେଖିଲା - ଟିଟି ଆଇଟି ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ। ସେ ଭାବିଲା ଜଣେ କେହି କଣ ଏହି ରେଲୱେରେ ଓଡ଼ିଆ ଟିଟି ଆଉ ନାହାନ୍ତି ? ନା ଥିଲେ ମଧ ଟିଟିଆଇମାନେ ବହୁଭାଷାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶିଖିଲେ ତ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା। ପ୍ରସାଦ ତା ଜୀବନରେ କଲିକତାଠାରୁ ପୁରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତିକମରେ ୧୦୦ ଥର ଯାତାୟତ କରିଛି। ରେଲବିଭାଗରେ ଟିଟିଆଇ ବା ରେଲ୍ କର୍ମଚାରୀ ସେ ଦେଖିଛି।

ବିଏନ୍‌ଆର୍ ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଦେଶ ମଧ ଦେଇ ରେଲ ଲାଇନ୍ ତିଆରି କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଖୁବ୍ କମ୍ ସଂଖ୍ୟାରେ ଓଡ଼ିଆ କର୍ମଚାରୀ ନିଯୁକ୍ତି କରିଛି। ଆମ ସରକାରବି କିପରି ବେଶୀ ସଂଖ୍ୟାରେ ଆଜି ଓଡ଼ିଆ ପୁଅମାନେ ସେ ବିଭାଗରେ ଚାକିରୀ ପାଇବେ ସେ ଦିଗରେ ଚେଷ୍ଟା ନ କରି ବରଂ ଉଦାସୀନ ଦେଖାଇ ଆସିଛନ୍ତି। ଓଡ଼ିଆ ପୁଏ ନିଜ ନିଜ ମଧରେ ତୁଚ୍ଛ ସ୍ୱାର୍ଥ ଦେଇ କଳହ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ। ମାତ୍ର ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଓ ଏକତାବଦ୍ଧ ହାଇ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ହେଉଥିବା ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ବା ବିଚାରରେ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ାଇ କରିବାକୁ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ। କେବଳ ଅଳସୁଆ କରି ଏତେ ବଡ଼ଜାତି ଅଧୋପତନ ଚାଲିଛି। ପ୍ରସାଦର କଥା ଶୁଣି ସେହି ଟିଟିଆଇ ବୁଢ଼ାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଚାଲିଗଲା ପ୍ରସାଦର ଏପରି ବୟୋଭାବ ଦେଖି ଅନେକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଇ ତାଙ୍କର ନାମ ଧାମ ପଚାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ। କେହି ଟିଟିଆଇଙ୍କ କ୍ରମାଗତ ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର କଥା କହିଲେ। କେହି ତେଲୁଗୁ ଷ୍ଟେସନ ମାଷ୍ଟରକୁ ଟିକଟ କିଣିଲାବେଳେ ଅତିରିକ୍ତ ପଇସା ଦେଇଥିବାର ଅଭିଯୋଗ କଲେ।

ଏ ସମସ୍ତ ଶୁଣି ପ୍ରସାଦ କହିଲା - ତୁମ୍ଭେମାନେ ମଣିଷ ନହେବାରୁ ତୁମକୁ ସମସ୍ତେ ଠକାଉଛନ୍ତି। ତମେ ଟିକଟ୍ କାଟୁଛ ଅଥଚ ଟିକଟରେ ଲେଖିଥିବା ମୂଲ୍ୟ ଜାଣନା। ତମେ ଚାଲାକଚତୁର ନୁହଁ। ସର୍ବଦା ଭୟଭୀତ ହୋଇ ଟ୍ରେନରେ ଯାତାୟତ କରୁଛ। ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ଶକ୍ତି ତୁମର ନାହିଁ। ତେଣୁ ତୁମେ ଏପରି କଷ୍ଟ ପାଉଛ ? ନିର୍ଯ୍ୟାତୀତ ହେଉଛ ? ତାଙ୍କ ମଧରୁ ଆଉ ଜଣେ କହିଲା -

ଆଜ୍ଞା ଆମର ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ଷ୍ଟେସନମାଷ୍ଟର ବି ମୋତେ ମୂର୍ଖ ଭାବି ମୋଠାରୁ ବେଶୀ ପଇସା ନେଲା । ମୁଁ କହିବାରୁ ମୋତେ ଭୁରୁଡ଼ି ମାରିଲା । ମୁଁ ଚୁପ୍‌ହୋଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକିଲି ।

ପ୍ରସାଦ – ଭଗବାନ ତୁମକୁ ମୂର୍ଖ ହେବାକୁ କହି ନାହାନ୍ତି । ଆଜି ତୁମେ ଶିକ୍ଷିତ ହୁଅ । ତମର ସାହାସ ବଢୁ – କାଲି ତମକୁ କେହି ଠକେଇବାକୁ ସାହାସ କରିବେ ନିହିଁ । ଟଙ୍କା ପଇସାରେ ଲାଭ, ଜାତି, ଅଜାତି ପ୍ରିୟାପ୍ରୀତି ଭାବ ରଖେ ନାହିଁ ବାବା ? ଏହିପରି କହୁଁ କହୁଁ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଉ ଜଣେ କହିଲା – ବାବୁ ମୁଁ ଦିନେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଯାଏ ଟିକଟ କିଣିଥିଲି ବାଟରେ ଟିକଟଟି ହଜିଗଲା । ଟିଟିଆଇ ଯେତେବେଳେ ଟିକଟ ମାଗିଲା ସେତେବେଳେ ମୋ ପାଟି ଶୁଖିଲା । ଶେଷରେ ମୁଁ ବାଧ ହୋଇ ବେଶୀ ଟଙ୍କା ଦେଇ ଟିକଟ କିଣି ରକ୍ଷା ପାଇଲି... ।

ପ୍ରସାଦ – ତମକୁ ଲାଜ ମାଡୁନାହିଁ । ତୁମେ ମୋ ଆଗରେ ଏକଥା କହୁଛ ? ତମର ଉଚିତ ଥିଲା ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଟିକଟ କାଟିଲ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଟିକେଟ ନମ୍ବର ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ଟିପି ରଖିବା ? ତମେ ଟିକଟ୍ ନମ୍ବର କହିଥିଲେ ସେ ଚୁପ୍ ହୋଇଥାନ୍ତା । ସେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାରେ – ଷ୍ଟେସନ ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଟିକଟ୍ ନମ୍ବର କଥା ଫୋନ୍ କରି ବୁଝିଥାନ୍ତା । ତମକୁ ଆଉ ଟଙ୍କା ଦବାକୁ ପଡ଼ିନଥାନ୍ତା । ତମେ ଏଣିକି ସାବଧାନ ହେବ ? ଯେତେବେଳେ ଯୁଆଡ଼କୁ ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଯିବ ଟିକେଟ୍ କାଟିବ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଟିକଟ୍ ନମ୍ବର ଟିପି ରଖିବ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ । ଠିକ୍ ସମୟରେ ତାହା ଉପକାରରେ ଲାଗିବ । ଏହିପରି ସେଦିନ ଟ୍ରେନରେ ପ୍ରସାଦ ଥାର୍ଡକ୍ଲାସ ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅନେକ ବୁଝାଇ, ତା'ର ଗନ୍ତବ୍ୟ ଷ୍ଟେସନ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲାରୁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲା, ଦେଖ ଭାଇମାନେ ତୁମେମାନେ ଗୋଟେ କଥା ମନେରଖିନିବେ ମନୁଷ୍ୟ ହୁଅ ସାହସୀ ହୁଅ । ସମସ୍ତେ ପ୍ରସାଦକୁ ନମସ୍କାର କରି କହିଲେ, ଆପଣଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ ବାବା ?

ଷ୍ଟେସନରୁ କଲେଜ ଖୁବ୍ କମ୍ ବାଟ । ଖଣ୍ଡେ ଝଟକା ଭଡ଼ା କରି ପ୍ରସାଦ ଏକଦମ କଲେଜ ପାଖକୁ ଚାଲି ଆସିଲା । କଲେଜରେ ପହଞ୍ଚି ପ୍ରସାଦ କଲେଜ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରି ତା'ର ରହିବାର ସ୍ଥାନ

ଠିକ୍ କରାଇବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲା। ମାତ୍ର ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେଠାରେ କୌଣସି କ୍ୱାର୍ଟସ ନାହିଁ ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ଆପାତତଃ ହଷ୍ଟେଲରେ ରହିବାକୁ ଅନୁମତି ପାଇଲା। ହଠାତ୍ ହଷ୍ଟେଲକୁ ଆସିବାରୁ ହଷ୍ଟେଲର ଛାତ୍ରମାନେ କିଏ, ନୂତନ ଅଧ୍ୟାପକ ଆସିଛନ୍ତି ଏହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଗଲେ। କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଛାତ୍ରମାନେ ପ୍ରସାଦର ନୂତନ ଭାବପାଇଁ ମାର୍ଜିତ ରୁଚି ପ୍ରଶସ୍ତ ମନୋଭାବ ଦେଖି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ିଲେ। ପ୍ରସାଦ ଅବସର ସମୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଳାମିଶା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ଏହା ଦେଖି ଅନେକ ପ୍ରବୀଣ ଅଧ୍ୟାପକ ଏପରିକି ଅଧକ୍ଷ ତାଙ୍କୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବେଶୀ ମିଶିବାକୁ ବାରଣ କଲେ। ମାତ୍ର ସେ ତାହା ନମାନି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଥିବା କୁସଂସ୍କାର ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସମାନ ନିରାକରଣରେ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ପ୍ରସାଦ କଲେଜକୁ ଖଦଡ଼ ଲୁଗା ଓ ଖଦଡ଼ ଗଞ୍ଜି ପିନ୍ଧି ଖୁବ୍ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଆସିବାର ଦେଖି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ତାଙ୍କୁ ସୁଟ୍ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଆସିବାକୁ କହିଲେ ସୁଦ୍ଧା କିନ୍ତୁ ସେ ତାହା ନ କରି ନିଜର ନୀତି ବଜାୟ ରଖିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରି ସାଧାରଣ ପୋଷକରେ କଲେଜକୁ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲା।

+++

ଦିନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ ସାନ୍ଧ୍ୟ ସମିରଣ ସେ କରିବା ପାଇଁ ବାହାରିଛନ୍ତି। ପଥରେ ଯାଉଁ ଯାଉ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ କହିଲା – ସାର୍ ଆପଣ ସୁଟ୍ ପିନ୍ଧି ଆସିଲେ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାନ୍ତେ ?

ପ୍ରସାଦ – ସେଇଟା ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଭୁଲ୍ ଧାରଣା ବାବା। ଅଧ୍ୟାପକ ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନରେ ସାଧାରଣ ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛଦ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଚିତ। ଧର ମୁଁ ସୁଟ୍‌ପିନ୍ଧି ଆସିବି, ମାତ୍ର ଭଲ ପଢ଼ାଇ ପାରିବି ନାହିଁ କି ମୋର ବ୍ୟବହାର ଭଲ ହେବ ନାହିଁ ଏଥିରେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବତ। ?...

...ଛାତ୍ର – ନାଁ ତେବେ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଦରକାର ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା। ସେମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର

ଗଠନ କରିବା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ମହାଭାବ ଧାରାରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରାଇବା – ତାହେଲେ ଯଥେଷ୍ଟ। ମାତ୍ର ପୋଷାକରେ କଣ ଅଛି ?

ଛାତ୍ର – ତା ଅବଶ୍ୟ ଠିକ୍। ଅନେକ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକ ସ ଅଧାପକମାନେ ତ ସୁଟ୍ ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି।... ପ୍ରସାଦ କହିଲା – ହଁ ମୁଁ ଜାଣେ ତେବେ ମୁଁ କଦାପି ସୁଟ୍ ପିନ୍ଧିବି ନାହିଁ। ମୁଁ ଆମ ଦେଶର ଜାତୀୟ ପୋଷାକ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ମନବଳାଏ।... ଛାତ୍ର – ସାର୍, ଆମର ଜାତୀୟ ପୋଷାକ କ'ଣ ? ଆମର ତ କିଛି ନାହିଁ ଆମେ ଇଂରାଜୀ ଧରଣର ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛଦ କରୁଛୁ।

ପ୍ରସାଦ – ଯଥା ସମ୍ଭବ ଆମେ ଆମର ଜାତୀୟ ଧରଣର ପୋଷାକ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଚିତ। ପିଲେ ଏଇ ଧୋତି ଚାଦର ବା ପାଇଜାମା ବା ଗଳାପିନ୍ଧା କୋଟ୍ ବ୍ୟବହାର କଲେ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଅନୁସରଣ କରିବେ। ତେଣୁ ହୁଏତ ତା ମଧରୁ ଗୋଟାଏ ଆମର ଜାତୀୟ ପୋଷାକ ବୋଲି ସ୍ଥିରିକୃତ ହବ। ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରକୃତ ଜାଗରଣ ଆସିଲେ ଆମେ ଆମର ପୋଷାକରେ ଠିକ୍ କରିବା। ତଥାପି ଆଗରୁ କାହିଁକି ସାବଧାନ ନହେବା । ଆମ୍ଭେମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ନିଜକୁ ଅନୁପ୍ରାଣୀତ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ। ଆମେ ସଭା ସମିତିରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଲାବେଳେ ଅନେକ ଉପଦେଶପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା କହି ଥାଉ । ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ତା'ର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ମଧ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ପାରୁ ନଥାଉଁ।

+++

କେତେ ଜଣ ସାହେବ ଆମର ଗଳାରଖା କମିଜ ପିନ୍ଧି କର୍ମକ୍ଷେତକୁ ଆସନ୍ତି। କେତେ ଜଣ ସାହେବ ପାନ ଖାଆନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଆମେ ସୁଟ୍ ପିନ୍ଧି ସିଗାରେଟ୍ ଟାଣି କେତେ ଆଡ଼୍ବାର କାୟମରେ ଚାଲିଥାଉ। ଦଶଟା କାର୍ଯ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳକୁ ଆମ ମୁହଁରେ ଆସୁଛି ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ। ଆମେ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଚିଠି ଲେଖିବା ବେଳେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଲେଖୁ। ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ସହିତ

କଥୋପକଥନରେ ମଧ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରୁଁ। ସମୟ ଆସୁଛି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଏ ଧାରଣା ଅଭ୍ୟାସ ବଦଳିଯିବ ?

ଜଣେ ଛାତ୍ର - ହଁ ସାର୍, ଆମେ ବହୁତ ସିଗାରେଟ୍ ବିଡ଼ି ଖାଉଁଛୁ। ପ୍ରସାଦ- କାହିଁକି ଏପରି ହେଉଛି, ତା'ର କାରଣ ଆମେ ଗୋଟାଏ ନକଲି ଜାତି ପାଲଟି ଗଲେଣି ବୋଲି। ତୁମେ ଜାଣ ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ଧୂମ୍ରପାନ କରିବା ନିଷେଧ ଓ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ ହିଁ ପେସା। ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ। ମାତ୍ର କାହିଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧରୁ କେତେଜଣ ଛାତ୍ରର ପ୍ରକୃତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପରିପାଳନ କରୁଛନ୍ତି। ଏଣିକି ଆମକୁ ନାନା ବିଷୟରେ ସାହଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ। ଆମର ଶିକ୍ଷା ନାହିଁ। ଆମେ କଣ ଚିନ୍ତା କରୁଛୁ। ଆମର ଏ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ କଣ - କିଏ ସବୁ ଭାବୁଛି।

ଜନୈକ ଛାତ୍ର - ସାର୍ ଆପଣଙ୍କ ସଭାରେ କେଉଁ ଧରଣର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଏ ଦେଶରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ଉଚିତ ?.. ପ୍ରସାଦ - ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ଆମକୁ ଚିନ୍ତାଶୀଳ କରିବ। ଆମର ଚରିତ୍ର ଗଠନ କରିବ। ସେଥିଯୋଗୁଁ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ କହିଛନ୍ତି - ଯେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଚିନ୍ତାଶୀଳ କରି ନ ପାରେ ସେ ଶିକ୍ଷା କୁଶିକ୍ଷା। ବୃଦ୍ଧ ରଣଜିତ ସିଂ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମ ସମ୍ଭ୍ରମ ଭାବ ନ ଜନ୍ମାଏ ସେ ଶିକ୍ଷା କୁଶିକ୍ଷା।

+++

କଲେଜ ଅଧାପକ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବାବେଳେ ପ୍ରସାଦ ଦେଖିଲା ଯେ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର କଲେଜ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅନେକ ଛାତ୍ର ମାନଙ୍କର ନାମରେ ବା ଆରମ୍ଭରେ ଆର୍ ଏମ୍.ପି ବା ରାଓ ଲାଗିଛି। ସେମାନଙ୍କ ମଧରୁ କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ତ କେତେକ ତେଲଗୁ। ଜାଣିବା କଷ୍ଟକର। ଦିନେ କୌତୁହଳ ବଶତଃ ପ୍ରସାଦ କ୍ଲାସ ପରେ ଜନୈକ ଛାତ୍ରର ନାମ ? ପି. ରାମାରାଓ ଦେଖି ତାକୁ ପଚାରିଲା ତମ ନାମ କଣ ବାବା। ଛାତ୍ର କହିଲା ରାମାରାଓ.. ପ୍ରସାଦ - ଏପରି ନାମ ରଖିଲ କାହିଁକି ? ତମେ କହୁନା ରାମା ପଟ୍ଟନାୟକ ବା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ

କିମ୍ବା ସର୍ବତ୍ର ରାମାରାଓ ପଟ୍ଟନାୟକ। ଆଉ ଜଣେ ଛାତ୍ର ହସି ହସି କହିଲା ସାର୍ ସେ ବଡ଼ ଚତୁର। ସେ ଓଡ଼ିଶା ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରଦେଶର ଚାକିରୀର ସୁବିଧା ପାଇଁ ଏ ପ୍ରକାର ନାମ ରଖିଛି। ସେହି ଗୋଟାଏ ନାମରୁ ଦୁଇଟା ନାମ ବାହାରିବ। ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିଲେ ରାମାରାଓ ପଟ୍ଟନାୟକ। ମାତ୍ର ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ ସେ ପି. ରାମାରାଓ ବା ଭେଙ୍କଟ ରାମାରାଓ ବା କେବଳ ମାତ୍ର ରାମାରାଓ ରଖିଲେ କାମ ଚଳିବ। ଏ ଜାଗାଟାତ ଓଡ଼ିଶା ଓ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶରେ ସୀମା ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ। ତେଣୁ ଅନେକ ନାମରେ ଓଡ଼ିଆତ୍ୱ ଓ ଆନ୍ଧ୍ରରେ ରହିଛି। ସେହି ପିଲାଟି ଓଡ଼ିଶାରେ ଯଦି ରହେ ରାଓ ଲଗାଇ କାମ ଚଳେଇବ। ପୁଣି ଆନ୍ଧ୍ରରେ ପଟ୍ଟନାୟକ କାଟି ଦେଇ ରାଓ ଲଗେଇ ଦେବ। ପ୍ରସାଦ – ବାସ୍ତବିକ ଏସବୁ କାପୁରୁଷଙ୍କର ଲକ୍ଷଣ, ଏଇଟା ଭୀରୁତାର ପରିଚାୟକ। ସୁବିଧାବାଦୀ ମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ। ପିଲାଟିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି କହିଲେ – ତମେ ଯଦି ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆ ତାହେଲେ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ରଖ। ଓଡ଼ିଆତ୍ୱ – ବଜାୟ ରଖ। ତୁମେ ଯଦି ପ୍ରକୃତ ତେଲଗୁ ତାହଲେ ତେଲଗୁ ନାମ ରଖ। ଏହିପରି ଦୁଇଟି ନୌକାରେ ପାଦଦେଇ ହଟହଟାରୁ .... ନିଜକୁ ଠକେଇ ପାରିବା ବଡ଼ ମୁସ୍କିଲ। ଆଉ କେତେଦିନ ଅପରକୁ ଠକେଇବ। ଦିନେ ନା ଦିନେ ଧରା ପଡ଼ିଯିବ ତୁମର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପ।

ଜଣେ ଖ୍ୟାତାନାମ ଇଂରଜ ଲେଖକ କହିଛନ୍ତି – ଜଣେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଠକି ପାରିବ। ମାତ୍ର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସବୁ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଠକେଇ ପାରିବ ନାହିଁ। ଯିଏ ଯେଉଁଠାରେ ଥାଉନା କାହିଁକି, ନିଜର ନିଜତ୍ୱକୁ ବଜାୟ ରଖିବାକୁ ଶିଖ। କୃତ୍ରିମ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ।.. ଜନୈକ ଛାତ୍ର – ସାର୍ ଚାକିରି ବାକିରି ପାଇବାରେ ତା ସୁବିଧା ହେବ ଯେ ? ... ପ୍ରସାଦ – ସାମାନ୍ୟ ଚାକିରୀ ଲାଗି ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ନିଜତ୍ୱକୁ ତଥା ବିବେକକୁ ବଳିଦେଲେ ସେମାନେ ସମାଜର କଣ୍ଟକ ସ୍ୱରୂପ। ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତରର ସହିତ ଘୃଣା କରେ। ଆଉ ଜଣେ ଛାତ୍ର କହିଲା, ସାର୍ ଏଠାରେ ଓଡ଼ିଆ ତେଲଗୁ କିଏ ବଡ଼। ତେଲଗୁମାନେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଓ ଓଡ଼ିଆମାନେ ତେଲଗୁଙ୍କୁ ବରାବର ସନ୍ଦେହ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି।

ପ୍ରସାଦ କହିଲା – ଶିକ୍ଷାୟତନରେ ଏପରି ରଖିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ। ସମସ୍ତ ସ୍କୁଲ କଲେଜ କେବଳ ଆଦର୍ଶ ଛାତ୍ର ଗଢ଼ିବାରେ ଗୋଟାଏ ପୀଠସ୍ଥଳୀ ହେବ। ଏଠାରେ ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ। ପରସ୍ପର ବିଶ୍ୱାସ କରି କାମ କଲେ ଉଭୟଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ। ଜଣେ ଜଣକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବା ନିନ୍ଦା କରି ତା'ର ମହତ୍ତ୍ୱ କଦାପି ବଢ଼ାଇ ପାରିବ ନାହିଁ। ଜଣେ ଜଣକୁ ଭଲ ପାଇ କେବଳ ତା'ର ମହତ୍ତ୍ୱ ବଢ଼ାଇ ପାରିବ। ଆଜିକାଲି ଯେଉଁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଦେଶିକ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି। ଏ ସମସ୍ତ ନାନା ପ୍ରକାର ଝେଲସ୍‌ର ମୂଳକାରଣ । ମୋ ମତରେ ଯିଏ ଯେଉଁଠାରେ ରହିଲା ସେ ସେହି ସ୍ଥାନର ଭାଷା ଭାବ ଓ ଜାତୀୟତା ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ? ତା ବୋଲି ତାର ନିଜର ଭାଷା ବା ଭାବ ଭୁଲିଗଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ଏହିପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁ କରୁ ଜନୈକ ଛାତ୍ର କହିଲା- ସାର୍ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତ ଅନେକ ଝେଲସ୍ ବାହାରୁଛି ? ପ୍ରସାଦ କହିଲା, ସେଇଟା କଣ ଆଦର୍ଶ – ଆଉ ମଧ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ।

... ସେହି ଛାତ୍ରଟି କହିଲା, କାହିଁକି ସାର୍ ଆମ୍ଭେମାନେ ରାଜନୀତିରେ ପ୍ରବେଶ ନ କରିବୁ ? ଆଜି ଯେଉଁମାନେ ଛାତ୍ର କାଲିସେହିମାନେ ନାଗରିକ। ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ସେହିମାନେ ହିଁ ନେତା ହୋଇପାରିବେ। ପ୍ରସାଦ – ଯେ ପରିପକ୍ୱ ଜ୍ଞାନ ଦେଇ ରାଜନୀତିରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଫଳ ବିଷମୟ ହୁଏ। ତା'ର ପ୍ରମାଣ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ଭୂରିଭୂରି ମିଳେ। ରାଜନୀତିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ନିଜକୁ ତିଆର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ? ତମେ ସମାଜ ନୀତି, ଅର୍ଥନୀତି ତଥା ରାଜନୀତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନା କଥା ଆଲୋଚନା କରିପାର। ତର୍କ ସଭା ଆହ୍ୱାନ କରି ଦେଶର ନାନା ସମସ୍ୟା ସମାଧାନର ଗୋଟାଏ ପଥ ଖୋଜିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକର। ମାତ୍ର କଦାପି ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କର ନାହିଁ। ଏଥିରେ ତମର ଅମଙ୍ଗଳ ହେବ। ଯଦି ତମେ ଦେଖ ଯେ ଦେଶ ତୁମର ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡୁଛି ତା'ହେଲେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଅକାଳରେ କୂଅକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବ। ମାତ୍ର ସେହି ସମୟରେ ସେ ସୁଯୋଗ ପ୍ରତି ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ।...

୧ ବର୍ଷ ପରେ ପ୍ରସାଦ ଛାତ୍ର ତଥା ଅଧାପକ ମହଲରେ କ୍ରମେ ଖୁବ୍ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇପଡ଼ିଲା। କ୍ରମେ ସହରରେ ତା'ର ସୁଖ୍ୟାତି ବଢ଼ିଲା। ସହରର ଜନ ହିତକର ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ।

+++

ଦୀର୍ଘ ଏକବର୍ଷ ଅତୀତ ହୋଇଗଲାଣି ପ୍ରସାଦଠାରୁ ବାପା ମାଆ ସ୍ତ୍ରୀ ଏମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଅନେକ ପତ୍ର ପାଇ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରି ପତ୍ରର ଉତ୍ତର ଦେଉନାହିଁ। ସମସ୍ତ ପତ୍ରର ମୂଳରେ ଅଛି ଘରର ଅଭାବ କଥା ଟଙ୍କା ପଠାଇବାକୁ ତାଗିଦ ?.. ପ୍ରସାଦ ଦିନେ ବସି ନାନା କଥା ଭାବୁଛି, ଏପରି ସମୟର ପିଅନ୍ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ତାଙ୍କ ହାତରେ ଦେଲା। ଚିଠି ପାଇବା ମାତ୍ରେ ଦେବ ଖୋଲି ଦେଖିଲା ଯେ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ ଲେଖିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପତ୍ରର ଉତ୍ତର ନ ପାଇବାରୁ ସେ ଆଜି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଚିଠି ଦେଇଛନ୍ତି। ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ଚିଠି ନିଶ୍ଚୟ ପାଇବେ ତା'ର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେବେ। ପତ୍ରଟି ଉପରେ – ବସନ୍ତପୁର –

ହୃଦୟର ଦେବତା,

ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରୁ ବହୁତ ଦିନ ହେଲା କିଛି ପତ୍ରାଦି ନ ପାଇ ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ ଅଛି। ଆପଣଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଲାବେଳେ ପ୍ରତିସପ୍ତାହରେ ଖଣ୍ଡେ ପତ୍ର ଦେବାକୁ କେତେ ଅନୁନୟ ବିନୟ ହୋଇ କହିଥିଲି କିନ୍ତୁ ମୋର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କଲ ନାହିଁ। ହଉ ଅଭିମାନ କରି ଆପଣଙ୍କୁ ପତ୍ର ଲେଖିଲେ କୌଣସି ସୁଫଳ ବି ଫଳିବ ନାହିଁ। ତେବେ ଯେଉଁଥିରେ ଆପଣଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ଓ ସୁଖଶାନ୍ତି ଆସିବ ସେଥିରେ ବ୍ୟାଘାତ ଦେବା ମୋର ଧର୍ମ ନୁହେଁ। ପିଲା ଦୁହେଁ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଉଛନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କର ପୁସ୍ତକାଦି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଣା ହୋଇ ନାହିଁ। ସାନ ଝିଅଟି ବରାବର ରୋଗରେ ପଡୁଛି। ମୋର ଦେହ କାହିଁକି ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ। ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକୁଛି କିପରି ଆପଣଙ୍କ ଆଗରେ ମୋର ଜୀବନ ଚାଲିଯାଉ। ମୋତେ କାହିଁକି ଆଉ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ। ପିଲାଙ୍କ ଲାଗି ନାନା ଅଭାବରେ ଓ

ଅଶାନ୍ତିରେ ମୁଁ ପଡ଼ିଛି। ଆପଣ ସେଇଆଡ଼େ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଅଛନ୍ତି। ଏ ଦୁଃଖ ସମୟରେ ଅନ୍ତତଃ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ପତ୍ର ଆସୁଥିଲେ ଦୁଃଖର କିଯଦଂଶ ଲାଘବ ହୁଅନ୍ତା, ତାବି ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଆସୁନାହିଁ। ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇପଡ଼ିଛି। ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ମୁଁ ବଡ଼ ଆଶା କରିଛି। ଆପଣ ଚାରି ଛଅଦିନ ଛୁଟିନେଇ ଘରକୁ ଆସନ୍ତୁ। (ଇତି)

ଆପଣଙ୍କର
କାଦମ୍ବିନୀ

ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ପାଇ ପ୍ରସାଦ ଟିକେ ବିଚଳିତ ହେଲା। ବାସ୍ତବିକ କାଦମ୍ବିନୀକୁ ଏତେଦିନ ହେଲା ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ନ ଲେଖିବାଟା ଠିକ୍ ହୋଇନାହିଁ ଜାଣି ଟିକିଏ ଲଜ୍ଜା ବୋଧ କଲା। ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚିଠି ଲେଖିବସିଲା।

କାଦମ୍ବିନୀ

ତମର ପତ୍ରଟି ପାଇ ଆଜି ଦୁଃଖିତ ହେଲି। ନୂଆ ସ୍ଥାନକୁ ଆସି ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ କରି ପରେ ପତ୍ର ଦେବି ବୋଲି ଭାବିଥିଲି। ଯାହା ହେଉ ମନରେ କିଛି ଆଣିବ ନାହିଁ। ତମେ ଜାଣ ମୋର ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା କିପରି। ଯଦି କେତେବେଳେ ସେହି ଅଶାନ୍ତିବଶତଃ ତମ ପ୍ରତି ମୁଁ ଅବହେଳା କରୁଥିବି ବା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ତ୍ରୁଟି କରୁଥିବି ତା ହେଲେ ତୁମେ କ୍ଷମା ନ ଦେଲେ, ଆଉ କିଏ କ୍ଷମାଦେବ ? ତୁମ ଦେହ କଥା ଶୁଣି ମୁଁ ଟିକିଏ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଛି। ଏଠାକୁ ଆଣିବାକୁ ଉପାୟ ନାହିଁ। ଯାହା ପାଇଲି ଏଠାକାର ଖର୍ଚ୍ଚ ଘରକୁ ସାହାଯ୍ୟ। ପୁଣି ଦେନା ବାଲାକୁ ପରିଶୋଧ - ଏହିପରି ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଯାଉଛି। ଏଠାରେ ମୁଁ ତ ମାତ୍ର ୧୨୫ଟଙ୍କା ପାଉଛି। ଏଠାରେ ଜିନିଷ ପତ୍ରର ମୂଲ୍ୟ ୪/୫ ଗୁଣ ବଢ଼ିଛି। ଟଙ୍କା ଆମର ସେହି ସେତକରେ ରହିଛି। ଆଗ ଅବସ୍ଥା ଆଉ ନାହିଁ। ସେତେବେଳେ ଲୋକେ ଟ.୩୦/୪୦ରେ କେତେ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଚଳୁଥିଲେ। ସରକାରୀ କଲେଜରେ ମହିଳା ଭତ୍ତା ବେଶୀ ଥିଲେ ଆମର ନାହିଁ। ଥିଲେ ବି ତାହା ଅତି ସାମାନ୍ୟ। ଘରକୁ ସମାୟିକ ସାହାଯ୍ୟ ଯାହା କରୁଛି ବେଶୀ ସାହାଯ୍ୟ କରୁନଥିବାରୁ ଗୁରୁଜନମାନେ ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ

ଚିଠି ଲେଖୁଛନ୍ତି। ସମସ୍ତ ଭାବିଲା ବେଳକୁ ମୋର ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିଯାଉଛି। ମୋର ଭୟ ହୁଏତ ମୁଁ ଦିନେ ପାଗଳ ହୋଇଯିବି। ଛାଡ଼ ସେକଥା, ତୁମେ ଦେହର ଯତ୍ନ ନେଉଥିବ। ଛୁଟିହେଲେ ମୁଁ ଘରକୁ ଯିବି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ପଇସା ପାଖରେ ନାହିଁ। ମାସ ଶେଷ ହବାକୁ ଆସିଲାଣି। ସେତକ ପାଇଲେ ପିଲାଙ୍କ ଲାଗି କିଛି ପଠାଇବି ? ଶୀଘ୍ର ତୁମର ଶାରୀରିକ କୁଶଳାଦି ଲେଖି ସୁଖି କରାଇବ।

(ଇତି)

ତୁମର ପ୍ରସାଦ

+++

ପ୍ରସାଦ ଦେଖିଲା କଲେଜରେ ବହୁତ ଦିନରୁ ଅନେକ .... ନିୟମ କାନୁନ ଅଛି। ଯାହା ଫଳରେ ଅଧ୍ୟାପକ ମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନତାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବ୍ୟାଘାତ ଆସୁଛି ? ଅଥଚ ବହୁଦିନରୁ ଅସୁବିଧା ଅନୁଭବ କରି ସୁଦ୍ଧା ସଂଗଠନ ଅଭାବରେ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି। କାଳେ ଚାକିରୀ ଚାଲିଯିବ ସେହି ଭୟରେ ସେମାନେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କୁ ଡରି ଚାଲିଛନ୍ତି। ଯେଉଁମାନେ ନିର୍ଭୟର ସହିତ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କୁ ପ୍ରତିବାଦ କରିଛନ୍ତି ସେମାନେ ହୁଏତ, କଲେଜ ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି ବା ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଇଛି।

... ପ୍ରସାଦ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କୁ ଏକତାବଦ୍ଧ ହେବାକୁ ବହୁତ ଅନୁରୋଧ କଲା। ତଥାପି ସେମାନେ ଏକତାବଦ୍ଧ ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ। କେତେକ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କଲେ। କେତେକ ପ୍ରସାଦକୁ ସମର୍ଥନ କଲେ ନାହିଁ। ପ୍ରସାଦ ଏହା ଦେଖି ଆଉ ବେଶୀ ଦୂର ଏ ଦିଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲା ନାହିଁ। ତା ମନରେ ଏହା ଆସିଲା ଯେ ଯେଉଁ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କର ସତ୍ୟ କହିବାକୁ ବା ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ଦାବୀ ପୂରଣ କରିବାକୁ ସତ୍‌ସାହସ ନାହିଁ ସେମାନଙ୍କର .... ନ ଆସିବାଟା ଉଚିତ। ଏହି ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ନେଇ ଛାତି କଦାପି ଟେକିପାରିବ ନାହିଁ।

+++

ଚାରିଦିନ ପାଇଁ କଲେଜ ଛୁଟି। ଛୁଟିରେ ଅଳ୍ପଦିନ ସକାଶେ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ପ୍ରସାଦ ମନକଲା ନାହିଁ। ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ତା'ର ପ୍ରାଣ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା କେବଳ ଚାରିଦିନ ପାଇଁ ଗୁଡ଼ାଏ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ତାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ନାହିଁ। ଭାବିଲା ସେହି ପଇସାରେ ଛୋଟ ହାତ ଉଧାରି ସୁଝିଦେଲେ ବରଂ ଭଲ ହେବ। ମାତ୍ର ସହରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଦେଖିବାକୁ ତା'ର ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ହେବାରୁ କେତେକ କଲେଜ ଛାତ୍ରଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରସାଦ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା। ଗ୍ରାମର ନାମ ଚମ୍ପାପୁର। ଅତି ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ପ୍ରସାଦ ଭୋରୁ ବାହାରି ସେହି ଗ୍ରାମ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲା। ଦୂରରୁ ଗୋଟିଏ ପଥ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇଛି। ସେହି ପଥର ଶେଷ ପ୍ରାନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଗ୍ରାମର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀ ପ୍ରତି ପ୍ରସାଦର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା। ପୋଖରୀ ତୀରରେ ଅନେକ ଗଛ, ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ-ଆମ୍ବ, ଜାମୁ, ପଣସର ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ବଗିଚା ପୋଖରୀ ହୁଡ଼ାରେ ଅବସ୍ଥିତ। ଉଷାକାଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଶ୍ୟାମଳ ଶ୍ରୀ ଯେପରି ହସି ଉଠୁଛି। ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଉଦୟାଚଳରୁ ଧିରେ ଧିରେ ଉଠୁଅଛନ୍ତି। କାକମାନେ ଉଡ଼ିଯାଉଛନ୍ତି। ପୁଷ୍କରିଣୀର ଆରପଟରେ ଗୋଟାଏ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦେବାଳୟ - ପ୍ରସାଦ ସେହି ଦେବାଳୟ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲା ଦେବାଳୟ ନିକଟରେ ଗୋଟାଏ ଘାଟ । ଘାଟରେ ସ୍ନାନର୍ଥିନୀ ଦଳ। ସମସ୍ତ ଦିନ ଉପବାସପରେ ଜନନୀମାନେ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରିବା ସକାଶେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ। ମୂଳାଷ୍ଟମି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜନନୀର ମୁହଁରେ ଆଖିରେ ଅବୟବରେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଭାଷା। ପିଲାମାନଙ୍କର ଯେପରି ମଙ୍ଗଳ ହୁଏ। କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟ ନ ହୁଏ ହେ ପ୍ରଭୁ, ହେ ଶିବ, ମୋର ପିଲାଙ୍କୁ ସୁଖରେ ରଖ। ତାଙ୍କୁ ଦୀର୍ଘାୟୂ କର। ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ପ୍ରସାଦ, ବିମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଗ୍ରାମ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା।

ଗ୍ରାମର ମୁଖିଆ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରସାଦର ନାମ ଧାମ ଜିଜ୍ଞାସା କରି ତାଙ୍କର ଆଗମନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ଲାଗିଲା। ସେହିଦିନ ସକାଳେ ପ୍ରସାଦ ଓ ତା'ର ଛାତ୍ର ଜନୈକ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ବ୍ରାହ୍ମଣଘରେ ଆତିଥ୍ୟ

ସ୍ୱୀକାର କଲା । ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ଭୋଜନର ଆୟୋଜନ ହେଲା – ପ୍ରସାଦ ଟିକିଏ, ବିଶ୍ରାମ କରି ଅପରାହ୍ନ ଚାରିଟାବେଳକୁ ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ଘର ବୁଲିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଛାତ୍ର ସହ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ଗ୍ରାମର ସେମୁଣ୍ଡରେ ବଢ଼େଇ ସାହିକୁ ଯିବା ମାତ୍ର ହଠାତ୍ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧାର ଚିତ୍କାର ଶୁଣାଗଲା । ଘଟଣାସ୍ଥଳକୁ ଦୌଡ଼ିଯାଇ ପ୍ରସାଦ ଦେଖିଲା ଜଣେ ବୟସ୍କ ଯୁବକ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧାକୁ ପ୍ରହାର କରୁଛି । ପ୍ରସାଦକୁ ଦେଖି ଯୁବକ ଟିକିଏ ଅପ୍ରତିଭ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ବୃଦ୍ଧା ପ୍ରସାଦକୁ ଦେଖି ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ଭାବି ତା ପାଖକୁ ଦୌଡ଼ି ଆସି ତା'ର ପିଠି ଦେଖାଇ କହିଲା, ଦେଖ ବାପାଏ କେତେ ମୋତେ ମାରିଛି । ଏହି ପୁଅ ମୋର ଆଜି ମୋର ଶତ୍ରୁ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଛି । କୁହନି ବାବା । ନିଜର ପୁଅ ଯେତେବେଳେ ମଦଖାଇ ଚରିତ୍ର ନଷ୍ଟ କରେ, ମାଆର ଯେ କି ବେଦନା ହୁଏ ତାହା ଯିଏ ଜନ୍ମ କରିଛି ସେହିହିଁ ଜାଣିବ । ହଠାତ୍ ତା'ର ପୁଅ ଦୌଡ଼ି ଆସି କହିଲା, ମୁଁ ଯାହା କଲି ତୋର କ'ଣ ହେଲା – ପୋଡ଼ା ମରୁନୁ ତୁ ? ଦେଖ ଦେଖ ବାବା, ଏହି ପୁଅକୁ ମନୁଷ୍ୟ କରିଛି କେତେ ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜି । କେତେ ପୂଜା, ଅର୍ଚ୍ଚନା କରି । ଗୋଟାଏ ଉପବାସ ବି ବାଦ ଦେଇ ନାହିଁ । ଦେଖ ଏହି ପୁଅର ବ୍ୟବହାର... ପ୍ରସାଦ ବୃଦ୍ଧାର କ୍ରନ୍ଦନ ଦେଖି, ନିଜେ ମଧ କାନ୍ଦି କରି କହିଲା, ତୁମେ ଆଉ କାନ୍ଦ ନାହିଁ ମାଆ – ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ପୁଅକୁ ବୁଝାଇ ଦଉଛି । ଏହା କହି ପ୍ରସାଦ ତା' ପୁଅକୁ ଡାକିଲା, ତା' ପୁଅ ପ୍ରସାଦ ନିକଟକୁ ଆସି ପ୍ରଣାମ କଲା । ପ୍ରସାଦ ତାକୁ କହିଲା, ଏ କଣ କରୁଛ, ପାଗଳ – ଯେଉଁ ମାଆ ନଖାଇ ନପିଇ ତୋତେ ମଣିଷ କରିଛି ତାକୁ ତୁ ଏ ବୟସରେ ପାଳିବୁ କ'ଣ, ନା ତାକୁ ମାରୁଛୁ ? ମାଆର ଋଣ ଜୀବନରେ ସୁଝି ହେବ ନାହିଁ ।

ଯୁବକଟି ପ୍ରସାଦ କଥାଶୁଣି ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଗଲା । ପ୍ରସାଦ ଭାବିଲା ଏହିପରି ଅଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ଆମ ଗାଁ ଖଣ୍ଡରେ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷିତ ନ କଲେ ଏମାନେ ସମାଜର କଣ୍ଟକ ହୋଇ ରହିବେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରି କହିଲା ହେ ଭଗବାନ ଆପଣ କାହିଁକି ଏପରି ଅପଦାର୍ଥ, ଅକୃତଜ୍ଞ ଜୀବ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ସେଦିନ ଆଉ କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ନଯାଇ ପ୍ରସାଦ ବସାକୁ ଫେରିଲା ।

+++

କିଛିଦିନ ପରେ ପ୍ରସାଦ ରବିବାର ଛୁଟି ଦେଖି ପୁନରାୟ ଆଉ ଏକ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମକୁ ଗଲା। ସେହି ଗ୍ରାମର ବାଳିକା ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇ ପ୍ରସାଦ ଦେଖିଲା ଅନେକ ବାଲ୍ୟ ବିଧବା। ସେଠାରେ ପଢୁଅଛନ୍ତି। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଝିଅମାନଙ୍କ ପରି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ସିନ୍ଦୁର ନାହିଁ ହାତରେ ଗହଣା ନାହିଁ। ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ବିଚଳିତ ହେଲା। ସେଠାରୁ ଫେରିଆସି ପ୍ରସାଦ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, ଆଚ୍ଛା ଏଠାରେ ଏତେ ବାଲ୍ୟବିଧବା ଆସିଲେ କିପିରି ? ପଣ୍ଡିତ କହିଲେ, ଆମର ଏଠାରେ ବାଲ୍ୟ ବିବାହ ଏ ପଯ୍ୟନ୍ତ ଚଳିନି ?

ପ୍ରସାଦ - କାହିଁକି ଚଲୁନି ? ପଣ୍ଡିତ କହିଲେ, ଆମ୍ଭେମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବତୀ ବିବାହର ସପକ୍ଷରେ ନାହୁଁ? ତେଣୁ ଆମର ଏଠାରେ ବାଲ୍ୟବିବାହ ଚଲୁଛି। ତା ମଧ ଏ ପ୍ରକାଶରେ ନୁହେଁ।....

ପ୍ରାସଦ - ମୁଁ ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ। କାହିଁ ଆମ ଘରେ ତ ଯୁବତୀ ବିବାହ ଚାଲିଛି। ବାଲ୍ୟ ବିଧବା ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ବାଲ୍ୟବିବାହ ପ୍ରଥା ରହିତ ଲୋପ କରିବାକୁ ହେବ। ନଚେତ୍ ବିଧବା ବିବାହ କରିବାକୁ ହେବ। ଯେଉଁମାନେ ଏଠାକାର ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକମାନେ ଏ ଦିଗରେ ଟିକିଏ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଚଳିବ। ଆପଣମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପ ଦେଖିଲେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶବାସୀ ଭାବିବେ ଯେ ଆପଣମାନେ କୁସଂସ୍କାରଛନ୍ନ। ଅଶିକ୍ଷିତ। ପଣ୍ଡିତ - କାହିଁକି ?

ପ୍ରସାଦ - ବାଲ୍ୟ ବିବାହ ପ୍ରଥାରହିତ କରିବା ପାଇଁ ଆଇନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ ଆପଣମାନେ ଏଠାରେ ଚଳାଇ ଆସୁଛନ୍ତି। ପ୍ରକୃତ ଲୋକେ ଶିକ୍ଷିତ ନ ହେଲେ ଆଇନ କାନୁନ ଦେଶରେ ଜାରି କଲେ ମଧ ସୁଫଳ ଫଳିବ ନାହିଁ। ପଣ୍ଡିତ - ଆମେ କନ୍ୟାଦାନ ପୂଣ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ବାଲ୍ୟବିବାହ ପ୍ରଥାକୁ ଏଠାରେ ଉତ୍ସାହ ଦେଉଁଃ ...। ଯେତେବେଳେ ଏହି ଝିଅମାନେ ବିଧବା ହୋଇ ପଢୁଛନ୍ତି ସେତେବେଳେ ପୂଣ୍ୟ କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଯାଉଛି ? ପ୍ରସାଦ କହିଲା-

ମୁଁ ଦେଖୁଛି ଆପଣମାନେ ଅନ୍ଧକାରରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି।... ପଣ୍ଡିତ କହିଲ - ଆମ ପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଝିଅ ବାପଘରେ ରଜସ୍ୱଳା

ହେଲେ ବାପା, ବା, ପିଣ୍ଡ ପାଚି ନାହିଁ।... ପ୍ରସାଦ – ସେହି ପୁରାଣରେ ବି ଯୁବତୀ ବିବାହ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି। ମୂଳ ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ପଢ଼ନ୍ତୁ।.. ଆମର ଜାତୀୟ କବିମାନେ ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁରାଣ ଅନୁବାଦ ବା ନିଜ ମନରୁ ଲେଖିଲାବେଳେ ସେତେବେଳକାର ସମାଜରେ ଦେଇଛନ୍ତି ସେ ସମୟରେ ବୋଧହୁଏ ବାଲ୍ୟବିବାହ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା।... ପଣ୍ଡିତ କହିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ କାହିଁକି ହେବ ନାହିଁ?... ପ୍ରସାଦ – ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ପ୍ରଥାର ଲୋପ ସାଧନ ଦାବି କରୁଛି। ସେତେବେଳର ସମାଜ ଆଉ ଆଜିର ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ। ଆହୁରି ବି ଗୋଟିଏ କଥା ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ ଆପଣମାନେ ବିଧବା ବିବାହ କାହିଁକି ସମାଜରେ ଚଳାଉ ନାହାନ୍ତି।

ପଣ୍ଡିତ – ଆପଣ କହୁଛନ୍ତି କ'ଣ ସର୍ବନାଶ, ବିଧବା ପୁଣି ବିବାହ କରିବ।

ପ୍ରସାଦ – କାହିଁକି ହେବେ ନାହିଁ। ଆଜି କାଲିତ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଚାଲିଲାଣି। ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ଏ ବିଧବା ବିବାହ ଚଳାଇଲେ ସବୁଠିକ୍ ହୋଇଯିବ? ପଣ୍ଡିତ – ଆଜ୍ଞା ଆମେ ବଂଚିଥିବା ଯାକେ ଏ କଥା କଦାପି ହେବ ନାହିଁ। ପ୍ରସାଦ – ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଗୋଟାଏ ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଯାଉଛି। ପୁଣି ଗୋଟାଏ ସ୍ତ୍ରୀ ନେଇ ଆସୁଛି, ପୁଣି ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଗଲେ ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ନଥିଲେ ଆହୁରି ବି ଆଣିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ। ସ୍ତ୍ରୀ ବା କାହିଁକି ତା ନ କରିବ? ଆପଣମାନେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଗୋଟାଏ ହେୟ ଜାତି, ଏକ ଦୁର୍ବଳ ଜାତି ବୋଲି ଭାବୁଥିବାରୁ ଏ ଭାବ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ଉଦିତ ହେଉଅଛି। ଯଦି ଆପଣ ଭାବିବେ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ସମାଜର ଦୁଇ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗ ଗୋଟିକର ଅଭାବରେ ବା ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ବଳ ହେଲେ ଅପରଟିର ବିକାଶ ଅସମ୍ଭବ ତା'ହେଲେ ଆପଣମାନେ ଉଭୟଙ୍କୁ ସମାନ ଅଧିକାର ଦେବାକୁ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରନ୍ତେ ନାହିଁ। ବିଶେଷ କରି ଏହି ବାଲ୍ୟବିଧବାମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବିବାହ କରିବାକୁ ପ୍ରଶୟ ଦେବା ଉଚିତ।

ପଣ୍ଡିତ – ନା ଆପଣ ମୋତେ ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ଆମର ମନ ମାନୁନାହିଁ। ବିଧବାମାନେ ପୁଣି ଗୋଟାଏ ବିବାହ କ'ଣ କରିବେ?

ପ୍ରସାଦ ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା, ଏହା ଆପଣମାନଙ୍କର କୁବୁଦ୍ଧି ? ପଣ୍ଡିତଟି ବେଶୀ ତର୍କ କରି ଅଉ ପାରିବ ନାହିଁ ଦେଖି ପ୍ରସାଦକୁ କହିଲା – ଦେଖନ୍ତୁ ଆମ ଗ୍ରାମରେ ଆଉ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଅଛନ୍ତି ସେ ଖୁବ୍ ଜଣାଶୁଣା ଲୋକ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଆପଣ ତର୍କ କରି ପାରନ୍ତି।... ପ୍ରସାଦ – ଆପଣ ତାଙ୍କୁ ଡାକନ୍ତୁ। ମୋର ଏଠାରେ ଟିକେ ବିଳମ୍ବ ହେଲେ ମଧ ମୁଁ ଏହାର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହେଁ। ଏଠାକାର କୁସଂସ୍କାରକୁ ମୁଁ ଦୂରୀଭୂତ କରିବାକୁ ଚାହେଁ?...

...ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ନବାଗତ ଭଦ୍ରଲୋକଟି ପ୍ରସାଦ ସଙ୍ଗରେ ତର୍କ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ତାଙ୍କର ନା – ବାଚସ୍ପତି ମିଶ୍ର। ମିଶ୍ରେ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଆପଣ କଣ ସମାଜରେ ବିଧବା ବିବାହ ପ୍ରଚଳନ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି। ପ୍ରସାଦ – ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଚାହେଁ। ମୋର ହୃଦୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ... ଆପଣଙ୍କର ଗ୍ରାମର ବାଲ୍ୟବିଧବା ମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ବିଦାରିତ ହେଉଛି। ମୋର ଏପରି ଝିଅଟି ଥିଲେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ତା'ର ବିବାହ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥାନ୍ତି ? ଭଦ୍ରଲୋକ – ଆମ ହିନ୍ଦୁ ଜାତିରେ ବିଧବା ବିବାହ ନାହିଁ। ସତୀତ୍ୱ ହିଁ ନାରୀମାନଙ୍କର ଅମୂଲ୍ୟ ଭୂଷଣ। ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷକୁ ବିବାହ କରି ତା'ର ମୃତ୍ୟୁରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷକୁ ବିବାହ କଲେ ସେ ହେବ ଭ୍ରଷ୍ଟା। ଆଉ ମଧ ସମାଜରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ପୁରୁଷ ବିବାହ କରିବାକୁ ପ୍ରଶୟ ଦେବାଟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ।...

ପ୍ରସାଦ – ଆଜ୍ଞା ଆପଣ ଭଲ କହୁଛନ୍ତି। ଆପଣଙ୍କ ଭଳି ଥୋଡ଼ା ଅବିବାଶ୍ୱାସୀ ସ୍ମୃତିଶିଳା ପଣ୍ଡିତମାନେ ହିଁ ସମାଜକୁ ଦୁର୍ବଳ କରି ପକାଇଛନ୍ତି। ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ଥାନ ଆମ ସମାଜରେ ଯେପରି ଭାବରେ ରଖିଛନ୍ତି- ତାହା ଦେଖିଲେ ହୃଦୟ ବିଦାରି ହୁଏ। ଅଥଚ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୁରୁଷର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗୀନି ବୋଲି ଆପଣମାନେ ଚିତ୍କାର କରୁଛନ୍ତି। ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷର ସମାଜରେ ସମାନ ଅଧିକାର ଅଛି ବୋଲି କେବଳ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଚାର ଆପଣମାନେ କରୁଛନ୍ତି। ପ୍ରକୃତ ସମୟ ପଡ଼ିଲେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସେପରି ସୁବିଧା ଦିଆଯାଉ ନାହିଁ କାହିଁକି ?... ଭଦ୍ରଲୋକ – ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷର ବାସ୍ତବିକ ଦୁଃଖସୁଖର ଭାଗିନୀ ବା ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ । ମାତ୍ର ସ୍ତ୍ରୀ କଦାପି ତା'ର ସ୍ୱାମୀର ମୃତ୍ୟୁପରେ ଆଉ ବିବାହ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ।

ପ୍ରସାଦ - ମୁଁ ତ ସେଥିରେ ଏକମତ। ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି ଆପଣ ତାହା ଧରି ପାରୁନାହାନ୍ତି। ମୁଁ ତ କଦାପି ସ୍ତ୍ରୀର ବହୁ ପୁରୁଷ ବିବାହରେ ଦୃଢ଼ମତ ପୋଷଣ କରୁନାହିଁ। ମୁଁ କହୁଛି ଏହି ବାଲ୍ୟବିଧବାମାନଙ୍କ କଥା - ଆଉ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରୌଢ଼ାବୟସରେ ପୁନରାୟ ବିବାହ କରିବାକୁ ଚାହିଁବେ ତାଙ୍କୁ ସେ ସୁଯୋଗ ଦବା ଦରକାର । କାରଣ ଆମ ସମାଜରେ ଏହି ବାଲ୍ୟବିଧବାମାନେ ଚରିତ୍ରକୁ ନଷ୍ଟ କରି ସମାଜକୁ କଳଙ୍କିତ କରୁନାହାନ୍ତି କି ? ସେତେବେଳେ ଆପଣଙ୍କର ଯୁକ୍ତି କେଉଁଆଡ଼େ ବାବା ? ବାଲ୍ୟବିବାହ ବନ୍ଦ କରନ୍ତୁ। ନଚେତ୍ ବିଧବା ବିବାହ ଚଳାନ୍ତୁ ? ମୋ ମତରେ ବାଲ୍ୟବିବାହ ବନ୍ଦକଲେ ଆମ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜରେ ବିଧବା ସଂଖ୍ୟା ବହୁତ କମିଯିବ। ଆପଣ ଦେଖୁନାହାନ୍ତି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତି ଅପେକ୍ଷା ଆମ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ବିଧବା ବେଶୀ। ଆମେ କଣ ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ଅଭିଶାପ ପାଇଛୁ। ତାହା ନୁହେଁ ଆମେ ବାଲ୍ୟବିବାହ କରିବାରୁ ଆମ ସମାଜରେ ବିଧବା ସଂଖ୍ୟା ଖୁବ୍ ବେଶୀ ? ବିଶେଷତ ଯେଉଁ ଯୁଗରେ ଅସବର୍ଣ୍ଣ ବିବାହ ଜାତି ଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ନିର୍ବିଶେଷରେ ବିବାହ କରିବାକୁ ଆମର ନେତାମାନେ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉଛନ୍ତି ସେଠାରେ ଆପଣମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ - ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିଲେ କଣ ହେବ ?... ଭଦ୍ରଲୋକ କହିଲେ ବାଲ୍ୟ ବିଧବାମାନେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ କରିବେ। ଅନ୍ତତଃ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହିପରି ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଉଚିତ ?

ପ୍ରସାଦ - ଆମ ଦେଶରେ ଏ ବିଧବାମାନେ ସମାଜକୁ ନାନା ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି। ଅଥଚ ସମାଜ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କ'ଣ କରୁଛି ବରାବର ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମାଜ ଅତ୍ୟାଚାର କରି ଆସୁଛି। ଆଜି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ଯେଉଁ ବିଧବାମାନେ ଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି କି ? ବିଶେଷ କରି ଯେଉଁ ବିଧବାମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି କିଛି ନାହିଁ ସେମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲେ ଆପଣଙ୍କର ହୃଦୟରେ ବ୍ୟଥା ଆସିବ। ସେମାନେ ଆଜି ନାନା ଭାବରେ ଅପଚାରିତ - ପ୍ରପୀଡ଼ିତ, ଲାଞ୍ଛିତ, ଅପମାନୀତ। ଗ୍ରାମର ଟାଉଟର ମୁଖିଆ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ କମ୍ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ହେଉ ନାହାନ୍ତି। ତାପରେ ସେମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଓ

ନିକଟ ସମ୍ପର୍କୀୟ କୁଟୁମ୍ବମାନଙ୍କ କଥା ଛାଡ଼ିଦିଅ। ସେମାନେ ବିଧବାର ମୃତ୍ୟୁକୁ କେବଳ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି।

ଭଦ୍ରଲୋକ - ସମାଜ କରିବ କଣ - ସମାଜ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ଅପ୍ରୀତିକର ବ୍ୟବସ୍ଥା ତ କିଛି କରିନାହିଁ। କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ରକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ଯାହା କିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି।... ପ୍ରସାଦ - ସମାଜରେ ବିଧବାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଯେଉଁ ଅବିଚାର ଚାଲିଛି ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଆପଣମାନଙ୍କର ଆଖିଥିଲେ ତ ଦେଖିବେ ? ଆମେ ଆମ ଦେଶରେ ସତୀଦାହ ପ୍ରଥା ବେଶ୍ ଥିଲା। ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସ୍ୱାମୀସାଙ୍ଗରେ ମାରି ପକାଉଥିଲେ ସବୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ। ଏପରି ଦଗ୍ଧ ହୋଇ ମରିବାକୁ ଆଉ ପଡୁନଥିଲା। ଆମ ସମାଜରେ ପ୍ରତି ଘରେ ଘରେ ବିଧବା ସତୀମାନେ ପୋଡ଼ି ମରୁଛନ୍ତି! ଅଗ୍ନିର ଆକାରଟା ବଦଳିଛି ମାତ୍ର। ଆଗେଥିଲା ଚିତାନଳ। ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁଷାନଳ ?

ଭଦ୍ରଲୋକ - କିପରି ?

ପ୍ରସାଦ - କହିଲା ଆମ ସମାଜରେ ବିଧବାମାନଙ୍କର ଡାକ ପଡ଼େ ଶ୍ରାଦ୍ଧର ପିଣ୍ଡ ରାନ୍ଧଇବାକୁ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ। ମାତ୍ର ବିବାହ ମଣ୍ଡପରେ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ତାକୁ ମନା। କାଳେ ବିଧବାର ମୁଖ ଦେଖିଲେ ଆଉ କେହି ବିଧବା ହୋଇଯିବ।

ପଣ୍ଡିତ - ବିଧବାର ଜୀବନ କଠୋର ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ ମଧ ଦେଇ ଗତିକରିବା ଉଚିତ। ଏପରି କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ବା ସାଦୃଶ୍ୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ସେମାନଙ୍କର ଉଚିତ ନୁହେଁ। ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଚଞ୍ଚଳତା ଆସିବ ଅନ୍ୟ ଭାବ ଆସିବ। ଏପରି କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା ସେମାନଙ୍କର ଉଚିତ ନୁହେଁ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ମାଦକତା ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ହେବ। କେବଳ ତ୍ୟାଗ ଓ ସେବାରେ ସେମାନଙ୍କର ସମୟ ବ୍ୟୟିତ ହେବା ଉଚିତ।...

ପ୍ରସାଦ - ପୁରୁଷ କେତେ ତ୍ୟାଗ କରୁଛି। ପୁରୁଷ କେବଳ ସମାଜରେ ସଠତା ଛଳନାର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ କେତେ ଯେ ଅପକର୍ମ

କରୁଛି ତା'ର ଇୟତା ନାହିଁ। ଅଥଚ ସ୍ତ୍ରୀ ଯଦି ଅନ୍ୟ କାହା ସଙ୍ଗରେ ଟିକିଏ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା ଉପରେ ଆସେ ଅବିଶ୍ୱାସ। ଏହିତ ଆମ ସମାଜ। ଭଦ୍ରଲୋକ - ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପୁରୁଷକୁ କେବଳ ବହୁବିବାହ କରିବାକୁ ଅଧିକାର ଦିଆଯାଇଛି। ମାତ୍ର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନୁହେଁ - କାରଣ ସ୍ତ୍ରୀ ଦାୟିତ୍ୱ ଅପରିସୀମ। ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ଗର୍ଭରେ ଧାରଣ କରିବ ସ୍ତ୍ରୀ - ମାତ୍ର ପୁରୁଷ ନୁହେଁ। ତା ଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ତମ ମେଧାବୀ ଓ ଚରିତ୍ରବାନ ସନ୍ତାନ ଆମେ ଆଶା କରୁ । ଏହି ଆଶା ଫଳବତୀ ହେବ ଯଦି ସ୍ତ୍ରୀ ସଚରିତ୍ରା, ସ୍ୱାଧ୍ୱୀ, ଏକପତି ସେବିନୀ ହୁଏ। ବିଭିନ୍ନ ପୁରୁଷର ସଙ୍ଗମରେ ତା'ର ମନର ଅପବିତ୍ର ଭାବ ଆସିବ। ତେଣୁ ତା'ର ସନ୍ତାନ କଦାପି ସମାଜରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରି ପାରିବ ନାହିଁ। ଆପଣ ଜାଣିବେ ଯେ ହିନ୍ଦୁଜାତିର ଏକମାତ୍ର ଇଚ୍ଛା କିପରି ସ୍ତ୍ରୀ, ବୁଦ୍ଧିମାନ ସଚରିତ୍ର ଓ ବଳବାନ୍ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବ।

ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ଗୀତାରେ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହିଛନ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ୱିଚାରିଣୀ ହେଲେ ବା ଦୁଷ୍ଟା ହେଲେ ତାଙ୍କଠାରୁ ବର୍ଣ୍ଣଶଙ୍କର ଜାତ ହୁଏ। କହୁ କହୁ ପଣ୍ଡିତ କହିଲା, ଆହୁରି ଯାହା ଭାଗ୍ୟରେ ଥିବ ସେ ବିଧବା ହେବ। ପ୍ରସାଦ - ଖାଲି କ'ଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘର ଝିଅମାନଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଅଛି ଯେ ସେମାନେ ବିଧବା ହେବେ। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତିଙ୍କ ଘରେ ତ ବିଧବା ତେତେ ନାହାନ୍ତି। ଏସବୁ ଆପଣମାନଙ୍କର ଦୁର୍ବଳଯୁକ୍ତି। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଭ୍ୟ ଦେଶରେତ ବିଧବାମାନେ ବିବାହ କରୁଛନ୍ତି। ମୁସଲମାନ୍ ମଧ ବିଧବା ବିବାହକୁ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତି।...

ଭଦ୍ରଲୋକ - ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଭାବଧାରା ସଂସ୍କୃତି, ଶିକ୍ଷା ସଭ୍ୟତା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତିଠାରୁ ପୃଥକ। ତେଣୁ ଆମର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଆମ ଜାତିର ଆଦାର୍ଶକୁ ଦେଖି ତିଆରି କରିବାକୁ ହେବ? ବିଶେଷତ ସ୍ତ୍ରୀ ଶିକ୍ଷା ସକାଶେ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଗଠିତ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ।

ସ୍ତ୍ରୀର ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛି କଲ୍ୟାଣୀ ଓ ମୋହିନୀ- ଆମ ଦେଶରେ ସ୍ତ୍ରୀ କଲ୍ୟାଣୀ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ପୂଜା। ପାଶ୍ଚାତ ଦେଶରେ ସ୍ତ୍ରୀର ମୋହିନୀ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ପୂଜା। ସେ ଦେଶରେ ନାରୀ ବିଧବା ହେଲେ, ଅସହାୟ

ହୋଇପଡ଼େ। ବାଧ ହୋଇ ସେ ଆଉ ଥରେ ବିବାହ କରିବାକୁ ମନବଳାଏ। ମାତ୍ର ଆମ ଦେଶରେ ନାରୀ ବିଧବା ହେଲେ ମଧ ସେ ଅସହାୟ ହୋଇପଡ଼େ ନାହିଁ। ସେ କାହାର ମା"' – କାହାର ଭଗ୍ନୀ କାହାର ବା ପିଉସୀ ମାଉସୀ ଏହିପରି ନାନା ପ୍ରକାର ରୂପ ତା'ର ଅଛି। ତେଣୁ ସେ ସମାଜକୁ ମନଭାବରେ ସେବା କରୁଛି। ଅଫୁରନ୍ତ ତା'ର ଦାନ ?

ପ୍ରସାଦ – ମୁଁ ତାହା ବୁଝିଲି। ମାତ୍ର ବୟସ୍କା ବିଧବାମାନଙ୍କର ପୁନର୍ବିବାହ ପାଇଁ ମୁଁ ସେତେ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ନୁହେଁ। ମୁଁ କେବଳ ଏହି ବାଲ୍ୟବିଧବା ମାନଙ୍କ ସକାଶେ ବ୍ୟାକୁଳ। ଯାହାହେଉ ଆପଣମାନେ ଆଉ ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ବାଲ୍ୟବିବାହ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ। ଯୁବତୀ ବିବାହ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବିଧବା ମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ହ୍ରାସ ହୋଇଯିବ। ବୟସ୍କା ବିଧବାମାନଙ୍କର ବିବାହ ସକାଶେ ସମାଜ ଯଦି ଚାହିଁ ବସିବ ସେତେବେଳେ ତାହା ମଧ ସ୍ୱୀକୃତି ହେବ। ମୋ ମତରେ ସେମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଉପରେ ସମସ୍ତ ନିର୍ଭର କରୁଛି। ଯଦି ଶିକ୍ଷିତା ବିଧବାମାନେ ବିବାହ କରିବାକୁ ମନବଳାନ୍ତି ତା'ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ ଦେବା ଦରକାର। ନଚେତ୍ ସେମାନେ କୁପଥ ମାର୍ଗରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ କରିବେ ନାହିଁ।

ଏହିପରି କଥୋପକଥନ କରୁଁ କରୁଁ ଅନେକ ବେଳ ହୋଇଗଲା। ପ୍ରସାଦ ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସୁ ଆସୁ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରସାଦର ପରିଚୟ ମାଗିଲା। ପ୍ରସାଦ ଜଣେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଜାଣିପାରି ବୃଦ୍ଧବ୍ୟକ୍ତି ଶ୍ୱସ୍ତିରେ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ କହିଲା, ଆଜି କାଲି ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ କଥା ଛାଡ଼ ବାବା। ନିଜେ ନଖାଇ ନପିଇ ବି.ଏ. ପଢ଼ାଇଲି ପୁଅକୁ। କେତେ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ମୋତେ ପଡ଼ିଥିଲା। ଭାବିଥିଲି ପୁଅ ମୋର ବି.ଏ. ପାସ କରି ଚାକିରୀ କରି ମୋତେ ଏହି ବୃଦ୍ଧ ବୟସରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ। ମାତ୍ର ସବୁ ଓଲଟା ହେଲା। ବାବୁ ସେ ମୋତେ ଆଜିକାଲି ପଚାରେ ନାହିଁ। ମୋର ଅସୁସ୍ଥ ସମୟରେ ବି ଔଷଧ କିଣିବା ସକାଶେ ଟଙ୍କା ପଠାଇଲା ନାହିଁ। ତା'ର ଇଚ୍ଛା ମୁଁ ମଲେ

ବି ତା'ର କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ। ଭାବିଲ ଦେଖି ମୋ ପ୍ରାଣରେ କେତେ କଷ୍ଟ ଆସୁଥିବ। ପୁଅ କାହିଁକି ଆମେ ଅର୍ଜିଥିଲୁ ?...

ପ୍ରସାଦ ସମସ୍ତ ଶୁଣିସାରି କହିଲା, ଏଇଟା ଆପଣଙ୍କର ଭୁଲ। ପୁଅ ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ପୋଷିବ। ଏ ଆଶା ମନରେ ପୋଷଣ କରୁଥିବାରୁ ଏତେ ଅଶାନ୍ତି ଆସୁଛି। ଖାଲି ଆପଣଙ୍କର ନୁହେଁ। ଆମ ସମାଜରେ ପ୍ରାୟେ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକେ ଏହି ମନୋଭାବ ମନରେ ପୋଷଣ କରିଥାନ୍ତି। ତେଣୁ ପୁଅ ବା ଭାଇ ବା ପୁତୁରା ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ମଣିଷ କରିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ମଣିଷ ହୋଇ ସାରିଲେ, ପରେ ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କୁ ନ ପଚାରିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଦାରୁଣ ଆଘାତ ଆସେ। ଗୀତା କହୁଛି ଫଳରେ ଆକାଂକ୍ଷା ନରଖି କାମ କରିଗଲେ ଫଳ ନ ମିଳିଲେ ବି ନିରାଶ ଭାବ କଦାପି ଆସିବ ନାହିଁ। ଫଳ ଆସିଲେ, ବି ଆନନ୍ଦ - ନ ଆସିଲେ ବି ନିରାନନ୍ଦ ନାହିଁ। ଆଉବି ଗୋଟିଏ କଥା। କଥାରେ ଅଛି ପୁଅ ଯଦି ଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ ଧନ କାହା ପାଇଁ ସଞ୍ଚୁ, ପୁଅ ଯଦି ଅଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ ଧନ କାହା ପାଇଁ ସଞ୍ଚୁ। ସମସ୍ତ ସେହି ପିଲା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି। ସେ ଯଦି ଜାଣିବ ଯେ ବାପା ଓ ଦାଦା ବଡ଼ଭାଇ ଆମକୁ କେତେ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରି ମଣିଷ କରିଛନ୍ତି, ଆମେ ବି ତାଙ୍କୁ ଆମର ସାଧମତେ ଅସମୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା, ଏହିଭାବ ଆସିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ। ଯାହାର ନ ଆସିଲା ଆପଣ ଆଉ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ। ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ ମୋଟେ ଶାନ୍ତି ଆସିବ ନାହିଁ। ଏହିପରି ତର୍କ କରୁ କରୁ ବହୁତ ସମୟ ଅତିବାହିତ ହବା ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ବସାକୁ ଆସିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କଲା।

ଦୀର୍ଘ ଚାରିଦିନ କାଳ ନାନା ଗ୍ରାମ ଭ୍ରମଣ କରି ପ୍ରସାଦ ବସାରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖେ ଚାରିଆଡୁ ପତ୍ର ଆସିଛି। ଖଣ୍ଡେ କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀଙ୍କଠାରୁ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ତାଙ୍କ ବାପା। ଅନ୍ୟ ଖଣ୍ଡେ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ। ଘରୁ ଯେଉଁ ଚିଠିମାନ ଆସିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଘରର ଅଶାନ୍ତି, ଅଭାବ, କଳହ ପୁଣି କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀଙ୍କର ଅସୁସ୍ଥତା ସମ୍ବାଦ ନେଇ ଆସିଛି ? ସେଥିରେ ସେ ବିଚଳିତ ହେଲେ ନାହିଁ। ମାତ୍ର ଦୃତୀୟ ପତ୍ରଟି ପଢ଼ି ପ୍ରସାଦ ଟିକିଏ ମର୍ମାହତ ହେଲା। ପତ୍ରଟି ନିମ୍ନ ରୂପ-

ଯାଜପୁର

ପ୍ରସାଦବାବୁ ଜାଣିବେ,

ଆପଣ ଘରକୁ ଛୁଟିରେ ଆସନ୍ତି ଚାଲିଯାଆନ୍ତି । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ କେତେ ଥର ସାକ୍ଷାତ କରି ପାରିବି ବୋଲି ଆଶା କରି ମଧ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ପିତା ମହୋଦୟ ଆପଣଙ୍କ ବିଭାଘର ସମୟରେ ମୋର ଦୋକାନରୁ ପ୍ରାୟ ୧୦୦ ଟଙ୍କାର ଜିନିଷ ନେଇଥିଲେ । ମୁଁ ବାପାଙ୍କୁ ମାଗିବାରୁ ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ଲେଖିବାକୁ କହିଲେ, ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଲେଖିଲି । ଏପତ୍ର ପାଇବା ମାତ୍ରେ ଆପଣ ଟଙ୍କା ପଠାଇଦେବେ ? ଆପଣ ତ ମାସକୁ ଟ. ୧୨୫ ପାଉଛନ୍ତି । କିଛିତ କରୁଥିବ । ତାପରେ ୧ ବର୍ଷ ହେଲା ଚାକିରୀ କଲେଣି । ବହୁତ ଦିନ ଅପେକ୍ଷା କରି ଆଉ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ନାହିଁ ।

ଆପଣଙ୍କର
ଧନୀ ସାହୁ

ସ୍ତ୍ରୀର ଶାରିରୀକ ଅସୁସ୍ଥତା । ବାପାଙ୍କର ଟଙ୍କା ଲାଗି ପତ୍ର ଏବଂ ଆଉ ଜଣେ ବ୍ୟବସାୟୀ ମହାଜନର ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ ଲାଗି ତାଗିଦ । ଏସବୁ ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ବିବ୍ରତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଭାବିଲା ଏ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଆଉ ଶାନ୍ତିରେ ରଖିଦେବେ ନାହିଁ । କିଛିକ୍ଷଣ ଚିନ୍ତା କରି ଚିଠି ଲେଖିଲା – ଭାଇ ଧନୀସାହୁ ଜାଣିବ – ତମର ଚିଠି ଆଜି ପାଇଲି । ତମଠାରୁ ୧୦୦ ଟଙ୍କାର ଜିନିଷ ଆଣି ଏତେଦିନ ଯାକେ କାହିଁକି ଦିଆଯାଇନାହିଁ, ତାହା ଶୁଣି ମୁଁ ଅବାକ୍ ହଉଛି । ମୁଁ ପ୍ରତିମାସରେ ୫୦ ଟଙ୍କା ଘରକୁ ପଠାଉଅଛି । ଦେନା ଧାରତ ଅଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ଭୟଙ୍କର ଖର୍ଚ୍ଚ, ମୁଁ ଯାହା ପାଉଛି ସେଥିରେ ଗୁଜୁରାଣ ମେଣ୍ଟାଇବା ମୁସ୍କିଲ । ମୋ ପାଖରେ ଆଉ କିଛି ରହୁନାହିଁ । ତମେ ଟିକେ ଅପେକ୍ଷା ନକଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ତମକୁ ଦେବା ଅର୍ଥ ଆଉ ଜଣଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା ଧାର କରିବା । ତୁମେ ଜାଣିବ ମୁଁ ଏଠାରେ ଖବର କାଗଜ କିଣି ପାରୁନାହିଁ । ବହିପତ୍ର କିଣି ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ବି ମୁଁ ତାହା କରିପାରୁନାହିଁ । ଆମେ ନ

ପଢ଼ିଲେ କି ମାଷ୍ଟର ହେବୁ? ତମେ ଆଉ ଦୁଇମାସ ଅପେକ୍ଷା କର। ଜଣକୁ ଦେଇ ସାରିଲେ ତମକୁ ଦେବି ?

(ଇତି)
ପ୍ରସାଦ

+++

କଲେଜ ଖୋଲିବାରୁ ଛାତ୍ରମାନେ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଲେ। ନୂତନ ଜୀବନ ଯେପରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଖେଳିଗଲା। ନାନା ପ୍ରକାର ଅଶାନ୍ତିରେ ପଡ଼ି ପ୍ରସାଦ, ଆଜିକାଲି ଖୁବ୍ ଭଲଭାବରେ ପଢ଼ାଇ ପାରୁନାହିଁ। ଅଭାବର ତୀବ୍ର ତାଡ଼ନାରେ ହତାଶ ହୋଇ ସେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକେ। ପ୍ରସାଦକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଦେଖି ଛାତ୍ରମାନେ ତା'ର କାରଣ ପଚାରନ୍ତି। ମାତ୍ର ଶାରୀରିକ ଅସୁସ୍ଥତାର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରବୋଧ ଦିଏ। ସେ ଜାଣେ ମନ ଭଲ ନଥିଲେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସୁରୁଖୁରୁରେ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ? ପଢ଼ାପଢ଼ି କଦାପି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ। ସେ ଜାଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ଜୀବନରେ ଅଧ୍ୟାପନା କଲେ କୌଣସି ଅଧ୍ୟାପକ ସୁନାମ ଅର୍ଜ୍ଜନ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ। ଅଥଚ ସେ ଆଜି ପଢ଼ି ପାରୁନାହିଁ। କାହିଁକି ? ସେ ପଢ଼ିପାରୁ ନାହିଁ। ସମାଜ ତା ପ୍ରତି କରୁଛି ବା କ'ଣ ? ୧୨୫ ଟଙ୍କା ପାଇ ସେ କ'ଣ କରିବ ? ଅଭାବରେ ପଢ଼ି ତା ଭଳି କେତେ ଉଚ୍ଚ ଅଭିଳାଷୀ ଯୁବକଙ୍କର ମନୋଭାବ ବନଫୁଲ ପରି ମଉଳି ଯାଉଛି। ତା'ର ଖବର ବା ରଖିଛି କିଏ। ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଉଚ୍ଚତମ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରେ ରହି ମଧ୍ୟ ତା'ର ଦୈନନ୍ଦିନ ଗୁଜୁରାଣ ମେଣ୍ଟାଇବାର ସୁଯୋଗ ସେ ପାଉନାହିଁ। ସେ ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେନା ଦେଇ ତା ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ପଇସା ନାହିଁ। ହଠାତ୍ ସମୟ ପଡ଼ିଲେ, ରୋଗ, ବାଧକରେ ଡାକ୍ତର ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୁଏ। କେତେ ଦୟାଶୀଳ ବନ୍ଧୁ ତା'ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଧାର ଦିଅନ୍ତି। ଆଉ କେତେକ ନାସ୍ତିବାଣୀ ଶୁଣାଇ ଦିଅନ୍ତି। ମାସ ଶେଷରେ ବେତନ ପାଇ ପ୍ରସାଦ ଯାହାର ଯାହା ଥାଏ ତାକୁ ପରିଶୋଧ କରିଦିଏ। ଅନେକ ସମୟରେ

କେତେକଙ୍କର ଧାର ଠିକ୍ ସମୟରେ ପରିଶୋଧ କରି ନ ପାରି ସେ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଏ ?

+++

ଗ୍ରୀଷ୍ମବକାଶ ଆଗତ ପ୍ରାୟ - ନିଜେ ନିଜର ଗୃହକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଛାତ୍ର ଓ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଆଗରୁ କଳ୍ପନା କରି ସାରିଲେଣି। ପ୍ରସାଦ ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀର ଅସୁସ୍ଥତା ଖବର ଶୁଣି ଆଗରୁ ଏହି ଅବକାଶରେ ଘରକୁ ଯାଇ କାଦମ୍ବିନୀକୁ ଦେଖିବ ବୋଲି ପତ୍ର ଲେଖିଛି, ପୁଣି ପିଲାମାନଙ୍କର କେତେ ବରାଦ ନେଇ ବାପାଙ୍କ ପାଖରେ ପତ୍ର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲାଣି। ତା' ଆରଦିନ ପିଲାମାନଙ୍କର ବରାଦ ଅନୁଯାୟୀ ଜାମା ଲୁଗା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭଲ ଭଲ ଜିନିଷ କିଣି ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଗୃହାଭିମୁଖରେ ଚାଲିଲେ। ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଦିନ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଟା ବାଜିଲାଣି। ପୁତ୍ର କନ୍ୟାମାନେ ବାପାଙ୍କର ଆଗମନ ବାର୍ତ୍ତା ପାଇ ଆତ୍ମହରା ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି ଆନନ୍ଦରେ। ଗ୍ରାମର ପ୍ରବେଶ କରିବା ମାତ୍ରେ ପୁତ୍ର, କନ୍ୟାମାନେ ଦୌଡ଼ିଆସି ପ୍ରସାଦ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ। ବାପା କ'ଣ ଆଣିଛ, କଣ ଆଣିଛ କହି ସେମାନେ ବାପାଙ୍କୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରି ପକାଇଲେ। ଘରକୁ ଆସି ପ୍ରସାଦ ବାପା ଓ ମାଆଙ୍କୁ ପିତୃବ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ଟିକିଏ ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସି, ଆଣିଥିବା ଜିନିଷମାନ ଫିଟାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା। ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଆଣିଥିବା ମିଠାଇ ପିଲାଙ୍କୁ ଦେଲା। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଛୋଟ ଛୋଟ ବାଳକ ବାଳିକା ଆଜି ପ୍ରସାଦଙ୍କ ଗୃହରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ। ପ୍ରସାଦ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମିଠାଇ ଦେଇ ଦେବାରୁ କିଏ କେଉଁ ଆଡ଼େ ପଳାଇ ଗଲେ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରସାଦ ତା'ର ଶୋଇବା ଘର ଭିତରକୁ ଗଲା। କାଦମ୍ବିନୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦେଖି ନମସ୍କାର କରି କାନ୍ଦି ପକାଇଲା - ପ୍ରସାଦ ତା ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଘରର ସୁଖ ଦୁଃଖର କଥା ପଚାରିଲା। କାଦମ୍ବିନୀ ସ୍ୱାମୀର ଖାଇବା ପିଇବା କଥା ବୁଝିବା ସକାଶେ ହଠାତ୍ ସେ ଘରୁ ବାହାରି ଯିବାକୁ ବସିଥିବା ବେଳେ, ପ୍ରସାଦ ତାକୁ ବାରଣ କଲା। ପ୍ରସାଦ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ କାଦମ୍ବିନୀ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲା। ନାରୀର ଏକାଜାତୀୟ ରୂପ ଅଛି,

ଯାହାକୁ ଯୌବନର ଆମ୍ରପ୍ରାନ୍ତରେ ନ ପହଞ୍ଚି ପୁରୁଷ କଦାପି ଦେଖିବାକୁ ଯାଏନା ? ସେହି .... ନାରୀ ରୂପର ଆଜି କାଦମ୍ବିନୀର ଯୌବନହୀନ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ବେଶରେ ତା'ର ଉପବାସ କ୍ଲାନ୍ତ ଦେହରେ ତା'ର ନିର୍ଯ୍ୟାତୀତ ଯୌବନର ସୁକ୍ଷତାରେ ତାର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗରେ ଏହି ପ୍ରଥମଥର ପ୍ରସାଦର ଯେ ସମ୍ମୁଖରେ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହେଲା। ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ସେ ଅଶ୍ରୁ ସମ୍ବରଣ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ। କାଦମ୍ବିନୀ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ। କିଛି କ୍ଷଣ ପାଇଁ ଉଭୟେ ନିସ୍ତବ୍ଧ।... ପ୍ରସାଦର ଆଗମନ ବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣି ଆଜି ବସନ୍ତପୁରରେ ଗୋଟାଏ ଚମକ ଖେଳି ଯାଇଛି। ୧ ବର୍ଷ ପରେ ଆଜି ପ୍ରସାଦ ଗ୍ରାମକୁ ଆସିଛି। ସମସ୍ତଙ୍କର ସୁଖ ଦୁଃଖ ଶୁଣିବାକୁ ଅବସର ପାଇଛି। କିଏ କେତେ ପୁଞ୍ଜିଭୂତ ବେଦନାର ଇତିହାସ ନେଇ ପ୍ରସାଦ ନିକଟରେ ଆଗତ କରିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି। କେହି ଜଣେ କାହାକୁ ଗାଳି ଦେଉଛି। କିଏବା ପୃଥକ, ହୋଇ ଭାଇ ଭାଇ ମଧ୍ୟରେ ବରାବର କଳହ କରୁଛି। କିଏ କାହାର ଟଙ୍କା ନେଇ ଦଉନାହିଁ। କିଏବା ଅଭାବବଶତଃ କାହାର ଦୋକାନରୁ ଟଙ୍କା ଆଣିଥିଲା ଆଜକୁ ଦୁଇବର୍ଷ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଦେଇନାହିଁ। ଅଭିଯୋଗମାନେ ପ୍ରସାଦ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହେଲେ।

ପ୍ରସାଦ ସାଧ୍ୟମତେ ସେ ସମସ୍ତ ସମାଧାନ କରିବାରେ ଲାଗିଲା- କେତେଦିନ ପରେ କାଦମ୍ବିନୀ ପୁନରାୟ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ। ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କରି ସୁଦ୍ଧା କିଛି ହେଲା ନାହିଁ। ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କର ଉପଦେଶ ଅନୁଯାୟୀ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସକାଶେ କୌଣସି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଜାଗାକୁ ନବା ଦରକାର। ପଇସା ନାହିଁ। ପୁଣି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ୨/୩ ମାସ ରହିଲେ ଉପକାର ହେବ। ଏ ସମସ୍ତ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ହେଲେ ଦରକାର ୫୦୦ ଟଙ୍କା। ପ୍ରସାଦ ମୁଣ୍ଡରେ ଯେପରି ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା। ନିଜର ଅବସ୍ଥାର କଥା କାହାକୁ କହିବ ? - କହିଲେ ମଧ୍ୟ କେହି ଟିକେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଦ୍ୱିଧା କରିବେ। ଏହିପରି ନାନା ଚିନ୍ତାରେ ପ୍ରସାଦ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା।

+++

ନାନା ଚିନ୍ତାରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଦେହ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ହବାର ଦେଖି କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ କହିଲେ, ଆପଣ କାହିଁକି ଏତେ ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି।

ଯାହା କପାଳରେ ଥିବ ତାହାହିଁ ହେବ। ବର୍ତ୍ତମାନତ ଟଙ୍କା ନାହିଁ । ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସକାଶେ ପରେ ଯିବା? ମୋମତରେ ଆପଣ କଲେଜ ଖୋଲିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଠାରେ ରହି ମୋ ଚିକିତ୍ସାର ଆୟୋଜନ କରନ୍ତୁ। କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେତେଦୂର ଦେଖୁଛି ମୋ ଦେହ ଆଉ ଭଲ ହବ ନାହିଁ।... ପ୍ରସାଦ – ନାଁ ଜଳବାୟୁ ପିରବର୍ତ୍ତନ ନକଲେ ତମ ଦେହ କଦାପି ଭଲ ହେବ ନାହିଁ। ଏଇଟା ଚିକିତ୍ସକମାନଙ୍କ ମତ – କିପରି ଭାବରେ ହେଉ ମୁଁ କେଉଁଠାରୁ ଧାର କରି ମାସେ ଖଣ୍ଡେ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଜାଗାକୁ ନେଇଯିବି। ଦେଖାଯାଉ ଭଗବାନ କଣ କରୁଛନ୍ତି।

...ସ୍ଥାନୀୟ ଜମିଦାରଙ୍କ ଠାରୁ ୨୦୦ ଟଙ୍କା ଧାର କରି ପ୍ରସାଦ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ପୁରୀ ଅଭିମୂଖରେ ଯାତ୍ରା କଲା। ପୁରୀରେ ପହଞ୍ଚି କୌଣସି ଭଡ଼ାଘରେ ରହି, ସ୍ତ୍ରୀର ଚିକିତ୍ସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା। କିଛିଦିନ ଚିକିତ୍ସା କଲା ପରେ କାଦମ୍ବିନୀର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଉନ୍ନତି ହେଲା। ମାତ୍ର ଅଭାବବଶତଃ ପ୍ରସାଦ ତାଙ୍କୁ ଆଉ ବେଶୀଦିନ ପୁରୀରେ ରଖିବାକୁ ଇଛା କଲା ନାହିଁ। ଯେତକ ଟଙ୍କା ଆଣିଥିଲେ ସେତକ ଶେଷ ହୋଇଗଲା। ତେଣୁ ଆଉ ପୁରୀରେ ରହିବାକୁ ମନବଳାଇଲେ ନାହିଁ। କିଛିଦିନ ପରେ ପ୍ରସାଦ ଘରକୁ ଆସିଲା। ନିରାପଦରେ ପହଞ୍ଚି କିଛିଦିନ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତିରେ କାଳକଟାଇଛନ୍ତି କି ନା। ଦିନେ ପୁଣି ହଠାତ୍ କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିଲେ। ଅବସ୍ଥା କ୍ରମେ ଖରାପ ହେଲା। ଚିକିତ୍ସକ ଆସି ଦେଖିଲେ ଔଷଧର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା। ମାତ୍ର ଡାକ୍ତର ବାବୁ ରୋଗିକୁ ଦେଖି ହଠାତ୍ କହିଲେ ଏକମାସପରେ ପୁରୀରୁ ନେଇ ଆସିବାଟା ଅନ୍ୟାୟ ହୋଇଛି ବୋଲି ମତ ଦେଲେ। ପ୍ରସାଦ ନିରବରେ ଏହା ଶୁଣି ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିଲା। ଭାବିଲା, ଅର୍ଥାଭାବରୁ ମନୁଷ୍ୟ କେତେଛୋଟ ହୋଇପାରେ। ବାସ୍ତବିକ୍ ସେ ଅନ୍ୟାୟ କରିଛି। ସେ ଆଉ କିଛି ଟଙ୍କା ଧାର କରି କଲେଜରୁ ଛୁଟି ନେଇ ପୁରୀରେ ରହିଥିଲେ ବୋଧହୁଏ – ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା। ପ୍ରସାଦ ସମସ୍ତ ବୁଝି ଡାକ୍ତରବାବୁଙ୍କୁ କହିଲେ ଆପଣ ଯାହା କହିବାର କୁହନ୍ତୁ – ଅର୍ଥ ଅଭାବବଶତଃ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବେଶୀଦିନ

ପୁରୀରେ ରଖିପାରିଲି ନାହିଁ। ଡାକ୍ତର କହିଲା ମୁଁ ତା’ ବୁଝିଲି ମାତ୍ର ଜୀବନ ଅପେକ୍ଷା ଅର୍ଥ ବଡ଼ ନୁହେଁ ପ୍ରସାଦ ବାବୁ।

ପ୍ରସାଦ – ମୁଁ କଣ କରୁଛି ତାହା ଜାଣେନା – ମାତ୍ର ମୁଁ ଚାରିଆଡୁ ନିଷ୍ପେସିତ ହୋଇ ଆଜି ବୁଦ୍ଧିଶୂନ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ିଛି। କେତେ ଧାର କରି ଚଳିବି ? ବେତନ ମୋଟେ ୧ ୨ ୫ ଟଙ୍କା ସେଥିରେ ପୁଣି ଭାଇମାନଙ୍କର ପଢ଼ାଖର୍ଚ୍ଚ ଦେବା ପରିଶୋଧ – ଧାର କରିବାର ଇଚ୍ଛାଥିଲେ ବି ଦଉଛି କିଏ ?

ଡାକ୍ତର – ଆଉ ଆପଣଙ୍କ ଅଭାବ କଥା ମୋତେ କୁହନ୍ତୁ ନାହିଁ। ମୋର ବଡ଼କଷ୍ଟ ହଉଛି। ଆଚ୍ଛା ଆପଣ ଟିଉସନ୍ କରୁନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ପ୍ରସାଦ – ନାଁ ବାବୁ ପ୍ରୌଢ଼ଶିକ୍ଷା କଥା ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକତାର ପରିପନ୍ଥୀ। ମୁଁ ମାସକୁ ୧୦୦୦ଟଙ୍କା ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଟିଉସନ ବା ଗୃହ ଶିକ୍ଷକତା କରିବି ନାହିଁ। ଏହା ମୋର ନୀତି ବିରୁଦ୍ଧ।

ରୋଗ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବଢ଼ୁଛି ସ୍ତୀର ଅବସ୍ଥା ଶୋଚନୀୟ। ଏହିପରି ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ପ୍ରସାଦ ପିଲାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଭାବିଲା ଦୁଃଖରେ। ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କାଦମ୍ବିନୀ ହଠାତ୍ ମୂର୍ଚ୍ଛାଗଲେ। କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଟିକିଏ ସୁସ୍ଥ ମନେକରି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଅତିକ୍ଷୀଣ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, ପିଲାଙ୍କୁ ମୋ ପାଖକୁ ଆଣ ? ମୁଁ ଥରେ ତାଙ୍କୁ ଭଲ କରି ଦେଖିଯାଏ। ମୋର ଆଉ ସମୟ ନାହିଁ ? ପିଲାମାନେ ନିକଟକୁ ଆସିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି କାଦମ୍ବିନୀ ଦେବୀ କେବଳ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ। କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ ତାଙ୍କର ବାକ୍‌ସକ୍ତି ରହିତ ହେଲା। ସ୍ୱାମୀ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ହାତଠାରି ବୋଧହୁଏ କହିଲେ, ପିଲାମାନେ ଲାଗିଲେ। ମୁଁ ଯାଉଛି ?

ପ୍ରସାଦ କହିଲେ – ଛିଃ ଏଭଳି କଥା ତୁଣ୍ଡରେ ଧରନ୍ତି ? ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ ହୋଇଯିବ। ଜଗନ୍ନାଥ ଆମର ଭରଷା। ନିକଟରେ ମୋର ପ୍ରଫେସର ହୋଇଯିବାର ଅଛି। ଦରମା ଅଧିକ ମିଳିବ – ଆମର ଆଉ ଅଭାବ ରହିବ ନାହିଁ। ମୁଁ ତୁମକୁ ଏଥର ମୋ ପାଖକୁ ନେଇଯିବି। ତମେ ଆଉ ଗାଁରେ ରହିବ ନାହିଁ – କ’ଣ ଶୁଭୁଛି ? କାଦମ୍ବିନୀଙ୍କ ଅବସ

ଓଠରେ ହସ ଫୁଟି ଉଠିଲା। ଇସ୍ କି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସେ ହସ ? ସ୍ୱାମୀ ସହିତ ବିଦେଶରେ ରହିବା ଆଶା ତାଙ୍କୁ ସୁସ୍ଥବୋଧ ହେଲା ନିଶ୍ଚୟ। ପୁନର୍ବାର ସେ ଆଖି ବନ୍ଦ କରି ନିଃସ୍ତେଜ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ!!!

ପ୍ରସାଦ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ଉଠିଲେ। କାଦମ୍ବିନୀ! କାଦମ୍ବିନୀ!! କ'ଣ ହେଲା ତାଙ୍କର ସତରେ ? କ'ଣ କାଦମ୍ବିନୀ ଭଲ ହେବେନି? ପ୍ରସାଦ ବିକଳ ହୋଇ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଡାକିଲେ! ହେ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ! ତୁମେ ମୋର ଭରଷା। ମୁଁ ଜୀବନରେ କାହାର କ୍ଷତି କରି ନାହିଁ ପ୍ରଭୁ! ଅଭାବ ଓ ଦୈନ ଭିତରେ ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁଅ, ଘର କଥା ନ ଭାବି ଜଗତର ସେବା କରି ଆସିଛି! ତୁମେ କାଦମ୍ବିନୀକୁ ଦୟା କର। ତୁମରି ଚରଣ ତଳେ ସବୁକିଛି ସମର୍ପଣ କରି ଦେଉଛି ପ୍ରଭୁ! ତୁମରି ଜଗନ୍ନାଥ ମହିମା ଲେଖୁଛି ପ୍ରଭୁ! ତୁମେ ରକ୍ଷା କର!! ହେ ଜଗନ୍ନାଥ ତୁମେ ମୋର ଭରଷା। ପ୍ରସାଦର ଆଖିରେ ଅଜସ୍ର ଲୁହ। ଅଶ୍ରୁଭରା ଆଖିପତା ଦିଓଟି ମୁଦି ହୋଇ ଆସିଲା ତାଙ୍କର। ...କିଛି ସମୟ ଧରି ସବୁକିଛି ନୀରବ! ନିସ୍ତବ୍ଧ!!!

ପିତା ଜଗନ୍ନାଥ ବାବୁ ପ୍ରସାଦର ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଡାକିଲେ – ପ୍ରସାଦ! ପ୍ରସାଦ! ଉଠୁ! ଦେଖିଲୁ କିଏ? ପ୍ରସାଦ ଧିରେ ଧିରେ ଆଖି ଖୋଲିଲେ। ଦେଖିଲେ କାଦମ୍ବିନୀ! ଏ କଣ ଖଟ ଉପରେ ବସି ହସୁଛନ୍ତି ସେ। ହେ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ! ମୁଁ କ'ଣ ଦେଖୁଛି! କ୍ରମଶଃ....

(ଅବଶିଷ୍ଟ ୨ୟ ଖଣ୍ଡରେ ପଢ଼ିବାକୁ ପାଇବେ...)

◆ ◆ ◆

ପ୍ରଫେସର ଡଃ କାହ୍ନୁଚରଣ ମିଶ୍ର

ପ୍ରଫେସର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାହ୍ନୁଚରଣ ମିଶ୍ର - ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ଏକ ମହାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ !! ଉଦାର, ଶାନ୍ତ - ପରୋପକାରୀ - ସ୍ନେହବତ୍ସଳ ଆମ ନନା ସେ । ତାଙ୍କରି ଆଦର୍ଶରେ ଆମେ ସାତ ଭାଇ ଭଉଣୀ ଗଢ଼ି ଉଠିଛୁ । ଉପନ୍ୟାସ "ମନ୍ଥନ" ତାଙ୍କର ଅଭିନବ ସୃଷ୍ଟି । ଜଗନ୍ନାଥ ଧର୍ମ ଲେଖା ପାଇଁ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ସ୍ମରଣୀୟ ।

ଏହି ଅମର ଆତ୍ମାଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ବିନମ୍ର ପ୍ରଣତି ସହ-

ସୀମା, ଲିଲି, ଡଲି, ମୁନା,
ବୁଢ଼ା, ବାବୁଲି ଓ କାବୁଲି

ଲିଖିତ ପୁସ୍ତକ :

୧. ପୁସ୍ତକ ପରିଚୟ
୨. ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା
୩. ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଧର୍ମଧାରା
୪. ଦୃଷ୍ଟି - ସୃଷ୍ଟି